T.C
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

SOĞUK SAVAŞ SONRASI TÜRKİYE'NİN BALKANLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Fatih AYDOĞMUŞ

Danışman

Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Yüksek Lisans Programı

İSTANBUL–2009

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER…….....i

ÖZET…….....vi

ABSTRACT…….....viii

ÖNSÖZ……..……....x

KISALTMALAR…….xii

GİRİŞ…….1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BALKANLARA GENEL BAKIŞ…….4

1.1 Balkanlar'ın Anlamı……...4

1.2. Balkan Coğrafyası…….....5

1.3 Balkanların Etnik ve Dini Kimliği…….6

İKİNCİ BÖLÜM

2. BALKAN TARİHİ……..8

2.1 Osmanlı Dönemi Öncesi Balkanlar…….8

2.2 Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Balkanlar……...10

2.3 Ondokuzuncu Yüzyıl ve Sonrasında Balkanlar……...11

2.3.1 Ayestefanos ve Berlin Anlaşmaları……..14

2.4 Balkan Savaşları……...16

2.5 Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanların Durumu…….....18

2.5.1 Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Türkiye'nin

Balkan Politikası……...19

2.6 İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanların Durumu…….20

2.7 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Balkanlar ve Soğuk Savaş……..22

2.7.1 Tito Yugoslavya'sı……..23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI BALKANLAR……..26

3.1 Soğuk Savaşın Balkanlar Üzerindeki Etkisi……...26

3.1.1 Yugoslav Bunalımı ……...27

3.1.2 Üçüncü Yugoslavya: Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyeti……...28

3.2 Soğuk Savaş Sonrası Balkanlar İçin Büyük Tehdit: Etnik Milliyetçilik…30

3.2.1 Etnik Milliyetçiliğin Tanımı ve Balkanlarda Milliyetçilik……...30

3.2.2 Sırp Milliyetçiliği……..31

3.2.3. Arnavut Milliyetçiliği……...33

3.3.3.1 Arnavut Azınlık Sorunu……...34

3.2.4 Hırvat Milliyetçiliği…….36

3.3 Soğuk Savaş Sonrası Balkan Devletlerinin Durumu……...36

3.3.1 Soğuk Savaş Sonrası Slovenya ve Hırvatistan…….....38

3.3.1.1 Slovenya ve Hırvatistan'ın Bağımsızlığını İlan Etmesi……...38

3.3.1.2 Slovenya ve Hırvatistan Sorunu……...39

3.3.2. Soğuk Savaş Sonrası Sırbistan……..40

3.3.3 Soğuk savaş Sonrası Makedonya……..41

3.3.3.1 Makedonya'nın Bağımsızlığını ilan Etmesi……..41

3.3.3.2 Makedonya Sorunu……...42

3.2.3.2.1 Ohri Anlaşması……..44

3.3.4 Soğuk Savaş Sonrası Bosna……...45

3.3.4.1 Bosna'nın Bağımsızlığını İlan Etmesi……...45

3.3.4.2 Bosna Sorunu…….46

3.3.4.2.1 Vance-Owen Planı……..51

3.2.4.2.2 Üç Bölgeli Barış Planı……52

3.2.4.2.3 Dayton Müzakereleri…….52

3.3.5 Soğuk Savaş Sonrası Kosova……55

3.3.5.1 Tito'nun Ölümünden Sonra Kosova…….55

3.3.5.2 Kosova Sorunu……..56

3.3.5.3 Soğuk Savaş Sonrası Kosova, NATO ve BM……...60

3.4 Soğuk Savaş Sonrası Balkanların Güvenliği : NATO,AB ve BM Üçgeni……62

3.4.1 Kosova'nın Statüsü ve Balkanlar'ın Geleceği……..65

3.4.1.1 Rambouillet Görüşmeleri……69

3.4.1.2 1244 Kararı……..70

3.4.2 Kosova'nın Bağımsızlığını İlan Etmesi…….71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.TÜRKİYE'NİN BALKAN POLİTİKASI……..75

4.1 Balkanlar'ın Türkiye İçin Önemi…….75

4.2 Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle Olan İlişkileri……77

4.2.1 Türkiye- Makedonya İlişkileri……...77

4.2.2 Türkiye-Bulgaristan İlişkileri…….78

4.2.3 Türkiye-Arnavutluk İlişkileri…….81

4.2.4 Türkiye-Yunanistan İlişkileri…….82

4.2.4.1 Yunanistan'ın Balkanlar Üzerindeki Etkisi…….83

4.2.5 Türkiye-Sırbistan İlişkileri…….....84

4.2.6 Türkiye- Romanya İlişkileri……...84

4.3 Türkiye'nin Balkan Türkleriyle Olan İlişkileri……....85

4.4 Yugoslavya'nın Dağılmasıyla Birlikte Türkiye'nin Balkan Politikası……87

4.5 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye'nin Balkan Politikası……..88

4.5.1 Türkiye'nin Bosna Savaşı İle İlgili Tutumu…….....89

4.5.2 Dayton Anlaşmasından Sonra Türkiye'nin Balkan Politikası: Balkan İşbirliği……..91

4.5.2.1 Orta Avrupa Atılımı (CEI)…….91

4.5.2.2 Karadeniz Ekonomik İşbirliği(BSEC)……...92

4.5.3 Kosova Savaşı Sonrası Türkiye'nin Balkan Politikası: Türkiye'nin Kosova Sorunu-Kürt Sorunu Yaklaşımı……93

4.5.4 Kosova'nın Bağımsızlığını Kazanması İle Birlikte Türkiye'nin Balkan Politikası……...94

SONUÇ……..96

KAYNAKÇA……101

EKLER……..116

EK-1 : UNSC Resolution 1199(1998)……116

EK-2 : Statement Issued at the Extraordinary Ministerial Meeting of the North Atlantic Council……119

EK-3 : The Treaty European Union- Maastrich December 1991 (excerpt)…….122

EK-4 : UNSC Resolution 1244 (1999) (excerpts)……..123

ÖZGEÇMİŞ……...130

ÖZET

Balkan yarımadası, hem coğrafi anlamda hem de siyasi ve politik anlamda engebeli, düzensiz ve istikrarsız bir yerdir. Balkanlar terimi, Batılı devletlere çatışma ve şiddeti anımsatır. Zaten, daha sonraları Balkan ismi kullanılmayarak Güney Doğu Avrupa olarak değiştirilmiştir. Çeşitli milletlere ev sahipliği yapan Balkanların ilk sahipleri İliryalılar ve Trakyalılar olmuş en son olarak da Osmanlı devleti bu bölgede 500 yıl hüküm sürmüştü. Bu yüzden, Balkanlarda Osmanlı mirası devam ede gelmiş fakat Türkiye yeni Osmanlıcılık politikasıyla hareket etmemiş, sadece Türk azınlığın sorunlarıyla ilgilenmeye çalışmıştı.

Balkanlar, tarih içerisinde hep Avrupa'nın sınırı muamelesi görmüştür. Çünkü Balkanlardaki belirsizlik ortamına hiçbir devlet bulaşmak istememektedir. Sadece, Balkan milletleriyle tarihsel bağı olan devletler Balkanlar üzerinde politik emeller taşımıştır. Balkan yarımadası, küçük milletlerin halklarıyla doludur. Örneğin, Sırplar, Arnavutlar, Yunanlılar, Bulgarlar, Makedonyalılar, Romenler bu bölgenin kuzey kısmında yaşayan Rus ve Ukraynalılara göre sayı olarak azdır. Bu da etnik milliyetçilik akımlarının hat safhada olmasına neden olmuştur, özellikle de Sırpların tarihsel mitleri yüzünden Sırp olmayan halklar, Sırplar tarafından baskı altında tutulmaya çalışılmış, çatışma ve vahşetlerle baş başa bırakılmıştır. 1990'lı yıllar boyunca AB üyeliğini hedefleyen ve Batı değerlerini benimseyen bölgedeki liderlerin AB tarafından desteklenmemiş olması, milliyetçi ve komünist liderlerin güçlü kalmasına ortam hazırlamıştır. Bu milliyetçi akımların en fanatiği Slobodan Miloseviç liderliğindeki Sırp milliyetçilerdi. Tito'nun ölümüyle birlikte, Tito Yugoslavyası dağılmış ve Miloseviç'in aşırı milliyetçililik akımı Balkanlardaki vahşeti başlatmıştı. Sırpların bu saldırgan yaklaşımı Kosova, Voyvodina, Hırvatistan ve Bosna Hersek'de büyük trajedilere yol açmıştı. Balkan ülkelerinden Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya kendilerini bu tür çatışmalar içerisinde bulmama konusunda şanslı ülkelerdir. Diğer Balkan devletleri ise, bu baskın durumdan kurtulmak için bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

BM, Bosna'daki insan haklarını korumak maksadıyla Bosna'ya müdahale etmiş, fakat bu müdahalesi pek etkili olmamıştır. NATO, BM'nin Bosna'daki beceriksiz müdahalesinden ders alarak Kosova konusunda siyasi müdahale yerine askeri müdahaleyi uygun görmüş ve bu

müdahalesinde de başarılı olmuştur. Türkiye, Balkan devletleriyle tarihsel ve kültürel bağları nedeniyle NATO'ya her konuda destek olmuş, çatışmaların yaşandığı ve Türk azınlıkların bulunduğu bölgelere Türk askeri birliklerini göndermiştir. Ayrıca, Türkiye, Balkan ülkelerinin AB'ne ve NATO'ya üyelik süreçlerini her zaman desteklemiş ve Balkanlarda istikrarın sağlanması için Balkan ülkeleriyle işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. Türkiye, sadece Türk azınlıklara ilgi göstererek diğer Balkan devletlerini kendine küstürse de Balkanlardaki liderliği üstlenmiştir ve bu liderliği sürdürmek niyetindedir.

ABSTRACT

Balkan Peninsula is not only geographically but also politically and diplomatically a rough, chaotic and unstable region. Balkans term reminds Western countries conflict and violence. As a matter of fact, later on Balkans name isn't used any more and changed as Southeast Europe. Balkans that made house ownership to various nations was first dominated by İlirians and Thracians, aftermost Ottoman Empire prevailed approximately five hundred years in the region. Because of this, Ottoman heritage kept on, but Turkey didn't act with Ottoman policy and pay attention only to Turkish minorities.

Balkans is transacted to be Europe's border in History. Because, no states want to be in an uncertainty atmosphere of Balkans. Only, states that had historical relations with Balkan nations have political ambitions on Balkans. Balkan Peninsula is full of small nation of groups. For instance, Serbians, Albanians, Greeks, Bulgarians, Macedonians, Romans are so poor in quantity when compared with Russian and Ukrainian people living in that region's south side. Because of this reason, ethnical nationalism movements are increased. Especially, due to Serbians historical myths, non-Serbian communities are forced by Serbians and faced with conflicts and atrocities. Since, during the 1990's, leaders at the region who aimed to be a member of EU and adopted themselves to western values, weren't encouraged by EU, nationalist and communist leaders in the region gained strength. The most fanatic of these nationalist movements was Serbian nationalists leaded by Slobodan Milosevic. In collaboration with Tito's death, Tito's Yugoslavia was fell and Milosevic's outrageous nationalism movement gave a start to atrocity in Balkans. Serbian's aggressive approach caused the big tragedy in Kosovo, Vojvodina, Crotia and Bosnia Herzegovina. Balkan countries like Albania, Bulgaria and Romania were so lucky because of not being in that conflict atmosphere. On the other hand, the other Balkan countries declared their independence for getting out of that oppressive situation.

UN intervened to protect the human rights in Bosnia. But, this intervention wasn't so effective. NATO took lessons from UN's feckless intervention and instead of political intervention about Kosovo; NATO chose military intervention and was successful at this

intervention. Because of the historical and cultural relationships with Balkan states, Turkey helped NATO about everything and sent military troops to regions where conflicts occurred and where Turkish minorities located. Also, Turkey supported Balkan states about attempts to be NATO's and EU's membership and also signed up cooperation agreements with Balkans states for achieving stability in the region. Although, Turkey offended the Balkan countries because of paying attention to Turkish minorities only, it assumed the leadership in the Balkans and aimed to continue to be the leader in the region.

ÖNSÖZ

Hazırlanmış olan bu tezde, Soğuk Savaş sonrası dönemden sonra Balkan ülkelerinin durumu, Balkanlardaki istikrarsızlık ortamından doğan sorunlar ve çatışmalar, bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla AB, NATO, BM ve diğer uluslar arası örgütlerin çözüm arayışları, Türkiye'nin Balkanlar üzerindeki etkisi ve Türk azınlık sorununa çözüm bulmadaki politikası incelenmiştir. Balkanlar'daki her kriz ve çatışma bölgeyle 500 yıllık bir geçmişe sahip olan Türkiye'yi ve de tüm uluslar arası aktörlerin dış politikalarını etkilemiştir. Almanya, Slovenya ve Hırvatistan'a fanatik bir şekilde sahip çıkmış, Sırpların büyük destekçisi Rusya olmuş, Amerika ise Boşnaklara ve özellikle de Arnavutlara destek vererek Balkanlardaki istikrar ortamının bir an önce sağlanması için uğraşmıştır. BM Balkanlarda kararlı adımlar atamamış ve NATO Amerika'nın öncülüğünde askeri operasyonları başlatmıştır. Türkiye de NATO'ya her anlamda destek olmuş ve Müslüman azınlıkların bulunduğu bölgelere askeri birliklerini göndermiştir. Ayrıca, Türkiye Müslüman azınlığın durumunu takip etmek amacıyla Balkan ülkeleri ile İşbirliği Anlaşmaları yapmış ve bu anlaşmalar Balkan devletlerinin AB ve NATO'ya üyelik süreciyle paralel bir şekilde yürütülmüştür. Türkiye, Balkan devletlerinin AB ve NATO'ya üyelik sürecini desteklemiş ve bu süreçte aktif bir şekilde rol almaya çalışmıştır.

Balkan yarımadası, coğrafi açıdan çok önemli bir geçiş bölgesi olması ve güçlü deniz bağlantısı nedeniyle, tüm büyük siyasal güç merkezleri tarafından hâkimiyet altına alınma mücadelesine tanık olunan bir bölgedir. Balkanlar bölgesinin en büyük sorunu olan Bosna Hersek ve Kosova sorunu bu çalışmanın büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin Balkan politikasıyla ilgili yazılan tezler veya makaleler mevcuttur. Fakat hazırlamış olduğum çalışma, diğer çalışmalardan daha kapsamlıdır. Sadece, Soğuk Savaş sonrası dönem ele alınmamış, Balkanlar tarihine de kısaca değinilmiştir, Balkanlar'ın sorunlarından bahsedilmiş ve bu sorunlara karşı Türkiye'nin Balkan politikası ele alınmıştır.

Hazırlanmış olan bu tez, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Balkanların tanımı yapılmış, etnik ve dini kimliğinden bahsedilmiş ve Balkan coğrafyası ele alınmıştır. İkinci bölümde ise fazla ayrıntıya girilmeden Balkanlar'ın Soğuk Savaş öncesi tarihine kısaca değinilmiş, meydana gelen savaşlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde Soğuk Savaş sonrası Balkanlar'da genel durum ele alınmıştır. Bu dönemde Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte birçok ülke bağımsızlığını ilan etmiş, bu önemli girişimlerden dolayı Balkanlar'da sorunlar art arda meydana gelmiştir. Bu sorunlar, özellikle etnik milliyetçilik akımlarından kaynaklanmıştır. İkinci bölümde ayrıca etnik milliyetçiliğin üzerinde durulmuş, Sırp ve Arnavut milliyetçiliğinden bahsedilmiştir. Balkanlar'ın en büyük sorunu olan Bosna ve Kosova sorunu bu bölümün esas konusunu teşkil etmiştir. Bosna Savaşı, Batı'nın Balkan bölgesindeki çatışmalardan kendini soyutlamaya çalıştığı, hiçbir çözüme yanaşmak istemediğini ortaya koymuştur. Dayton sürecinde ise, Balkanlardaki etnik çatışmaların ortadan kalkması için diplomatik çabalar gösterilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde Türkiye'nin Balkan politikası ele alınmış ve Balkanlar'daki istikrarsızlığın Türkiye'yi nasıl etkilediği anlatılmıştır. İkili kutbun sona ermesi, Yugoslavya ve SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Türkiye'nin Balkanlar üzerindeki etkisi, Balkan ülkeleriyle olan ilişkilerine de bu bölümde yer verilmiştir. Ayrıca, Bosna savaşı ve Kosova sorunu üzerinde durularak bu sorunların Türkiye'ye doğrudan etkisinin neler olduğu belirtilmiştir. Bosna Savaşı, Batı'nın bölgedeki çatışmalar konusunda ne kadar ilgisiz olduğunu göstermiştir. 1996 yılında Raymount Sözleşmesi imzalanmış, bu anlaşma Dayton Anlaşması'nın yürürlüğe konulmasını desteklemiş ve Balkan bölgesiyle ilgili projeleri geliştirmiştir. Dayton Anlaşması'nda da Bosna sorununa ağırlık verilmiştir. AB, Dayton Anlaşması'ndan sonra önlemler almaya başlasa da bu önlemler için çok geç kalmış ve Balkanlar bir kaosun içine sürüklenmiştir. Balkanlar'ın bu kaos ortamına sürüklenmesi en çok Balkan Türkleri ve Balkan Müslümanlarını ve Türkiye'nin dış politikasını derinden etkilemiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, İSAM ve OBİV'de yapmış olduğum çalışmaların yanı sıra danışman hocam Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ'nin çok büyük yararı olmuştur. Ayrıca, bana bu tez konumu seçmemde yardımcı olan ve beni bu konuda yönlendiren Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞİN'e, çalışmalarımda desteklerini hiç eksik etmeyen Sayın E. Org. Dr. H. Edip BAŞER'e ve Doç. Dr. Tülay Alim BARAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tezimin hazırlanması aşamasında her türlü yardım ve desteğini arkamda hissettiğim eşim Zeynep ÖZER AYDOĞMUŞ'a da ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

KISALTMALAR

a.g.e : Adı geçen eser

a.g.m : Adı geçen makale

a.g.t : Adı geçen tez

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu

BM : Birleşmiş Milletler

BSEC : Karadeniz Ekonomik İşbirliği

bkz. : Bakınız

CEI : Orta Avrupa Atılımı

ed. : Editör

FBIH : Bosna Hersek Federasyonu

FRY : Eski Yugoslavya Cumhuriyeti

IFOR : Çok Uluslu Uygulama Gücü

JNA : Yugoslav Milli Ordusu

KLA : Kosova Liberal Ordusu

KFOR : Kosova Kuvveti

NATO : Kuzey Atlantik Paktı

OHR : BM Yüksek Temsilciliği

PROFOR : Koruma Kuvveti

RS : Sırp Cumhuriyeti

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SECI : Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi

SFOR : İstikrar Kuvveti

SRP : Sırp Radikal Partisi

s. : Sayfa

UNMIK : Birleşmiş Milletler Kosova Geçici İdaresi

UNPROFOR: Birleşmiş Milletler Koruma Gücü

yy. : Yüzyıl

YSFC : Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti

GİRİŞ

Balkanlar, Avrupa'nın güneyindeki üç yarımadadan en doğuda olanını ve bu coğrafyada yer alan ülkeleri ifade eder. Bölgede başlıca beş etnik grup bulunmaktadır. Bunlar; Arnavutlar, Yunanlılar, Bulgarlar, Güney Slavlar (Sırplar, Hırvatlar, Slovenler, Karadağlılar.) ve Türklerdi. George Castellan'a göre Balkanlar, Avrupa ve Asya arasında bir '*köprü*' veya '*kavşak*', '*bir halk salatası*' veya '*karışım potası*', Avrupa'da bir '*barut fıçısı*' veya '*savaş alanı*' olarak adlandırılmıştır.[1] Balkanların bütününü kapsayan Macar, Hırvat, Dalmaçyalı, Sırp, Romen, Bulgar, Karadağlı, Yunan ve Avrupa Türklerinin yaşadığı bu topraklar kısa ya da uzun süreli olarak Osmanlı Türklerinin yönetimi altında olduklarından siyasal bakımdan '*Avrupa'daki Türkiye*' olarak ifade edilmiştir.[2]

Balkan yarımadası, 6. yüzyıldan başlayarak Türk kavimlerinin gelip yerleştiği bir yurt halini almıştır. Osmanlı öncesi dönemde, Türklerin ilk Balkanlara gelişleri Batı Hunları'nın Karadeniz'in kuzeyinden geçerek bugünkü Macaristan'a yerleşmeleriyle olmuştu. Daha sonra, Balkanlar'a Avarlar, Peçenekler, Uzlar, Kumanlar ve Bulgarlar gibi çeşitli Türk kavimleri gelmişlerdi. Hemen hemen hepsi Bizans İmparatorluğu ile çeşitli mücadeleler yaşayıp, zaman içinde etkilerini kaybetmişlerdi. Osmanlı öncesi Balkanlara yerleşen Türkler, özellikle Slavlarla karışıp kaynaşarak başta dil olmak üzere kültürel özelliklerini yitirerek yerel halklarla bütünleşmişlerdi. Osmanlıların Balkanlardaki fethi sürecinde ise Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Balkanlara önemli oranda Türk nüfusu yerleştirilmişti. Özellikle, Bulgaristan, Makedonya, Kosova ve Batı Trakya bölgelerinde halen varlığını koruyan Türk nüfusu mevcuttu.[3]

[1] Bilgin, ÇELİK, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2008, s. 12.
[2] William M., SLOANE, *Bir Tarih Laboratuarı: Balkanlar*, çev. Sibel ÖZBUDUN, Nesnel Yayınları, İstanbul, 2008, s. 9.
[3] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 59–60.

Kırk beş yıllık Soğuk Savaş döneminde uyuyan fay hatlarından biri olan Balkan sorunu, gerilimin yüksek olduğu Soğuk Savaş sonrasında yaşanan gelişmelerle ortaya çıkmıştı. Gerilimin hat safhaya çıktığı yer ise Balkanlar bölgesiydi. Bu bölge, son dönemlerde Batılılar tarafından eski ismi çatışma, şiddet ve ilkelliği andırdığından dolayı Güney Doğu Avrupa olarak yeniden adlandırılmıştı.[4] Rusya ve Türkiye, Güneydoğu Avrupa tarihinin oluşmasında önemli bir rol oynamıştı. Arnavutları da içeren Sırp ve Balkan güçleri ile Osmanlı arasında 1389 yılında Kosova Savaşı meydana gelmişti. Türkiye'nin geçmişten gelen bu tehdit ortamından ders alarak Balkanlardaki Ortodoks eksenli güçlerden mümkün olduğunca politik ilişkilerinde uzak durmaya çalışmıştı. Yunanistan ve Sırp Ortodoks yakınlığı dolayısıyla Türkiye'nin Balkanlar ile olan bağı kopabilir ve Rusya, Balkanlarda söz sahibi olabilirdi.[5]

Balkanlarda etnik gruplaşmada ırktan çok, din ve dil farklılıkları belirleyici olmuştu. En büyük azınlığı Yugoslavya'nın Kosova özerk bölgesindeki Arnavutlar oluşturmaktaydı. Etnik açıdan en karışık bölge ise Makedonya idi.[6] Balkanlar, birçok İmparatorluğa ev sahipliği yapmıştı. Bu dış güçler; Bizans İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu ve Habsburg İmparatorluğu idi. Balkan Müslümanları, Osmanlı mirası olan Balkanlar'ı devralmış, Avrupa'nın geleceğinin şekillenmesinde önemli roller üstlenmişlerdi. Bu bölgedeki üstlenilen rolün devamının gelebilmesi için bir desteğe ihtiyacı vardı, o desteği de Türkiye sağlamalıydı. Bir coğrafyanın siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal geleceğinde aktif rol oynayabilmek için etkin davranmak gerekiyordu. Boşnak, Arnavut gibi Balkan halkları gelecekte aktif roller üstlenebileceklerini özellikle Soğuk Savaş sonrası gelişmelerle göstermişlerdi. Boşnak ve Arnavutların Balkanlar'da üstlendikleri rolleri Türkiye yakından takip etmekteydi.

1990'lardan önce Balkanlarda Türk dış politikası, politik ve askeri ilişkiler kapsamındaydı.[7] Soğuk Savaş'ın sona ermesi, uluslar arası sistem de dahil olmak üzere

[4] Hırvatistan, Makedonya, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Kosova gibi eski Yugoslavya'dan ayrılan ülkeler ile Arnavutluk AB tarafından 'Batı Balkanlar' olarak adlandırılmaktaydı. '*Güneydoğu Avrupa*' terimi ise çoğunlukla Balkanlar, Bulgaristan ve Romanya'nın yanı sıra Türkiye ve Yunanistan'ı da kapsayacak şekilde kullanılmaktaydı. (Özlem, TERZİ, 'Avrupa Birliği'nin Balkanlar'ın Geleceğine Yönelik Vizyonu', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 374.)

[5] Enika, ABAZİ, *Kosovo/ A Conflict and The Post-Cold War Order: Russia and Turkey Policies*, 'Turkish Review Of Balkan Studies', OBIV Dergisi, Bigart Yayımevi, İstanbul, 2008, s. 229.

[6] Osman Metin, ÖZTÜRK, *Balkanlar: Genel Durum ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme,* Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, cilt.1 sayı:2, Kök Araştırmalar Yayınları, Ankara, , güz 1999, s.233.

[7] http://www.obiv.org.tr/2004/Balkanlar/002, erişim tarihi: 02.03.2009.

Türkiye'nin dış politikasında değişikliğe neden oldu. Türkiye'nin dış politikası yeni Osmanlıcılık terimiyle karşı karşıya kalmıştı. Yeni Osmanlıcılık, Türkiye'nin Balkanlar'da önemli tarihsel bağlantıları olduğunu savunuyordu. Türkiye, dış politikasını sadece Türk azınlığa göre değil, Müslümanları da düşünerek düzenlemeliydi. Türkiye'nin Yunanistan'a karşı dış politikasında Makedonya'ya olan desteği Türkiye için bir avantajdı.

Türkiye, Balkanlar'da tekrar hegemonyasını sağlamak istemiş ve bölgede Yeni-Osmanlıcılık etkisini göstermeye çalışmıştı. Özellikle, Türk azınlıkların ekonomik, politik ve eğitim haklarından demokratik bir şekilde yararlanamaması Türkiye'nin bu konuda yakınmasına neden olmuştu. 1990'ların ortalarında, Türkiye Balkanlardaki göçlerin azalması için uğraşmış, Balkanlardaki değişik ülkelerde azınlık politikaları yürütmüştü. Örneğin, Türkiye, Makedonya ve Bulgaristan'a destek vererek bu ülkelerdeki Türk azınlığa direk destek çıkmıştı.[8]

[8] Zehra, EROĞLU, *Turkish Foreign Policy Towards The Balkans İn The Post Cold War Era*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 2007, s. 36.

1. BALKANLARA GENEL BAKIŞ

1.1 Balkanlar'ın Anlamı ve Balkanlaşma

Balkanlaşma, kabileciliği, geriliği, ilkelliği ve barbarlığı ifade ediyordu. Balkanlarla ilgili olarak vurgulanan nokta, bu bölgede uygar davranış biçimi sergilenmemesiydi. Uygar dünya, Balkanlar tarafından ilk kez 1912–1913 Balkan Savaşları sırasında rahatsız edilmiştir. [9] Birinci Dünya Savaşı'nda ise '*Balkan*' sözcüğü alçaltıcı bir şekilde kullanılmaya başlanmış, tanım adını verdiği nesneden tümüyle kopmuş ve 1989 yılından sonra geçmişi de kapsayacak şekilde bölgeye ideolojik tanım yüklenmiştir.[10]

19. yüzyılın başlarına kadar Balkan yarımadasının bir ismi yoktu. 1808 yılında Alman coğrafyacı August Zeune, bölgeye hemus Yarımadası adını vermişti. Daha sonra, bu bölgedeki dağ sırası ismiyle anılmaya başlanarak Balkan Yarımadası olarak ismi değiştirilmişti. Balkan adı, bir seyyahın Orta Avrupa'dan İstanbul'a gezisi esnasında Balkan sıradağlarından yola çıkarak bu seyyah tarafından verilmişti. [11]

19. yüzyılın ilk yarısı boyunca ise Balkan dağ sırası Türk-Rus savaşlarının sahnesi konumuna gelmiş ve bu doğal siper, Osmanlı ordusunda görev yapan bir İngiliz cerrah tarafından Balkanlar'ın 'Savunma dağları' olarak ifade edilmişti.[12] Aslında, Balkan ismi Türkçe bir kelimeydi ve 'sıradağ-dağlık', 'sık ormanlarla kaplı sıradağlar' anlamındaydı.[13] Balkan terimi çok kısa sürede Balkan dillerinde de medeniyet yoksunluğu ve geri kalmışlıkla eş anlamlı hale gelmiştir. Hatta 19. Yüzyıl başlarında Batılılar ile Balkanlar arasında şu şekilde bir konuşma geçiyordu: '*Varlığınız ülkemizde pek bir anlam ifade etmeyecek, zira Hıristiyan ülkede değilsiniz. Bu kaba Türkler arasında ne yapılabilir ki?*' Politik lisanda 'Balkanlaşma' terimi bütünleşmenin karşıt anlamlısını, ortaklık veya işbirliğini ifade ediyordu. Balkanlar, bölünmenin ve parçalanmanın yarattığı bir kelime olan Balkanlaşmanın bir çeşit

[9] Maria, TODOROVA, *Balkanlar'ı Tahayyül Etmek,* çev. Dilek ŞENDİL, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 17; Maria TODOROVA, 'Balkanlarda Osmanlı Mirası' adlı makalesinde Osmanlı döneminin Balkanlar'da bıraktığı siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik izleri ele almıştı. (Talip, KÜÇÜKCAN, *Balkanlar ve Ortadoğu'da Türk İzleri*, Akademik Araştırmalar Dergisi, yı:3, sayı: 9–10, Ankara, 2001, s. 252.)

[10] TODOROVA, *a.g.e*, s. 25.

[11] Mark, MAZOWER, *The Balkans, Orionbooks Pres,* London, 2000, s.1

[12] Bozidar, JEZERNİK, *Vahşi Avrupa-Batı'da Balkan İmajı,* çev. Haşim KOÇ, Küre yayınları, İstanbul, 2006, s. 1–2.

[13] Halil AKMAN, *Paylaşılamayan Balkanlar*, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 23.

sembolü halini almıştı.[14] Daha sonra, 'Balkanlar' artık belirli bir bölgenin adı olmaktan ziyade yerel kargaşa, ilkel kavgalar kelimeleriyle bağdaştırıldı. Kısacası, Balkan terimini zikretmek o dönemlerde kaba bulunuyordu.[15] Bu yarımada, daha önceleri eski ve orta çağ tarihlerinde ele alınması, adaya 'Yunan Yarımadası' veya 'Bizans Yarımadası' gibi isimler verilmişti. Osmanlı Türkleri, Avrupa'ya ayak bastıktan sonra, burada fethettikleri yerlere Rumeli adını verdiler. Bu yeni zikredilen isim daha sonra Balkan yarımadasına da tatbik edildi.[16]

1.2. Balkan Coğrafyası

Bu bölge, coğrafi açıdan büyük ölçüde dağlık bir bölgedir. Kuzeyde, bugünkü Romanya toprakları içinde uzayan hat boyunca Karpat dağları ufku kaplamaktadır. Güneyde, Bulgaristan Balkan dağları tarafından ikiye bölünmekte ve Rodop dağları tarafından Yunanistan'dan ayrılmaktadır. Daha güneye doğru ise Pindus dağları, Yunanistan boyunca uzayıp gitmektedir. Bölgenin temel nehir sistemini Tuna nehri oluşturmaktadır. Tuna, tarih boyunca, askeri istila, ticaret ve seyahatin başta gelen rotasını oluşturmuştur.[17]

Balkanlar, Tuna nehri üzerindeki Demirkapı geçidindeki Banat dağı vasıtasıyla Karpat dağlarına da temas ederek Karadeniz'e doğru uzanan dağ silsilesi ve bu dağları içeren Karadeniz, Ege, Akdeniz ve Adriyatik deniziyle çevrili Avrupa'nın güneydoğusundaki yarımadadır.[18]

En dar görüşe göre Balkanlar, üç ülkeden oluşur. Bu ülkeler; Yugoslavya, Bulgaristan ve Arnavutluk'tur. Bazı kaynaklarda Romanya ve Yunanistan da bölge ülkeleri olarak gösterilmiştir. Bazı kaynaklarda ise Türkiye'nin Avrupa'da kalan topraklarından dolayı, Türkiye de eklenmiştir. Çünkü Balkan tarihi Türklerle çok sıkı bağlantılıdır. Bölge, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Karadağ, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Türkiye ve Yunanistan devletlerini kapsar.[19]

---

[14] Osman, OLCAY, 'Is It Possible in a 'Balnaizing' World To Have Less Balkanization in the Balkans?', *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 348.
[15] JEZERNİK, *a.g.e*, s.4.
[16] Eski İslam Ansiklopedisi, 6. Cilt, s. 180–181.
[17] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–1*, çev. İhsan DURDU, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, s. 1.
[18] Mithat, AYDIN, *Balkanlarda İsyan*, Yeditepe yayınları, İstanbul, 2001, s. 1.
[19] Halil, AKMAN, *Paylaşılamayan Balkanlar*, ed. Deniz ARAÇ, Kültür Sanat Yayıncılık, istanbul, 2006, s. 24.

Balkanlar ve onun doğu uzantısı olan Karadeniz bölgesi, Doğu Akdeniz ve Avrupa'nın kesiştiği stratejik bir yerde Akdeniz'in jeopolitik uzantısını oluşturmaktadır.[20]

1.3 Balkanların Etnik ve Dini Kimliği

Balkan yarımadası halkları kültür, dil ve din bakımından büyük çeşitlilik gösteriyordu. Tarih boyunca bölgeye gelen farklı gruplar kendi kültürlerini yaymış olmaları ve yarımadanın büyük ölçüde dağlık olması, halkların birbirleriyle kaynaşmasını[21] engellemişti.[22] Balkan devletlerinde milliyet sorunu belirsizdi. Bu kuşağın insanları kendi kendilerine bir milleti oluşturmak için neyin gerekli olduğunu sorduklarında tatmin edici bir cevap bulabilmede güçlük çekiyorlardı. Sonuçta, tek kökenden gelmeyen, yurttaşları köken birliği sergilemeyen ve gelenek birliği olmayan türdeş devletler vardı.[23]

Balkanlarda teolojik yapı kültürlere şekil verip, siyasi ve ekonomik yapıyı önemli ölçüde etkilemişti. Yunanlılar, Sırplar, Makedonlar, Karadağlılar, Bulgarlar ve Rumenler ağırlıklı olarak Ortodoks'turlar. Arnavutların geneli Müslüman, yüzde yirmisi Ortodoks, yüzde onu Katolik'ti.[24] Balkan yarımadasındaki bu inanç farklılığı, bölgeyi nüfuzuna almak isteyen güçler için daima siyasi bir malzeme olmuştu. Konumu itibariyle milletleri cezbeden Balkan coğrafyası bu topraklarda yaşayan kavimlerin dağınık yerleşmesi ile kültürel kaynaşmalarını engellemişti. Bu önemli olgu, Arnavutça, Bulgarca, Türkçe, Yunanca, Sırpça-Hırvatça ve Slovencenin Balkan bölgesinin çok çeşitli resmi dillere sahip olmasına neden olmuştu.[25] Balkanlar'da Yugoslav üst kimliği yaratılmaya çalışılırken, yurttaşlar devlet tarafından etnik kimliklerine göre gruplanıyor, nüfus kâğıtlarına etnik kimlikleri yazılıyordu. Yugoslav

[20] Oral, SANDER, Türkiye'nin Dış Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s. 197.

[21] Alexandru DUTU'ya göre Güneydoğu Avrupa'da kıtanın başka bölgelerinde görülenlerden daha güçlü ulusal bağların olduğu sıkça ifade edilmişti. Bir başka görüşe göre ise, ne zaman bir 'yabancı' ortamda karşılaşsalar, Balkan insanlarının birbirlerine karşı tutkunca davrandıkları belirtilmekteydi. (Alexandru, DUTU, 'Güneydoğu Avrupa'da Ulusal ve Bölgesel Kimlik', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, çev. Hale YILMAZ, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 147.)

[22] Grolier International Americana Encyclopedia, Grolier Incorporated, cilt: 3, İstanbul, 1993, s. 54.

[23] William. M., SLOANE, *Bir Tarih Laboratuarı: Balkanlar*, çev. Sibel ÖZBUDUN, Nesnel Yayınları, İstanbul, 2008, s. 195.

[24] Balkanlar'daki dinlerle ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Sabrina Petra, RAMET, Balkan Babel, Chapter 4, Westwiev Pres, Colorado, 1999, s. 9–41.

[25] Halil, AKMAN, a.g.e, s. 32.

yurttaşların etnik kimliklerini[26] ifade edememe gibi sorunları yoktu. Yugoslav yurttaşları, federasyonları parçalandıktan sonra etnik damgalarla yaşamak zorunda kalmışlardı.[27]

Balkanlar'ın kesin sınırına dair hiçbir uzlaşma sağlanamamıştır. Aydınlanma Çağı'ndan sonra Balkanlar coğrafi olarak yakın, kültürel bakımdan ise uzak olarak algılana gelmiştir.[28] Balkanlardaki etnik grupların kökenlerine bakıldığında Arnavutların İlirya kökenli olduğunu görülür. Arnavutlar, Balkanlar'ın en eski toplumlarındandır. Yunanlılar ise yarımadanın ilk yerlileri olmamasına rağmen kendilerini o şekilde görmüşlerdir. Rumenlerin kökenleri ise klasik çağlara dayanır. Osmanlılar, bu halka Ulah adını vermiştir. Slavlar, Balkanlara Roma İmparatorluğu'nun sonlarına doğru gelmişlerdir. Hırvat ve Slovenler Katolik, Sırp ve Karadağlılar ise Ortodoks'turlar. Bosnalılar ise Sırplar ve Hırvatlar ile aynı kökenden gelirler. Fakat Bosnalılar Müslüman'dırlar. Balkanlar'da Türk nüfusu, Bulgaristan, Yunanistan ve eski Yugoslavya-Kosova bölgelerindedir. Bulgarların asıl kökenleri Türk olmakla birlikte, Slav çoğunluk arasında asimile olmuşlardır. Avrupa'da en kalabalık Çingene topluluğu Balkanlar'dadır.[29] Kısacası, Balkanlar'da etnik yapı '*karışık salata*' gibidir.[30]

[26] Balkanlar'ın etnik kimliği ile ilgili bilgi için bkz. Nebojsa, POPOV, *The Road To War in Serbia*, Hungary, Central European University Pres, 2000, s. 9–41.
[27] Şule, KUT, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 97.
[28] Bozidar, JEZERNIK, *Vahşi Avrupa Batı'da Balkan İmajı*, çev. Haşim KOÇ, Küre Yayınları, İstanbul, 2004, s. 3.
[29] Halil, AKMAN, a.g.e, s. 33–36.
[30] Mustafa, BALBAY, *Balkanlar*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2007, s. 153.

2. BALKAN TARİHİ

2.1 Osmanlı Dönemi Öncesi Balkanlar

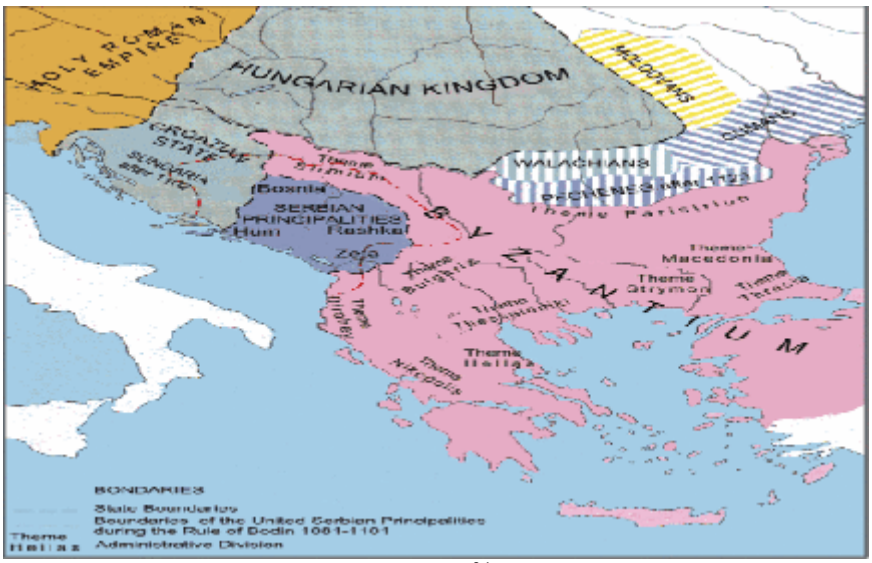

1081–1101 yılları arasında Balkanlar[31]

Balkan yarımadasının ilk sakinleri Morova vadisinin batısından Adriyatik'e uzanan bölgede yaşamış olan İliryalılar ile Ege'den Tuna'nın kuzeyine doğru uzanan topraklarda yaşayan Trakyalılar idi. Trakyalılar, M.Ö 5. yüzyılda örgütlü bir devlet kurdular. Trakyalıların bir kolu olan Daçyalılar, Rumen ulusunun temel unsurunu oluşturmuşlardı. İliryalılar ise Arnavutların atalarıydı. [32] Balkanlar'ı, M.Ö 3. yüzyılda Romalılar ele geçirmişlerdi. İmparator 1. Theodosius'un ölümünden önce devletin topraklarını iki oğlu arasında paylaştırması üzerine bölge ikiye bölünmüş, Hırvatistan ve Slovenya Batı Roma'da, gerisi ise Doğu İmparatorluğu'nda kalmıştı.[33]

İlirya, M.Ö 358'de Makedonya kralı Philippe ve daha sonra Büyük İskender tarafından işgal edilmiştir. Tarihte ilk defa İskender tüm Balkan yarımadasını tek çatı altında toplayabilmişti. İskender'den sonra Roma, ikinci kez tüm yarımadayı hâkimiyeti altına almış ve bu hâkimiyeti 400 yıl kadar sürmüştür. İmparator Konstantin'in 323 yılında Edirne'yi ele geçirmesiyle Roma dünyasının merkezi İtalya'dan Balkanlar'a kaymıştır. Slavların Balkanlar'a gelmesiyle birlikte Balkanlar'daki Bizans varlığı, Slav tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı. 9. Ve 10. yüzyılda Bulgar gücü Bizans için temel tehditlerden biri haline gelmişti. Balkanlarda

[31] http://www.balkanskidom.com/index.php?, erişim tarihi: 15.04.2009.
[32] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–1*, s. 4.
[33] İslam Ansikopedisi, cilt 5, Ankara, 1999, s. 28.

Bizans'a karşı diğer Slav tehdidi ise Sırplardı.[34] Ortaçağ Balkan medeniyeti, özü itibariyle Bizans medeniyetiydi. Bizans için zor bir yüzyıl olan 7. yüzyılda Slavların Balkanlar'daki mevcudiyeti kalıcılık kazandı. Bir Hint-Avrupa halkı olan Slavlar 6. ve 7. yüzyıllarda Tuna sınırını geçip Balkan yarımadasının büyük bölümünü işgal etmişlerdi. Bulgar, Hırvat, Sırp ve Sloven Ortaçağ devletlerinin temeli böylece atılmış oldu. Sırpların çoğu 8. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar Bulgarların ve Bizanslıların yönetimi altındaki topraklarda yaşadı. Bizans İmparatorunun Bulgarların bağımsızlığını ortadan kaldırdığı 1018 yılından sonra Sırp liderleri daha iyi bir konum elde etti.[35] 14. yüzyılın sonlarına doğru modern Balkan devletlerinin temeli atılmış oldu. Eflak, Boğdan ve Erdel'de Romanya; Ortaçağ İmparatorluklarında Bulgaristan; Sırp Hırvat ve Boşnak krallıklarında Yugoslavya; İlirya'da Arnavutluk; Bizans İmparatorluğu'nda ise Yunanistan kuruldu.[36]

[34] Akman, a.g.e, s.38.
[35] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–1*, s. 13–16.
[36] JELAVICH, a.g.e, s. 28.

2.2 Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Balkanlar

1382–1451 yılları arasında Balkan devletleri[37]

Osmanlı İmparatorluğu tarihteki III. Roma olarak adlandırılmıştı. Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları Bizans İmparatorluğu ile benzeşiyordu, fakat Osmanlı daha da geniş bir alana yayılmıştı. Bu yayılmasını Balkan fetihleriyle sonuçlandırmıştı.[38] Osmanlıların Balkanlar'ı fethi sırasında bölge, feodal beyler ve hanedan reisleri arasında bölünmüş devletçiklerden oluşmaktaydı. Bu, Osmanlıların yerel yöneticiler arasındaki rekabetten yararlanarak bölgede denetimlerini kurmalarını kolaylaştıran unsurlardan birini teşkil etmişti.[39] Bizans direnişlerinin kırılmasıyla, Osmanlılar Batı Anadolu ve Çanakkale Boğazı'nı geçerek Güneydoğu Avrupa'da yayılmayı, daha güçlü olan Müslüman ve Türk komşularına karşı yürümeyi kolay bulmuşlardı.[40] Osmanlı orduları, 1350 yılından başlayarak Trakya ve Bulgaristan üzerinden batıya doğru ilerlemekteydi. 1380'li yıllarda Türkler Sırbistan'a akın yaptı ve Hersek bölgesini ele geçirdi. '*Yeni Pazar Sancağı*' Osmanlıların Kosova vilayetinin Karadağ'ı Sırbistan'dan ayıran bir parmağı idi. Bu sancağın nüfusu Arnavutlar, Sırplar ve Sırpça konuşan Müslümanlardan oluşuyordu. Karadağ ve Sırbistan'ın her ikisi de, 1389 yılında Sırpların liderliğindeki Balkan ordusu ile yarımadayı istila eden Osmanlı

[37] http://www.balkanskidom.com.index.php?, erişim tarihi: 15.04.2009.
[38] İlber, ORTAYLI, *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006,s. 155.
[39] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 216.
[40] Stanford, SHAW, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, çev. Mehmet HARMANCI, E Yayınları, İstanbul, 2004, s. 31.

Türkleri arasındaki destanlaşmış muharebenin yeri olduğu için Eski Sırbistan diye adlandırılan Kosova üzerinde hak iddia ediyorlardı.[41] Balkan yarımadasının geleceği açısından en belirleyici sonuç, Osmanlıların Meriç'te elde ettikleri zaferin yanında 1389 yılı Haziran ayında gerçekleşen Kosova Polje Savaşı olmuştu. 1453'de Konstantinopolis'i alan Fatih Sultan Mehmet Sırbistan'ın kuzeyini, Eflâk'ı ve Bosna Hersek'i de fethetmişti.[42] 14. yüzyılda kapitalizmin etkisi Balkanlarda görülmüştü. Osmanlı feodalizmi, kapitalist tarzın bir ürünüydü.[43] Osmanlı İmparatorluğu 16. yüzyılda gücünün doruğuna Kanuni Sultan Süleyman (1520–1566) zamanında ulaştı. Muhteşem Süleyman, Balkanlar'da bir dizi sefer başlattı. 1521 yılında, stratejik açıdan önemli bir şehir olan Belgrad'ı aldı. İzleyen yıllarda Erdel de dâhil olmak üzere Macar topraklarının geri kalan kısmı Habsburg İmparatorluğu'nun bir parçası haline geldi. Osmanlı yönetimine karşı gerçekleştirilen belli başlı ayaklanmalardan biri 2. Murat döneminde Arnavutluk'ta başlatıldı. Osmanlı İmparatorluğu, ayrıca Rumen prenslikleri olan Eflak ve Boğdan'da da direniş hareketleriyle yüz yüze kaldı.[44] Balkanlar artık Osmanlı Devleti'nin çok önemli bir bölümünü oluşturmuştu. Bir başka ifadeyle, '*Elmanın iki yarısından biri Rumeli, diğeri Anadolu*' idi.[45]

2.3 Ondokuzuncu Yüzyıl ve Sonrasında Balkanlar

Osmanlı Devleti, 1912–1913 yılları arasında Balkanlar'da çöktüğü zaman, Batı'nın çoğu Asya'nın gücünün Avrupa'da azaldığını görmüştü ve din yönünden zafer Hıristiyanlarındı. Hıristiyan tebaa, Osmanlı'nın kanun ve kurallarına karşı Avrupa'da Bulgarlar, Sırplar ve Yunanlılar için etkili lobi faaliyetleri gerçekleştiriyordu. 1912'nin liberal görüşüne göre Osmanlı'dan ayrılan Balkan ülkeleri 2. Balkan Savaşı'ndan sonra birbirlerine düşmüşlerdi.[46] 1878 ve 1914 yılları arasında Balkan devletleri ulusal genişleme için birbirleriyle çatışmışlardı. Balkan nüfusunda milliyetçilik akımları başlamıştı. Batı Avrupa, Balkan milletlerini kavgacı, uzlaşmaz olarak görüyordu. Balkanlaşma teriminin Batı'da kargaşa anlamına

[41] Richard C., HALL, a.g.e, s. 7.
[42] Noel, MALCOLM, *Bosna*, çev. Aşkım KARADAĞLI, Om Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 54–55.
[43] Nergis, CANEFE, *Foundational Paradoxes Of Balkan Nationalism: Authenticity, Modernity and Nationhood*, New York University Pres, Toronto, 2002, s. 135.
[44] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–1*, s. 35–39.
[45] Osman, BAYMAK, *Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren, 2008, s. 41.
[46] Mark MAZOWER, *a.g.e, s. 6–14.*

gelmesini Balkan milletlerinin bu kavgacı tutumu açıklıyordu.[47] Büyük güçlerin belirledikleri Balkan sınırları, yeni çatışmaların zeminini hazırlamıştı. Çünkü Balkan ulus devletlerinde gelişen milliyetçi hareketler ellerindeki ile yetinmeye niyetli olmadıklarını kısa sürede göstermişlerdi. Bu yayılmacı ideallerinin temel hedefi Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da kalan son topraklarını da ele geçirmekti. 1908 sonrasında gelişen olaylar sonucunda Bulgar-Sırp yakınlaşması bir ittifaka dönüşmüştü. 1911 Trablusgarp Savaşı, 1908 Jön Türk devrimine rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim etkinliğini ve askeri gücünü artırmadığını ortaya çıkarmıştı. Bu durum, Balkan devletlerini cesaretlendirmişti. Bu gelişme, Balkan Birliği'nin kurulmasına zemin hazırlamıştı. Bulgar-Sırp ittifakı da Balkan koalisyonunun çekirdeğini oluşturacaktı. 1912 yılında Yunanistan ve Karadağ ile birlikte dört Balkan devleti, Osmanlı devletine karşı harekete geçmişti. Balkan Savaşları olarak bilinen savaşlar sonucunda Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda kalan topraklarının büyük bir bölümü Balkan devletleri arasında paylaşıldı.[48]

Osmanlı Devletinin Balkanlardaki toprakları[49]

[47] Dennis P., HUPCHICK, *The Balkans- From ConstantinopleTo Communism,* St. Martin's Pres, New York, 2001, s. 296.

[48] Bilgin, ÇELİK, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2008, s. 17.

[49] http://www.balkanskidom.com/index.php?, erişim tarihi: 15.04.2009.

Balkan yarımadasındaki sorunlar, 19. yüzyılda bu bölgenin büyük güçlerin asıl çatışma alanı haline gelmesiyle çok daha karmaşıklaştı. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesi, azınlıkların isyanı, Avrupa müdahalesi gibi sorunların tamamı '*Doğu Sorunu*' olarak adlandırıldı. Bu sorun, Viyana Kongresi'nden sonra Kırım Savaşı ve 1. Dünya Savaşı'nın çıkmasına yol açacaktı. Bu dönemde Rus hükümeti, geçmişte elde ettiği Balkan meselelerindeki çıkarlarını korumaya çalıştı. Rus orduları, İstanbul'u tehdit etme konumuna geldiğinde Balkan halkları potansiyel destek kaynağı durumundaydı.[50] 19. yüzyılda bir yandan Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasındaki çekişmeler ayaklanmalara yol açarken, bir yandan da Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamak isteyen Rusya, Avusturya, Fransa, İngiltere gibi büyük devletlerin Balkan halklarını sürekli kışkırtmaları ve ayaklanmalarını desteklemeleri, 1830'da Yunanistan ve Sırbistan'a, 1856'da Boğdan ve Eflak prensliklerine, 1887'de Bulgar Prensliği'ne, 1913'de Arnavutluk'a bağımsızlık tanınmasıyla sonuçlandı.[51] 1908 yılında Jön Türk İhtilali olmuştu. Balkan devletleri, bu ihtilal karşısında resmi politikaları uyarınca, hoşnut kalmış gibi gözükmelerine karşın, Bulgarlar Makedonya üzerindeki emellerini artık gerçekleştiremeyeceklerinden korkuyorlardı. Yunanlı ve Sırpların ise rejimin neler getireceğine ilişkin endişeleri vardı. Arnavutlar ise yeni rejimden çok memnundu. 1908 Jön Türk İhtilali sonrası Balkanlarda ve uluslar arası alanda izlenen gelişmelerle birlikte, '*Makedonya Sorunu*' Balkan devletlerini ortaklaşa çözmeye çalıştığı bir Balkan sorunu olmuştu.[52] Aynı tarihlerde Avusturya-Macaristan'ın 1878'den beri işgali altında bulundurduğu ve teorik olarak Osmanlı hâkimiyetinde olan Bosna ve Hersek eyaletlerinin ilhak edilmesiyle başlayan ve Birinci Dünya Savaşı'nın adeta bir provası gibi gelişen uluslar arası buhran '*Bosna Krizi*' idi. Avusturya-Macaristan ilhak kararını önceden fark eden Bulgaristan, bu fırsattan istifade ederek Osmanlı İmparatorluğundan bağımsızlığını ilan etmişti.[53] Girit'in Yunanistan'a katılması mevcut durumun beyanı olmakla beraber özellikle Osmanlı devleti iç siyasetinde önemli sarsıntılara yol açtı.[54] 19. yüzyılın sonlarına doğru, artık Balkanlar'ın büyük bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu alanının dışında kalmış

[50] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–1*, s. 213.
[51] Grolier International Americana Encyclopedia, Grolier Incorporated, cilt: 3, İstanbul, 1993, s. 55.
[52] A. Gül, TOKAY, 'Makedonya Sorununa Tarihesl Bir Bakış: 1878- 1908', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI- Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 46–47.
[53] Hasan, ÜNAL, 'Balkan Diplomasisinden Bir Kesit: Bulgaristan'ın Bağımsızlık İlanı ve Osmanlı Dış Politikası 1908–1909', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 54–55.
[54] Fikret, ADANIR, *Makedonya Sorunu: Oluşumu ve 1908'e kadar gelişimi*, çev. İhsan CATAY, İstanbul, 2001, s. 137.

durumdaydı ve Jön Türk ihtilalinin hissedildiği Makedonya ve Arnavutluk dışında, Balkanlar Osmanlı İmparatorluğunun doğrudan etkisi altında değildi.[55] Balkan ulusal bağımsızlık hareketleri hedeflerine büyük ölçüde ulaşmıştı. Yarım adanın büyük bir bölümü yerli hükümetlerin kontrolü altındaydı. Osmanlı idaresi Trakya, Makedonya, Epir ve Arnavutluk'la sınırlıydı. Bosna, Hersek ve Bulgaristan teoride halen Osmanlı memleketleri olmalarına rağmen, Osmanlı İmparatorluğu bunların yönetiminde hiç söz sahibi değildi.[56] Müslüman ve Hıristiyan unsurların eşit haklarla devletin hizmetinde kullanılmaları, Osmanlılık prensibinin pratikte uygulamasıydı. Beş yüz yıl sonra Jön Türkler aynı prensibi ilan edecekler, fakat bir türlü uygulayamayacaklardı.[57]

2.3.1 Ayestefanos ve Berlin Anlaşmaları

Ayestefanos ve Berlin Anlaşmaları, Arnavutların yaşadığı toprakları başka devletlerin idaresi altına vermişti. Osmanlı'nın % 70'i Müslüman ve büyük oranda sadık olan bir bölgenin çıkarlarını korumadaki yetersizliği, Arnavutları özerk bir idarenin kurulmasına itmişti. Ayestefanos Anlaşması'nda kurulan Bulgar devletinin bölünmesi, Bulgar milliyetçileri için kötü bir darbe olmuştu. Bundan sonra, bu anlaşmayla çizilen sınırları devletin gerçek sınırları olarak algıladılar ve bu sınıra ulaşmak milli hedefleri oldu. Savaş esnasında Bulgarlar, Osmanlı topraklarına ve şahsi mallara el koymuştu. Çok daha önemlisi ise, binlerce Müslüman İstanbul'a gelmek zorunda kalmıştı. Osmanlı hâkimiyetinde yüzyıllar boyunca Balkan Dağları'nın güneyinde kalabalık bir Müslüman ve Türk toplumu vardı. Berlin Anlaşması, bu halkın haklarını onaylamışsa da, ne Bulgarlar ne de Ruslar bu bölgede yaşamalarına müsaade etmemişlerdi. Berlin Anlaşması, Rus işgalini 9 ayla sınırlandırmıştı. Rusya'nın savaştan en büyük kazancı özerk bir Bulgar devletinin kurulmasıydı.[58] Berlin Anlaşmasıyla Almanya, Balkan milletlerini kendi sınırları içerisine hapsetmişti.[59] Ayrıca, Berlin kongresi kararları Balkan yarımadasındaki Osmanlı topraklarını azalttı. Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Bulgaristan, Doğu Rumeli, Bosna-Hersek ve Yenipazar Sancağı artık doğrudan İstanbul'un kontrolünde değildi.[60]

---

[55] Maria, TODOROVA, 'Balkanlarda Osmanlı Mirası', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, çev. Bernar KUTLUĞ, Ankara, 1997, s.133.

[56] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–2*, çev. Zehra SAYAN; Hatice UĞUR, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, s. 13.

[57] Aram, ANDONYAN, *Balkan Savaşı*, çev. Zaven BİBERYAN, Aras Yayınları, İstanbul, 2002, s. 125.

[58] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–1*, s. 391–397.

[59] Aram, ANDONYAN, *Balkan Savaşı*, çev. Zaven BİBERYAN, Aras Yayınları, İstanbul, 2002, s. 39.

[60] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–2*, s. 83.

Osmanlı İmparatorluğu, Moldovya, Eflak, Bosna, Hersek ve Doğu Rumeli gibi vilayetlerini kaybederek gittikçe Balkanlarda küçülmüş, fakat Anadolu'nun kalan toplam toprakları içinde oranı gittikçe artmıştı.[61] 1878 yılında imzalanan Berlin Anlaşması, Balkanlara yeni bir denge getirmiş; Yunanistan, Sırbistan, Romanya ve Karadağ'ın bağımsızlığı uluslar arası bir anlaşma ile güvence altına alınmış, Bulgaristan'ın ise Osmanlı yönetimine bağlı bir prenslik olmasına karar verilmişti.

Bunun yanı sıra, Ayestefanos Anlaşmasıyla yaratılan Büyük Bulgaristan'ın yeniden kurulabileceği düşüncesi Balkan devletlerini endişelendiriyordu. Makedonya'nın Osmanlı yönetiminde kalması konusunda ise Balkan devletleri, gelecekte Makedonya toprakları üzerinde hak iddia edebilmelerine ya da Osmanlı İmparatorluğu parçalandığında kendi paylarını alabilmelerine olanak sağlaması nedeniyle Makedonya'nın Osmanlı yönetiminde kalmasından bir bakıma hoşnuttu.[62] Avusturya Macaristan İmparatorluğu 1908 yılının Ekim ayında Berlin Anlaşmasının hükümlerini hiçe saymış, otuz yılda beri fiilen işgali altında bulunan Bosna-Hersek'i imparatorluk topraklarına katmıştı. Aynı zamanda, Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş, bu bağımsızlık Avrupa'daki güç dengesini büyük bir şekilde sarsmıştı.[63]

[61] Erol, MÜTERCİMLER, *Bu Vatan Böyle Kurtuldu*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006, s. 59.
[62] A. Gül, TOKAY, Makedonya Sorununa Tarihsel Bir Bakış: 1878–1908, *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI- Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 25.
[63] Aykut, KANSU, *Ahmet Rıza Bey'in Diplomasi Mekiği ve Balkan Komitesi'nin Yeni Türkiye'ye Desteği*, Tarih Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Kasım 2008, s. 74.

2.4 Balkan Savaşları

1913 yılında Balkan bölgesini gösteren bir Fransız haritası[64]

20. yüzyılın başında iki önemli diplomatik gruplaşma olmuştu. Birincisi, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'nın katıldığı Üçlü İttifaktı; ikincisi ise Rusya ile Almanya'yı bir araya getiriyordu. Gruplaşmanın dayandığı anlaşmaların tümü savunma amaçlıydı.[65]

Balkan Savaşları, Güneydoğu Avrupa'da 1912 ve 1913 yıllarında yapılan bir dizi sert ve kanlı çatışmalardı. Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Balkan Savaşı'nda Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ ve Sırbistan'dan oluşan gevşek bir Balkan ittifaklarına karşı savaştı.[66] Osmanlılar için Balkan Savaşları, 1877–1878 yıllarındaki Osmanlı-Rus savaşından bile daha büyük bir felakete yol açtı. Bir yıl kadar kısa bir süre içinde İmparatorluk, Avrupa'daki topraklarının çok büyük bir bölümünü ve nüfusunun büyük bir kısmını kaybetti.[67] Birinci ve İkinci Balkan Savaşları, Trakya'nın küçük bir kısmı ve İstanbul hariç, yarımadadaki Osmanlı hâkimiyetine son verdi.[68]

[64] http://bal-goc.com/balkan_haritası/8menu_id, erişim tarihi: 15.04.2009.
[65] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–2*, çev. Zehra SAYAN; Hatice UĞUR, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, s. 100.
[66] Richard C., HALL, *Balkan Savaşları*, çev. M. Tanju, AKAD, Homer Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 1.
[67] A.L., MACFİE, *Osmanlının Son Yılları*, Kitap Yayınları, İstanbul, 2003, s. 83.
[68] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–2*, s. 104.

Birinci Balkan Savaşı'nda, Bulgarlar ile Sırplar arasında imzalanan anlaşmaya (13 Mart 1912) Yunanistan ve Karadağ'ın da katılmasıyla savaş hazırlıklarına girişen Balkan devletleri, ortak bir nota vererek, Osmanlı hükümetinden Girit, Arnavutluk ve Makedonya'ya özerklik tanınmasını ve ordunun terhis edilmesini istediler. Osmanlı hükümeti, bu istekleri kabul etmeyince, 2 Ekim'de Karadağ, 18 Ekim'de Bulgaristan ve Sırbistan, 20 Ekim'de de Yunanistan, Osmanlı devletine savaş açtılar. İç karışıklıklardan ötürü yeterince hazırlanamamış olan Türk kuvvetleri, Kırklareli'nde Bulgarlara, Kumanova'da Sırplara yenildiler ve Sırplar Arnavutluk'a, Bulgarlar İstanbul'a yürürken, Yunanlılar Ege adalarından bazıları ile Selanik'i ele geçirdiler. 16 Aralık 1912'de toplanan Londra Konferansı sonucu imzalanan anlaşmalarda, Bulgaristan sınırının Midye- Enez hattına alınması, Selanik, Girit ve Makedonya'nın güney kesiminin Yunanlılara, Makedonya'nın orta kesiminin Sırplara, Kavala, Dedeağaç ve Edirne'nin Bulgarlara bırakılması kabul edildi.[69]

1913 yılında Balkan devletlerinin sınırlarını gösteren harita[70]

Bulgaristan, İkinci Balkan Savaşı'nda Yunanistan, Karadağ, Sırbistan, Romanya ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan oluşan daha gevşek bir koalisyona karşı savaştı. Savaş 29 Haziran 1913'de başladı. Müttefikler, Bulgaristan'ı yenilgiye uğratmışlardı. 1913

[69] Grolier International Americana Encyclopedia, Grolier Incorporated, cilt: 3, İstanbul, 1993, s. 53.
[70] http://www.balkanskidom.com.index/php? , erişim tarihi: 15.04.2009.

Ağustos'unda Bükreş'te ve 1913 Eylül'ünde İstanbul'da yapılan anlaşmalarla İkinci Balkan Savaşı sona erdi.[71]

1912–1913 Balkan Savaşlarının etkileri farklı olmuştu. Bu savaşlar, Makedonya'da Osmanlı yönetimini sona erdirmiş, ülkenin büyük bir bölümünün ve Slav nüfusunun Sırbistan ve Yunanistan arasında paylaşılmasıyla sonuçlanmıştı.[72] Balkan Savaşları, 20. yüzyılın sadece Avrupalılar arasında cereyan eden ilk çatışması olarak, modern savaşlar çağını açtı. Bu savaşlar, Trakya'nın doğu köşesi hariç Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa'dan çıkardı, Balkan Yarımadası'nın sınırlarını altüst etti ve bağımsız fakat zayıf bir Arnavut devleti kurdu.[73] Balkan Savaşları, Sırbistan ile Avusturya-Macaristan'ın ilişkilerini iyice zehirlenerek Birinci Dünya Savaşı'nın yolunu açmıştı.[74]

2.5 Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanların Durumu

Arşedük Franz Ferdinand'ın Saraybosna ziyareti esnasında suikaste uğramasıyla birlikte Avusturya hükümeti, Sırp hükümetine kesin uyarı göndermişti. Avusturya-Macaristan ordusu, Belgrat'ı bombalamaya başlamıştı. Sırbistan, İngiltere, Fransa ve Rusya artık ittifaktı. Hırvatlar ve Bosnalılar, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun içinde yer alıyordu. Sırbistan ordusu, Kosova'dan çekilmeye başlamıştı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, parçalanmaya başladığında; 1918 yılında Sırp Krallığı'nın, Arnavutların ve Sırpların politik hayatı başlamış oldu.[75]

Birinci Dünya Savaşı'nda Güney Slav arazisi, üç önemli halk olan Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırplar arasındaki ilişkileri tersine çevirmişti. Daha önce, Hırvatlara karşı birlikte hisseden Boşnak ve Hırvatlar, bu süreç içerisinde hep karşı saflarda bulunmuşlardı. Boşnaklarla Hırvatlar birbirlerine yaklaşmışlar ve günümüze kadar korunan Sırp karşıtı bir ittifak içinde bulunmuşlardı. Birinci Dünya Savaşı, merkez güçlerin aleyhine netilenenince Avusturya- Macaristan İmparatorluğu parçalanmıştı. Bunun üzerine, Slav halkları olan Hırvatlar, Slovenler, Boşnaklar ve Sırplar ile Sırbistan ve Karadağ birleşerek Yugoslavya'yı kurmuşlardı. Krallıkla yönetilen ilk

[71] Richard C., HALL, a.g.e, s. 1.
[72] Feroz A.K, YASAMEE, 'Balkanlarda Milliyet: Makedonya Örneği', *Yeni Balkanlar Eski sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, çev. Hale YILMAZ, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 80.
[73] Richard C., HALL, a.g.e, s. 173.
[74] Sina, AKŞİN, *Yakın Tarihimizi Sorgulamak*, Arkadaş Yayınları, Ankara, 2006, s. 70.
[75] David, OWEN, *Balkan Odyssey*, Cassell Group, London, 1995, s. 7.

Yugoslavya'daki devletler[76] siyasi kimliklerini kaybetmişlerdi. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı'nın ilk aşaması niteliğindeydi.[77] Sırbistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na girerken amacı, Sırp, Hırvat ve Sloven unsurlarını birleştirmekti. Sırp, yönetimi 1915 yılında Güney Slavlarını birleştirme amacını sağlamak yönünde adımlar atarak Avusturya-Macaristan'daki Slav göçmen örgütleriyle ilişki kurarak Hırvat-Sırp-Dalmaçya ittifakı önderliğinin, Güney Slavlarının birleşmesini hedefleyen '*Yugoslav Komitesi*'ni kurmasına destek vermişti. Yugoslavya, 1918 yılında biten Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan 'Sırp, Hırvat, Sloven' krallığının temelleri üzerine kurulmuştu. 1918 yılında kurulan Güney Slav Krallığı (Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı) imparatorluklar çağında ortaya çıkan 'İliryanizm' ve 'Yugoslavizm' hareketlerinin temsil ettiği '*Güney Slavlarını Birleştirme Projesi*'nin bir sonucuydu.[78]

2.5.1 Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Türkiye'nin Balkan Politikası

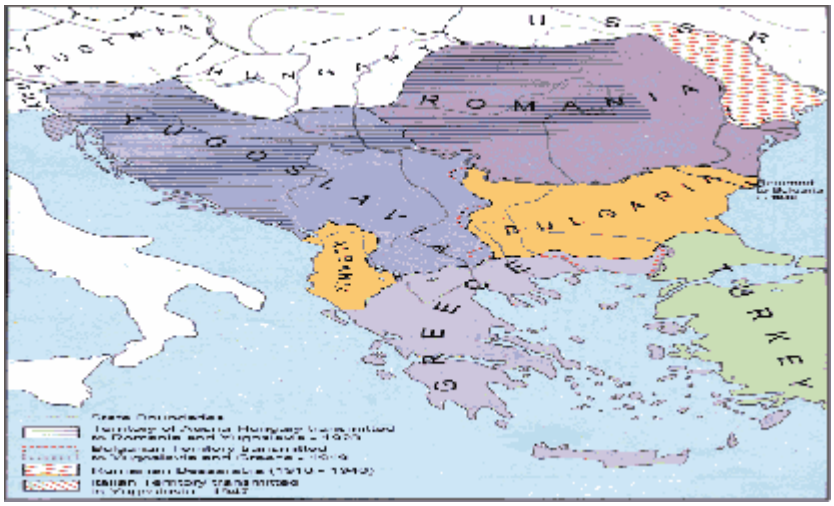

1918–1947 yılları arasında Balkan devletleri[79]

Birinci Dünya Savaşı'nın önemli bir sonucu, Osmanlı İmparatorluğu'nun nihai yıkılışı ve yerine bir ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin geçişi olmuştu. Türkiye'nin Balkan politikası Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle az da olsa

[76] İlk Yugoslavya'daki devletlerin demokrasilerinde siyasal karar alma süreçlerinde parlamento yerine kişisel ilşkiler ağına dayanan, kurumlaşmamış, siyasal entrikalarla şekillenen son derece sakıncalı siyasal karar alma yöntemleri egemen olmuştu. (Wolfgang, HÖPKEN, 'Savaşarası Dönemde Balkan Devletlerinde Siyasi Kültür', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, çev. Bernar KUTLUĞ, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 171.)

[77] Osman, KARATAY, *Bosna- Hersek Barış Süreci*, Karam Yayınları, Ankara, 2002, s. 4.

[78] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 26–27.

[79] http://www.balkanskidom.com/index.php?, erişim tarihi: 15.04.2009.

kendini belli etmişti. Artık, Türkiye, Balkanlardaki Türk azınlığıyla meşgul olacak ve bu azınlığın sorunlarını çözmeye çalışacaktı.[80]

Osmanlı mirası Birinci Dünya Savaşı sonrası Balkanlar'da kalmamıştı. Yabancı bir kültür ve siyaset tarzından bütünüyle kopma düşüncesinin hâkim olması nedeniyle Balkan ülkeleri Osmanlı geçmişlerini yadsıdılar. Türkiye'nin bölge üzerindeki pasif ama bilinçli olarak geliştirilen nüfuzu, çoğunluğu Bulgaristan'da, bundan çok daha küçük bir kısmı Yunanistan, Romanya ve eski Yugoslavya'da yaşayan Balkanlar'ın Türkçe nüfusunu etkiliyordu.[81] 1923 yılından beri, Türkiye Balkanlar'da istikrara yönelik bir dış politika izlemişti. Türkiye'nin dış politikası Atatürk tarafından şekillendirilmişti. Atatürk'ün barış politikası güvenlik kavrayışına dayanıyordu.[82] Balkanlar'da önce İtalya'nın sonra da Almanya'nın mevcut durumu değiştirme politikaları sonucu Balkan devletlerini işbirliği arayışlarına itmişti. Balkan devletleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi fikri Türkiye'nin Romanya'daki elçisinin 1926'da Romen makamlarına yaptığı Balkan Paktı önerisiyle gündeme gelmişti.[83] 1934 yılında Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında Balkan Paktı imzalanmıştı.[84] Fakat bu pakt caydırıcı olamadığı gibi herhangi bir etkinlik de gösterememişti.[85]

2.6 İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanların Durumu

İkinci Dünya Savaşı, Almanya'nın Polonya'ya saldırılarıyla başlamıştı, bu da Balkan coğrafyasına önemli bir etki bırakmıştı. Balkanlar için Almanya tehdidi yaklaştığında, İtalya 28 Ekim 1940 yılında Yunanistan'ı işgal için çabaladı. Türkiye, İtalyanların Balkanlara saldırgan yaklaşımını ve Yunanistan'a saldırı girişimini endişe içinde karşılamıştı. İtalyanlardan sonra Balkanlar Almanya'nın hedefi haline gelmişti. 1941 yılının Nisan ayında Yugoslavya'nın yenilgisi ve Bulgarların Almanları hoş bir şekilde karşılaması Türkiye'yi hassas bir pozisyona sürüklemişti. Fakat daha sonra Almanlar Türklere bir anlaşma önerdiler. Türkiye, böylece Almanya'nın istilasından

[80] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–2*, çev. Zehra SAYAN; Hatice UĞUR, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, s. 133–134.
[81] Maria, TODOROVA, 'Balkanlar'da Osmanlı Mirası', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, çev. Bernar KUTLUĞ, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 137–138.
[82] Hikmet, ÖKSÜZ, *Turkey's Balkan Policy*, OBIV Balkan Yıllığı, Bigart Yayınları, İstanbul, 2007, s. 129.
[83] Kemal, BEYDİLLİ, 'İmparatorluktan Ulus Devlete Türk İnklap Tarihi', ed. Cemil ÖZTÜRK, Pegem Yayınları, Ankara, 2005, s. 295.
[84] Michael, EMERSON, *The Regional Cooperation Initiatives in Southeast Europe and The Turkish Foreign Policy*, EU-Turkey Working Papers, Center For European Policy Studies, no: 1, Ağustos 2004, s. 3.
[85] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 30.

kurtulmuş oldu.[86] 1940 yılında Balkanlar üzerinde Alman tehlikesi ufukta belirirken, İtalya 28 Ekim'de Yunanistan'a saldırdı. İtalya'nın hareketlerinden sürekli şüphe duymuş olan Türkiye, bu saldırı karşısında büyük kaygı duydu.[87] İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve İtalya, Yugoslavya'ya karşı savaş açmıştı. Bunun yanı sıra Balkanlar'da iki iç savaş da yaşanmaktaydı. Bunlardan biri, Hırvat aşırılarının Hırvatistan ve Bosna'daki Sırp nüfusa karşı yürüttükleri savaştı. Ayrıca, Sırpların katıldığı iki büyük direniş örgütü, Çetnikler ve Komünist partizanlar arasında bir savaş sürmekteydi.[88]

Hitler'in Yugoslavya ile ilgili iki seçeneği vardı; ya müttefik olmaya mecbur bırakacaktı ya da zorla fethedecekti. 1941 yılının Mart ayında ilk politika başarılı bir sonuca ulaşacakmış gibi görünüyordu. Yugoslavya hükümeti, gönülsüz olarak Mihver Devletlerin tarafına geçmişti. Fakat ileriki günlerde Yugoslavya Hitler tarafından işgale uğradı. Almanya'nın amacı, Yunan ordusu ile Yugoslav ordusunun bağlantılarını koparmak veya Yunanistan'daki İngiliz güçlerinin bağlantısını koparmaktı. İtalyanlar için bu haber pek iç açıcı değildi.[89] İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Sırbistan Yugoslavya'ya bağlı oldu; Slovenya, İtalya ve Almanya arasında paylaşıldı. Montenegro, İtalya işgali altında bağımsızlığını ilan etti. Hırvatistan ve Bosna Hırvatistan Bağımsız Devleti adı altında birleştirildi. Kuzey Kosova'nın başlıca şehri olan Mitrovika, Avusturya piyade bölüğünün karargâhı halini aldı.[90] İkinci Dünya Savaşı'nda stratejik konumu nedeniyle Sırbistan, Almanların savaş gücü için ayrıcalıklı bir öneme sahipti. Böylece, Almanların ilk düşüncesi, bölgede istikrarı sağlayabilecek bir rejimin kurulmasına ön ayak olmaktı.[91] 1941 yılı Haziran ayında Almanya, Sovyetler Birliğini işgal ettiğinde, bütün Balkan devletlerini kuşatan bir düşmanlık ortamı oluşmuştu. Romanya ve Bulgaristan Mihver müttefiki iken; Yunanistan, Arnavutluk ve Yugoslavya ise Alman, Bulgar ve İtalyan işgali altında kaldı.[92]

[86] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 137.
[87] Oral, SANDER, *Siyasi Tarih 1918–1994*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007, s. 150.
[88] Noel, MALCOLM, *Kosovo- A Short History,* s. 279.
[89] MALCOLM, a.g.e*, s. 289.*
[90] a.g.e, s. 291- 292.
[91] Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–2*, s. 271.
[92] JELAVICH, a.g.e, s. 259.

2.7 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Balkanlar ve Soğuk Savaş

Transatlantik ilişkiler Avrupa'da özellikle de Batı Avrupa'da 2. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte esas teşkil ediyordu. Transatlantik ilişkiler 2. Dünya Savaşı'nın bir ürünüydü.[93] Soğuk Savaş ise askeri ideoloji ağırlıklı ilişkileri etkilemişti. Örneğin, 1941'den beri Amerika ile İngiltere arasındaki ilişkiler hat safhaya ulaşmıştı. Dokuz Batı ülkesi ayrıca Amerika ve İngiltere NATO'yu kurmuşlardı.[94]

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra[95], Sovyetler Birliği Alman işgaline karşı birliklerini Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan'a göndermişti. Bu ülkelerde komünizm hızlı bir şekilde yayılmıştı. Rusya, komünizmin İran, Türkiye ve Yunanistan'ın haricindeki Balkan ülkelerinin etkilendiği komünizm belasından kurtulmaya çalıştı ve başarılı oldu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bütün Balkan ülkeleri komünizme adapte olmuştu. Türkiye ve Yunanistan, bu durumun dışında kalmıştı.[96] 1948 yılında oluşturulan Batı Avrupa Birliği ve 1949 yılında oluşturulan NATO, Avrupa'daki Sovyet tehlikesine karşı oluşturulan bir önlemdi. Bu süreçte, Türkiye yeni bir denge arayışı içindeydi ve 1952 yılında NATO'ya üye oldu. Rusya, Türkiye'nin esas hedefi Rusya olan bu organizasyona katılmasını hoş karşılamadı. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, Türkiye Rusya'nın Balkanlara dönmesi dolayısıyla yeni bir bölgesel güç dengesine girmişti. Türkiye'nin Bulgaristan ile olan ikili problemleri Sovyetler Birliği ile olan ve Türkiye'nin NATO'ya giriş süreciyle başlayan ikili problemlerinin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştı.[97] Bu süreçte, Balkanlar için tehlike niteliği taşıyan Sovyet yayılmacılığına karşı BAB, ittifak oluşturmaya çalışıyordu. NATO'nun müttefiki, Balkanlar'daki bazı ülkeler olabilirdi. Bu süreçte, Komin form'dan çıkmış olan Yugoslavya, bu organizasyonun içine dâhil edilebilirdi. Bu akıllıca girişim, Balkanlar'da yeni bir bölgesel istikrar sağladı. Türkiye ve Yunanistan'ın 1952 yılında NATO'ya katılması,

---

[93] Paul LATAWSKI; Martin A. SMITH, ' *The Kosovo Crisis and The Evolution Of Post Cold War European Security*, Manchester University Press, New York, s. 143.

[94] Latawskı; SMITH, *a.g.e*, s. 145.

[95] İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, komunizm Yunanistan'da devrimci atılımlar yapmıştı. Yunanistan'daki sivil savaş boyunca Batı Trakya Türkleri, baskı altında kalmıştı. 17793 Türk, 1946 ve 1949 yılları arasında Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldı. (Hikmet, ÖKSÜZ, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, Çorum, 2006, s. 216.)

[96] Hikmet, ÖKSÜZ, Turkey' Balkan Policy, OBIV Dergisi, Bigart Yayınları, İstanbul, 2007, s. 140.

[97] Gencer, ÖZCAN, *Continuity and Change in Turkish Foreign Policy in The Balkans*, 'Balkans', ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 292.

Balkanlar'ın da bu ittifaka katılmasında önemli bir rol oynadı. Yugoslavya'nın da bu oluşuma katılmasıyla ittifak tamamlanmış oldu.[98] Türkiye'nin Soğuk Savaş boyunca Balkan politikası, bölgedeki Türklerin haklarının korunması amacını taşıyordu. Bölgedeki Türk azınlığın problemleri, Türkiye'nin Balkan politikası için önem arz ediyordu. Türkiye'nin, Türk azınlığa karşı bu kadar hassasiyetine rağmen Yugoslavya ve Bulgaristan'dan göç aldı.[99] Yugoslavya ve Bulgaristan'ın politikası, Türkleri bölgede asimile etmekti ve göçe zorlamaktı.[100] 1954 yılına baktığımızda ise bölgedeki durum biraz da olsa değişmişti; Yunanistan ve Türkiye'nin öncülüğünde, Yugoslavya'nın da atılımıyla Balkan Paktı imzalanmıştı. 1954 Balkan paktı, Türk dış politikasının öncelikleri açısından bakıldığında, 1934 Balkan Paktı'ndan önemli farklılıklar taşıyordu. 1950'lerde Türkiye açısından koşullar ve olası bir Balkan işbirliğinden beklenenler bütünüyle değişmişti. Türkiye, Sovyet tehdidi altındaydı. Ayrıca, Türkiye artık bir NATO ülkesiydi ve Balkanlar'da Sovyetleri güneyden çevreleme politikasını etkin bir biçimde desteklemekteydi.[101]

2.7.1 Tito Yugoslavya'sı

Yugoslavya, Güney Slav halklarının maruz kaldıkları baskılara karşılık bu baskılara direnmek için kurulmuştu. 1974 Anayasasında, her biri anayasayla eşit etnik statüye sahip Sırp, Hırvat ve Müslüman halkları '*Yugoslavya devleti*' adını almıştı. [102] Yugoslavya'da öncelikle, İliryacılık ön plandaydı. Kurulan Yugoslavya devleti, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki Slavların (Hırvatlar, Slovenler, Voyvodinalı Sırplar, Bosna-Hersekli Slavlar.) birleştirilmesini amaç edinmişti.[103] 1941 yılındaki Alman işgaline kadar süren dönem, Yugoslav siyasal tarihinde '*Birinci Yugoslavya*' olarak adlandırılmaktaydı. Sosyalist temellere dayanan '*İkinci Yugoslavya*' ise İkinci Dünya Savaşı sonunda Tito tarafından kurulacaktı.

[98] Hikmet, ÖKSÜZ, *Turkey's Balkan Policy (2003–2007)*, OBIV Yayınları, İstanbul, 2007, s. 142.

[99] Yugoslavya'daki Türkler yıldırılmış ve Yücel Organizasyonu tarafından göçe zorlanmıştı. Yücel Organizasyonu, komunist rejime ve Arnavut politikasına karşı Makedonyalı gençler tarafından oluşturulan bir organizasyondu. 1952 yılındaTürkiye ve Yugoslavya ile serbest göç anlaşması imzalanmasıyla birlikte, birçok Türk Türkiye'ye göç etti. Yugoslavya kaynaklarına bakıldığında, 1953 ve 1966 yılları arasındaki göçler 80.000, Türkiye tarihlerine göre aynı tarihte göçler 150.000'in üzerindeydi. (Hikmet, ÖKSÜZ, *Turkey's Balkan Policy*, OBIV Dergisi, Bigart Yayınları, İstanbul, 2007, s. 146.)

[100] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 145.

[101] Gencer, ÖZCAN, 'Türk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim: Balkanlar Örneği', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 217.

[102] Catherine, SAMARY, *Parçalanan Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş*, çev. Bülent TANATAR, İstanbul,1995, s. 165.

[103] Catherine, SAMARY, a.g.e, s. 38.

Krallık döneminden önemli dersler çıkaran Tito, Yugoslavya'da bulunan farklı uluslara federal yapıda siyasal temsil hakkı sağlayarak, bütünleşmeyi sağlamaya çalışmıştı. Yani, krallık döneminde üretilemeyen toplum projesini Tito, Sosyalist Yugoslavya için üretmişti.[104] İkinci Dünya Savaşı sonrasında Tito liderliğinde kurulan Sosyalist Yugoslavya, Doğu Avrupa'daki bütün sosyalist hareketler içinde en iyi durumda olanıydı. İkinci Dünya Savaşı döneminde ise Yugoslavya altı cumhuriyete bölünmüş, Sırbistan'ın içinde Kosova ve Voyvodina bölgeleri iki özerk eyalet haline getirilmişti. Yugoslavya, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980 yılına kadar Tito'nun idaresi altında kalmıştı. İkinci Yugoslavya, birçok bakımdan ilk Yugoslavya'dan farklıydı. Siyasi açıdan sosyalist bir rejimin benimsendiği yeni Yugoslavya'da Sırp, Hırvat ve Slovenlerin dışında kalanlara da devlet örgütlenmesi hakkı tanınmış, ulusal sorunlar bu yolla aşılmaya çalışılmıştı.[105] Eski Yugoslavya'daki sorunlar, Balkan milletlerinin yeni bir jeostratejik duruma sokmuş ve uluslar arası toplumun güçlü devletlerinin bu konuya ilgisini artırmıştı.[106] 40 yılı boyunca, Tito'nun Yugoslavya'sı birçok çatışmayla yüz yüze gelmişti. Sosyalist Blok'un dağılmasıyla birlikte, Sovyet müdahalesi tehlikesi ortadan kalktı. Yugoslavya'da bütün Cumhuriyetlerin ortaklaşa yaşadığı hiçbir tehlike kalmadı. Fakat Federal Sırbistan'da[107] Kosova'nın statüsü hakkındaki konu da Komünist Yugoslavya'nın ele aldığı konulardan biriydi. 1943 yılının başlarında, 6 cumhuriyet federasyonu komünist liderlik tarafından kabul görmüştü. Fakat uzun zamandır Kosova'nın durumu hakkında açık bir karar alınmamıştı. 1944 yılının Mart ayında Tito,[108] Voyvodina'ya benzer bölgeler için yazı yazarak bu bölgelerin geniş bir otonomiye sahip olabileceğini ve hangi federal bölgeye katılacakları konusunda halkın kendisinin belirleyebileceğini söylemişti.[109] Sırp milliyetçiliğinin yükselişi büyük bir dönemeçti. [110] Sosyalist Yugoslavya, sosyal ve

[104] Bilgin, ÇELİK, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2008, s. 31.

[105] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 33.

[106] Valeriu, TUDOR, 'Romania and The Security Problems in The Balkans', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 218.

[107] Federal Sırbistan'dan kastedilen Yugoslavya'nın federal devleti olduğudur. Eğer, Sırbistan tek başına federasyon olarak algılansaydı, ' Federatif Sırbistan ' terimi kullanılacaktı. (Noel, MALCOLM, a Short History, New York University Pres, New York, 1999, s. 316.)

[108] 1892 yılı mayıs ayında Hırvatistan Kumrovec'de dünyaya gelen Tito'nun babası Hırvat, annesi Slovaktı. 1915–1920 yılları arası Rusya'da yaşadı. Ardından, Yugoslavya'ya döndü ve Komunist Parti'de aktif olarak çalıştı. 1939 yılı Ocak ayında Komunist partisinin genel sekreteri olarak atandıktan sonra, Yugoslavya'ya döndü. (Barbara, JELAVICH, *Balkan Tarihi–2*, çev. Zehra SAYAN; Hatice UĞUR, İstanbul, 2006, s. 414.)

[109] Noel, MALCOLM, *A Short History*, New York University Pres, New York, 1999, s. 315.

[110] Catherine, SAMARY, a.g.e, s. 51- 52.

kanun koyucu deneyimleriyle bilinirdi. 1950 yıllarında Yugoslavya'da kriz başladı, ekonomik zorluklar, sosyal gerilim ve açıktan açığa milliyetçilik kendini gösterdi.[111]

[111]Vojin, DIMITRIJEVIC, *The Road To War in Serbia*, ed. Nebojsa POPOV, Central European University Press, Hungary, 2000, s. 401.

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI BALKANLAR

3.1 Soğuk Savaşın Balkanlar Üzerindeki Etkisi

Soğuk Savaş boyunca Balkanlar, Batılıların gözünden kaçmıştı ve Demir Perde, Güneydoğu Avrupa'nın içinden geçiyordu. Arnavutluk, artık girilmesi zor bir yer olarak gözüküyordu. Yunanistan, Batı'nın önemli bir ülkesi halini almıştı.[112] Balkanlar, Avrupa Birliği'nin deneme tahtası olmuştu. 1999 yazında, Güneydoğu Avrupa[113] yeni bir çatışma alanı olarak ortaya çıkmıştı. NATO, eski Yugoslavya'daki bomba kampanyasını sona erdirmiş ve Kosova'da kontrolü devralmıştı.[114]

Yıllarca süren Komünist sistemin mirası, savaş ve yıkımların sonucu olarak pek çok ülkede ekonomi çok kötü durumdaydı. Balkanlar'daki en hasar verici etken, genel kanunsuzluk ortamıydı. Başka olumsuz etken de, Balkanlar'ın birçok bölgesindeki saldırgan etnik milliyetçiliğin ısrarla sürdürülmesiydi. Kosova'daki karışıklıklar, Makedonya'daki etnik Makedonlar ile Arnavutlar ve Güney Sırbistan'daki Arnavutlar ile Sırplar arasındaki çatışmalar, Bosna federasyonu ile Sırp Cumhuriyeti arasındaki ayrılıklar Balkanlar'daki sorunların göstergeleriydi.[115]

Soğuk savaşın sona ermesiyle, iki kutuplu dünyanın ve Sovyetler Birliği'nin yıkılması, dünyanın geri kalan kısmı kadar Balkanları da değiştirdi. En çarpıcı gelişme ise Yugoslavya'nın parçalanmasıydı.[116] Balkanlar'ın geleceği, Avrupa bütünleşme sürecinde yatmaktaydı. Ancak bölgedeki tüm devletler AB'ye katıldığı zaman Balkanlar'da barış ve istikrar sağlanacaktı.[117] Yunanistan ve 2000'e kadarki süreçte Sırbistan haricindeki tüm devletler, komünist geçmişlerine karşı tepkiliydi ve tek parti devletine son vermek, demokrasiyi kurmak, kişi hakları ve kanunun üstünlüğünü garanti altına almak istiyordu. Eski Yugoslavya'daki sorunlar, siyasi yapıdan değil, sınır meseleleri ve toplumun etnik niteliğinden kaynaklanıyordu. Balkanlar, Yugoslavya'nın

---

[112] Mark MAZOWER, *a.g.e, s. 5.*

[113] Güneydoğu Avrupa, Balkan yarımadası ismi yerine kullanılıyordu. 1991 yılının istatistiğne baktığımızda Balkan yarımadasında 20 milyon Romen, 10 milyon Yunan, 8 milyon Sırp, 7 milyon Bulgar, 4,5 milyon Arnavut, 1 milyon Makedon ve yarım milyon Karadağlı vardı.(F.A.K YASAMEE, Balkans, *Nationalism in Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 122.

[114] Brad K. BLITZ, *War and Change in the Balkans*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 99.

[115] Albert, ROHAN, *Balkanlar'daki Kriz Kaynakları ve Bölgeleri*, 'İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri', Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 244.

[116] R. J., CRAMPTON, *İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Balkanlar*, çev. Emel KURT, Yayınodası Yayınları, İstanbul, 2007, s. 225.

[117] Albert, ROHAN, a.g.m, s. 250- 251.

çöküşüyle olağanüstü bir gerginlik yaşıyor ve ekonomik dönüşüm içeride çok büyük bir yolsuzluğa dönüşüyordu.[118]

3.1.1 Yugoslav Bunalımı

Yugoslav Bunalımının tarihten miras kalan etki alanları vardı. Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nda kaybettiklerini siyasal-iktisadi güç ilişkileri aracılığıyla yeniden ele geçirmeye çalışıyordu. Fransa ve İngiltere ise, Miloşeviç ve Tudjman arasında bir anlaşma sağlayarak Alman etki alanını sınırlandırmak istiyordu. Amerika ise Rusya ile Türkiye'ye çıkan yolların açık olmasını istiyordu.[119] Tito'nun 1980'de ölümüyle, Yugoslavya'nın çokuluslu federal yapısı milliyetçi ateşi altında kalmıştı. Yugoslavya, bir yanda Sırpların federasyonu üniter devlete, diğer yandan da Sloven ve Hırvatların aynı federasyonu gevşek bir konfederasyona dönüştürme çabaları yüzünden daha 1980'lerde ciddi bir bunalıma girdi.[120]

1980'lerin ortalarında Batı ve Sovyetler Birliği önemini kaybetmesiyle birlikte Yugoslavya'nın problemleri başlamıştı.[121] Yugoslav krizi derinleştiğinde, bütün Avrupa devir değişikliği geçiriyordu. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, bütün Avrupa'yı derin etkilemişti. Yugoslav cumhuriyetleri de buna dâhildi. Sovyet eksenli Komünizmin sona ermesiyle birlikte, Sovyetler Birliği dağıldı ve Varşova Paktı bütün Avrupa milletlerinde birbirleriyle oluşacak politik ve ekonomik ilişkileri için umut kapısı oldu.[122] Yugoslavya'da krizin başlamasıyla birlikte, Yugoslav Başbakanı Ante Markoviç'e büyük destek geldi. Örneğin, AB, Amerika, IMF, Uluslararası bankalar her türlü desteği sağlayacaklarını söylüyorlardı. Fakat bu yardımlar Sırplar, Hırvatlar ve Slovenler için çok geçti.[123]

1992 yılından bu yana, Balkan devletleri kendi aralarında çeşitli işbirliği anlaşmaları yapmışlardı. Bunlar, ekonomik ve marka anlaşmalarının yanı sıra askeri anlaşmalardı. 1993 yılında Makedonya'daki Batılı bir diplomat şu şekilde söylemişti: *'Panik ve şüphe Balkan bölgesinde o kadar yaygındır ki herkes mümkün olduğunca*

[118] R. J., CRAMPTON, a.g.e, s. 227-228.
[119] Catherine, SAMARY, *a.g.e*, s. 112.
[120] Şule, KUT, a.g.e, s. 150.
[121] Brad K. BLITZ, *War and Change in The Balkans,* Cambridge University Press, Cambridge,2006, s.27.
[122] Mihailo, CRNOBRNJA, *The Yugoslav Drama*, Queen's University Press, london, 1994, s. 131.
[123] Mihailo, CRNOBRNJA, a.g.e, s. 142.

birçok anlaşma imzalamaya çalışmıştır.' Örneğin, Romanya'yı da içeren Sırp- Yunan mihver devletlerinin yaptığı anlaşmalar buna dâhildi. [124]

Yugoslavya'nın dağılması ve eski federasyonun merkezinde ve kuzeyindeki savaşlar Balkanlar'ın güneyinin belirgin olmayan bir şekilde politikasının gelişmesine neden oldu. Üç Arnavut topluluğunda; Arnavutluk'ta, Kosova'da ve Batı Makedonya'da milliyetçilik akımları meydana geldi. İkinci olarak, Yunanistan ile bölgenin diğer gücü Türkiye arasında rekabet başladı. Aynı zamanda, Amerika Balkanlar'da aktif bir rol oynamaya başladı.[125] Yugoslavya'nın dağılmasının asıl sorumlusu, Slovenya ve Hırvatistan da dâhil olmak üzere, bağımsızlık ilan eden cumhuriyetlerden çok, bu dağılmaya şiddetle karşı çıkan Sırbistan olduğunu söylemek mümkündü.[126]

3.1.2 Üçüncü Yugoslavya: Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyeti

Yugoslavya'da komünizm ve nasyonalizm, Yugoslavya'nın çöküşünde önemli bir rol oynadı. Yugoslavya, etnik milliyetçilik akımlarından olumsuz yönde etkilenmişti. Bu akımlar, Sırp nüfusunun politik liderlerinin, özellikle Slobodan Miloşeviç tarafından tetiklenmesiyle aktif hale gelmişti. 1974 yılında Yugoslav Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin yeniden istikrarı için Titocu planlar Sırbistan tarafından ortaya konulmuş, Sırp hegemonyası için uğraşılmıştı.[127] Tito-Stalin anlaşmazlığından ve 1948 yılındaki Yugoslavya-SSCB kopuşundan sonra, ülke peş peşe reformlara tanık oldu. 1980 yılında, iktisadi, siyasal ve kurumsal bunalımın derinleştiği bir dönemde Tito öldü.[128] 1980 yılında Tito'nun ölümü Yugoslavya ve Balkanların geleceği açısından önemli bir dönüm noktasıydı. Bu olay, hem Yugoslavya'da milliyetçi çatışmaların ortaya çıkmasına hem de Balkanlarda barış ve istikrarın ciddi anlamda bozulmasına yol açmıştı. Tito'nun ölümü sonrasında

[124] Hasan, ÜNAL, 'An Example Of Otoman Diplomacy: Otoman Foreign Policy During The Bulgarian Independence Crisis', *Balkans- A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995, s.37.

[125] Misha, GLENNY, a.g.e, s. 238.

[126] Şule, KUT, a.g.e, s. 49.

[127] Brad. K., BLITZ, a.g.e, s. 3.

[128] 1974 Anayasası ile Sırbistan'a bağlı olan Voyvodina ve Kosova otonom eyaletlerinin konumlarını hemen hemen cumhuriyet statüsüne çıkarması, Sırbistan'ın Tito'nun 1980'de ölümünden sonra bu muhalefetle karşı karşıya bırakmıştı. Kosova'da 1981 yılındaki sokak gösterileri ve Arnavut çoğunluğun burada yaşayan Sırplara kötü muamele ettiğine ilşkin iddialar, Sırplar tarafından 'Zayıf Sırbistan=Güçlü Yugoslavya' ifadesiyle karikatürize edilen 1974 Anayasasının değiştirilmesi için birer gerekçe olarak kullanılmıştı. (Ivo, BANAC, 'Sırbistan'da Milliyetçilik', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, çev. Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1993, s. 108.)

Kosova'da başlayan şiddet olayları gelecekte yaşanacakların habercisiydi.[129] Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya dağılma sürecine sürüklenmişti. Yugoslavya'nın dağılmasının başlıca sorumlusu, Sırp lider Slobodan Miloseviç'di. Slobodan Miloseviç, Sırp milliyetçiliğini tetiklemiş ve Sırp milliyetçiliği de diğer milliyetçilik akımlarını etkilemişti. Böylece, Yugoslavya'nın dağılma süreci hızlanmıştı.[130] Sırp-Karadağ Federasyonu (Kosova ve Voyvodina'yı da içeren) Yugoslavya ismine sahip çıktı. Tüm diğer cumhuriyetler (Slovenya, Hırvatistan, Bosna- Hersek ve Makedonya)bağımsızlıklarını ilan ettiler.[131] 1980 yılında Tito'nun ölümüyle birlikte[132] 1981 yılında Kosova'da karışıklıklar başladı.[133] Bundan tam 11 yıl sonra, yani 27 Nisan 1992 yılında Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti, '*İkinci Yugoslavya*' olarak kurulmuştu. Hırvatistan, bağımsızlığını kazanmıştı. Bosna- Hersek şiddet içeren savaş yüzünden parçalara ayrılmıştı. Makedonya savaşa girmemişti ama uluslararası tanınma açısından isminin kullanılması yüzünden Yunanistan'ın hedefi haline gelmişti. Bu dönemlerde Sırbistan ve Karadağ yeni bir Yugoslav Federal Cumhuriyeti ilan etmişti. [134] Altı cumhuriyet ve iki özerk bölgeden oluşan YSFC'nin dağılmasından sonra Sırbistan'a bağlı olmayı tercih etmiş tek ülke Karadağ'dı. Sırbistan, Sırp kimliğini yaymak için, daha doğrusu Karadağlıların da Sırp olduğu düşüncesinin propagandasını yapmak için çok çaba sarf etmişti. Fakat Sırbistan'ın Karadağ Ortodoks Kilisesi'ni küçümsemesi ve ciddiye almaması, ayrıca nüfusun % 20'sinin oluşturan Müslüman nüfusun Sırp baskısına tepkisi Karadağ'ın bağımsızlığına destek veren Cukanoviç'i iktidara getirmişti. 2000 yılında Sırbistan'ın mevcut rejimi değiştirmesiyle Batılı ülkeler, Sırbistan ve Karadağ'ın birlikteliğini savunmaya başlamışlardı. Karadağlıların, Sırbistan başbakanı Koştunitsa'nın, Miloseviç'in mirasçısı olduğunu iddia ederek birleşik bir devletin kendilerini tatmin etmeyeceğini bildirmelerine rağmen AB arabuluculuğu ile 2002 yılında Belgrat Anlaşması imzalandı. Yenidünya düzeninin 1990'larda bütün kanlı deneyimlerini yaptığı bir laboratuar olarak kullandığı Balkanlar'ın en önemli devletlerinden Yugoslavya, 4

[129] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 35.
[130] a.g.e, s. 41.
[131] Catherine, SAMARY, a.g.e, s. 154.
[132] 1980'lere doğru, Yugoslavya'nın durumu kötüye gitmiş, Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya'nın borcu 20 milyar doları bulmuştu, bu da aynı zamanda milli gelirin dörtte biriydi. 1980'lerin sonlarına doğru eski Sosyalist vitrini gereksiz ekonomik yatırımlara gitmişti. Bu durum, Orta Avrupa'da büyük yankı uyandırmıştı. (Brad K., BLITZ, War an Change in The Balkans, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 2.)
[133] SAMARY, a.g.e, s. 157–159.
[134] Mihailo, CRNOBRNJA, *The Yugoslav Drama*, Queen's University Press, London, 1994, s. 223.

Şubat 2003 günü resmen tarihe karıştı. Aynı coğrafyada kurulan yeni devletin adı Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyeti oldu.[135]

3.2 Soğuk Savaş Sonrası Balkanlar İçin Büyük Tehdit: Etnik Milliyetçilik

3.2.1 Etnik Milliyetçiliğin Tanımı ve Balkanlarda Milliyetçilik

Vatandaşlık fikri, milliyetçilik fikrinin temelidir. Liberal demokraside etnik milliyetçilik kişisel hakları çoğaltır, toplu hakları azaltır. Demokratik ulusalcılık ise üç ana temadan oluşur: Sivil halk, hükümet ve etnik kimlik. Eğer, bölgedeki devletlerin durumu zayıf ise, etnik kimlik de 'hastalık' veya bir nevi sorun halini alır. Etnik milliyetçiliğin yoğun yaşandığı bir bölgede demokrasiyi kurmak oldukça zordur.[136]

Balkanlar, milliyetçilik fırtınasına ilk kez 19. yüzyılda yakalanmıştı. 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasında Balkanlarda Osmanlı ve Avusturya-Macaristan gibi imparatorluklar çökmüştü. Bu süreç içinde Balkan milliyetçilikleri, çeşitli iç ve dış gelişmelerin etkisi ile Balkanlar bir çatışma ve kargaşa ortamına girmişti.[137] Soğuk Savaş'ın bittiği 1989 yılı ile 1999 yılı arasında geçen on yıllık dönem son derece kritikti. 1991 yılından itibaren, Soğuk Savaş döneminin örttüğü milliyetçilik olgusu, yeniden sahneye çıkmıştı.[138] Yugoslavya toprakları devlet isminin belirlediği şekilde ırk temeline dayalı olarak Güney Slavlarına mal edilmekle beraber, Güney Slavları bir millet oluşturacak şekilde benzeşim ve bütünlük kazanmış bir sosyal grup değildi. Slav kökeninden geldikleri kabul edilen Slovenler, Hırvatlar, Sırplar, Makedonlar; Slav kökenli dillerle konuşmalarına rağmen derin psikolojik, kültürel farkları, uzlaşmazlıkları olan ayrı milletler oluşturuyorlardı. Slovenler ve Hırvatlar katolikti ve Latin alfabesini kullanıyorlardı. Sırplar ve Makedonlar ortodokstular ve kiril alfabesini kullanıyorlardı. Makedonlar ise Sırpçadan çok Bulgarcaya yakın bir dille konuşuyorlardı. Yugoslav halkının önemli bir bölümü Slav kökenli değildi. Bu devletin oluşum sürecinde Macar, Boşnak, Arnavut, Türk toplumları varlıkları, kimlikleri, hukukları reddedilen, baskı altında tutulan azınlık durumuna düşmüşlerdi.[139]

---

[135] Mustafa, BALBAY, *Balkanlar*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2007, s. 247.
[136] Paul, LATAWSKI; Martin, A. SMITH, a.g.e, s. 81.
[137] Bilgin, ÇELİK, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2008, s. 13.
[138] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 147.
[139] Muzaffer, ÖZDAĞ, *Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2001, s. 347.

3.2.2 Sırp Milliyetçiliği

Sırp milliyetçiliği, Güneydoğu Avrupa'da büyük aksaklıklara neden olmuştu. Bu milliyetçilik akımı da doğal olarak Yugoslav devletini olumsuz yönde etkilemişti. Sırpların bu saldırgan yaklaşımı Kosova'da, Voyvodina, Hırvatistan, özellikle Bosna Hersek'de büyük trajedilere yol açmıştı. Yani, hangi ülkede Sırp azınlığı[140] varsa bu ülkelerde Sırbofobi gibi bir etkiye neden olmuştu.[141] Etnik fanatizm, özellikle de Sırp milliyetçiliği Balkanlar'da korku yaratıyordu. Büyük Sırp milliyetçiliğinin yükselişi ile birlikte Kosova sorunu ortaya çıktı. [142] Güneydoğu Avrupa denilen Balkanlar'da yaşananlar, yeni olaylar değildi. Bosna'nın başkenti olan Sarayevo'da 1990 yılında yaşananlar 1914 yılında yaşananlarla aynıydı. [143] Sırp milliyetçiliği, Sırbistan'ın Yugoslavya Federasyonu içindeki konumunu yükseltmeyi hedefleyerek, özellikle Kosova Özerk bölgesinde ve Slovenya ile Hırvatistan federe cumhuriyetlerinde ayrılıkçı milliyetçiliklerin güçlenmesine yol açmakla kalmamış, önce Hırvatistan'ın, sonra da Bosna-Hersek'in toprak bütünlüklerini tehdit eden Sırp ayrılıkçılığını da beslemişti.[144] Balkan halkları konusunda üzerinde durulması gereken bir konu da Arnavutların ve Sırpların sonsuza kadar savaşma isteklerinin olacağıydı, çünkü her iki halk da Kosova'nın kendi ülkesi olmasını istemekteydi. [145] Sırp milliyetçiliğinin[146] ilk öncüsü, 1989 yılında Sırp liderliğine yükselen Miloşeviç'di.[147] Miloşeviç, Kosova'da başlayıp, daha sonra federasyonun diğer cumhuriyetlerine yayılan bir Sırp

[140] Kosova'da nüfus dağılımına baktığımızda, Arnavutların büyük çoğunluğu oluşturtuğu, Sırpların ise azınlığı oluşturduğu görülür. Arnavutlar sadece Kosova'da çoğunluğu oluşturmamış, bütün Güney Doğu Avrupa bölgesi için de aynı durum geçerlidir. (Paul LATAWSKI ve Martin A. SMITH, *The Kosovo Crisis and The Evolution of Post-Cold war Europen Security*, Manchster, 2003, s. 83.)

[141] Ivo, BANAC, 'Nationalism in Serbia', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 152.

[142] Catherine, SAMARY, a.g.e, s. 52.

[143] David, FROMKIN, *Kosovo Crossing*, ed. Steven KOMAROV, Free Press, New York, 2002, s. 151.

[144] Şule, KUT, a.g.e, s. 49.

[145] David, FROMKIN, a.g.e, s. 192.

[146] Aşırı Sırp milliyetçileri, Boşnak= Müslüman= Köktendinci propagandası yapıyorlardı. Bunun yanında, Aliya İZZETBEGOVİÇ, hasım milliyetçi politika olan Sırp milliyetçiliği için bir avdı. Aliya İZZETBEGOVİÇ, Boşnak halklara başvurmak ve onların güvenini kazanmak yerine, Bosna devletinin '*uluslar arası topluluk*' tarafından tanınmasının yeterli olacağı yönündeki savına yatırım yaptı. Bu sav da Bosna için hiç de iç açıcı olmadı. ' Catherine SAMARY, Parçalanan Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş, çev. Bülent TANATAR, İstanbul, 1995, s. 97.)

[147] Slobodan Miloşeviç, 1941 yılında Sırbistan'ın Pozarevak kentinde doğdu. Sırbistan savaş mitolojisi ile yetiştirildi ve daha sonra bu mitolojinin inanç babası halini aldı. 1959 yılında Komunist Partide aktif rol oynadı. Çocukluğundaki aile yaşantısı kötüydü, çocukken hiçbir aktivitede yer almıyordu. Yani, ailevi sorunları olan bir çocuk sevgi ve ilgi görmeden, anti-sosyal bir şekilde yetişti ve Miloşeviç yetişkin halinde kin ve nefret doluydu. (Sabrina Petra, RAMET, *Balkan Babel*, Westview Pres, Colorado, 1999, s. 202.)

saldırganlığını tetiklemişti. [148] Sırp milliyetçiliği ve Hırvat milliyetçiliğinin kendi mantıklarında ortak bir çıkar söz konusuydu. Amaç, saf olmayan Boşnak gerçekliğini inkâr etmek ve onun Müslüman bileşenini karalamaktı. [149]

Makedonyalıların da dâhil olduğu birçok Sırp olmayan milletler için Sırpların baskın tutumu[150] endişe vericiydi. Küçük Balkan milletleri kültürel ve dil olarak asimile edilmeye çalışılmıştı.[151] Bu asimile çalışmalarının lideri Slobodan Miloseviç'di. *'Büyük Sırbistan'*[152] hayali ile eski Yugoslavya'nın parçalanmasında başrol oynayan Slobodan Miloseviç, pragmatist bir Stalinist'di. Miloseviç, 1980'lerin ortasından itibaren milliyetçi söylemin sözcülüğünü yapmıştı. Sırp milliyetçilerin görüşüne göre, Sırbistan Kosova ve Voyvodina üzerinde tam egemenliği sağlamalıydı. Ayrıca, cumhuriyet ve özerk bölge sınırları dikkate alınmadan Sırpların yaşadıkları yerlerde Sırp ulusunun tam ulusal ve kültürel birleşmesi temin edilmeliydi. Sırbistan'da milliyetçiliğin yükselmesinde, Slobodan Miloşeviç'in 1987 yılında Kosova Polje kentinde yaptığı konuşma önemli bir dönüm noktasıydı. Miloseviç, bu konuşmasında '*Yugoslavya Sırpları*' adına konuştuğunu beyan etmişti. Çetnik hareketi, Sırp milletinin tarihsel düşmanlarına karşı onurlu bir tutum olarak yeniden meşrulaştırılmıştı.[153] Knin, Sırp milliyetçiliğinin militan yapısının doğduğu yerdi. Lika ise Sırp milliyetçi Çentiklerin Hırvat- Sırp savaşı boyunca Hırvatistan'daki hareketlenmelerin alanıydı.[154] Sırp milliyetçileri, '*yukarıdan aşağıya milletleştirme*' programı uyguladılar. Sırpların seçilmiş ve ezilmiş bir halk olduğu yönündeki geleneksel düşünceler doktrinleştirildi.[155]

---

[148] Nuray, BOZBORA, Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulması ve Yeni Belirsizlikler, Avrasya Dosyası,, cilt: 11, sayı: 2, Ankara, s. 284.

[149] Catherine, SAMARY, a.g.e, s. 87.

[150] Slobodan Miloseviç'in Yugoslavya topraklarındaki siayasal yapıya ilşkin üç nokta üzerinde duruyordu: Birincisi, Kosova ve Voyvodina gibi özerk bölgelerin özerkliklerinin kaldırırılması; İkincisi, Yugoslavya'nın Sırp- Hırvat- Sloven krallığı şeklinde yeniden yapılandırılması; Üçüncüsü, daha küçük cumhuriyetlerin yutulması ve onların üzerinde federasyon hâkimiyetinin sağlanması. Bu, bir anlamda ' Büyük Sırbistan ' tasarımının bir ön projesi şeklinde nitelendiriliyordu. (Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 98.)

[151] F.A.K, YASAMEE, 'Nationalism in Balkans', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 122.

[152] '*Büyük Sırbistan*' projesi ile ilgili geniş bilgi edinmek için lütfen bkz. Diana, JOHNSTONE, *Ahmakların Seferi: Yugoslavya, NATO ve Batının Aldatmacaları*, çev. Emre ERGÜN; Ergün BULUT, Önsöz Basım Yayınları, Ankara, 2004, s. 49–52.

[153] İrfan Kaya, ÜLGER, 'Sırplara Göre Kosova Sorunu', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4 sayı: 1–2, Ankara, 1998, s. 167.

[154] Misha, GLENNY, *The Fall Of Yugoslavia*, Penguin Books, Third Edition, London, 1996, s. 2.

[155] Anthony LEWIS, New York Times'daki yazısında şu cümleleri kullanmıştı: 'Aptalın defalarca düzenbaza güvendiği ve her seferinde aldatıldıkları klasik bir fars sahnesi vardır. Sürekli kandırılan çizgi resim

3.2.3. Arnavut Milliyetçiliği

Balkanlar'daki bütün Sırpları aynı siyasal çatı altında toplama nasıl ' Büyük Sırbistan' kurma düşüncesinin bir ürünüyse, aynı durum Arnavutlar için de söz konusuydu.[156] Arnavut milliyetçiliği, ilk olarak 1878 Berlin Kongresi sürecinde kurulan Prizren Birliği ile oluşmuştu. Arnavut milliyetçiliğinin doğuşu ve gelişimi, diğer Balkan milliyetçiliklerine göre daha geç bir döneme denk gelmişti. Bunun nedeni de, Müslüman olan Arnavutların Osmanlı devleti ile sıkı geleneksel ve dinsel bağlılık geliştirmiş olmalarıydı.[157] Fakat Türklerle Müslümanlık ortak tabanında yakınlığı olan Arnavutların, aşırı Arnavut milliyetçiliği sonucu Türklerle ayrı düşmüşlerdi. Arnavut milliyetçiliğinin Makedonya Türkleri üzerinde, kimilerine göre bilinçlendirici, kimilerine göre de köktenci dinciliği körükleyici etkisi vardı.[158] Arnavut milliyetçiliği, farklı dinlerden ve mezheplerden olan ve tarih boyunca birbirinden kopuk bölgelerde yaşayan insanlar arasında öncelikle onların Arnavutça konuşmaları üzerinden bir modern kimlik inşa etme çabasından kaynaklanmıştı.[159]

Arnavut sorununun geçmişte tarafları tatmin edecek bir şekilde çözüme kavuşturulmamış olması, Sırplar ile Arnavutların zorunlu birlikteliğinden kaynaklanan sorunlara yol açmış, aralarındaki düşmanlığı daha da artmıştı. Yugoslav-Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılmasıyla birlikte Arnavut- Sırp etnik gerginliği alevlenmişti. [160] 1990 periyodundan sonra, Türk milliyetçiliği, Arnavut milliyetçiliğine karşı gelişmeye başladı. Arnavutlar, işlerini kaybettiklerinde Türkler işlerinde tutundular. Bu neden Türklerle Arnavutların arasını açtı ve Türklerin Miloseviç yönetimiyle işbirliği içinde olduğu suçlamaları Arnavutlar tarafından yapıldı.[161] Ayrıca, Kosova'daki Arnavut milliyetçiliği Tito'nun gayretleriyle oluşturulduğu için

---

kahramanı gibi hiçbir deneyimden ders almaz. ABD, Batı Avrupa ve BM, Bosna'ya saldıranlarla yaptıkları anlaşmalarda hep o aptal rolünü oynadılar. Sırplar, bu kez iyi olmaya söz veriyor, aptallar ona inanıyor ve Sırplar hemen sözlerinden geri dönüyorlardı. (Juan, GOYTISOLO, *Saraybosna Yazıları*, çev. Ayşen GÜR, Kent Basımevi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 50.)

[156] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 135.

[157] Nuray, BOZBORA, 'Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu, Gelişimi ve Günümüze Etkileri', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, s. 111.

[158] Şule, KUT, a.g.e, s. 37.

[159] Bülent, CAN, *Arnavut Dil-Ulusçuluğu ve Alfabe Tartışmalarında İlk Zirve: 100. Yılında Manastır Kongresi*, Tarih Dergisi, Yapı Kredi yayınları, İstanbul, Kasım 2008, s. 22.

[160] Nuray, BOZBORA, 'Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulması ve Yeni Belirsizlikler', *Yunanistan ve Kosova Özel,* Avrasya Dosyası, cilt: 11, sayı: 2, Ankara, s. 283.

[161] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 154.

Osmanlı karşıtlığı üzerine kurulmuştu. Bu da, Arnavut milliyetçiliğinin Osmanlı karşıtlığından dolayı Türk karşıtlığına yol açmıştı.[162]

Arnavut milliyetçiliği,[163] etnik sınırlarla uyumlu olmayan siyasi sınırlar arasında parçalanmış bir biçimde ayrı kollardan gelişmişti. Bu nedenle, Arnavut milliyetçiliği fiili sınır değişimlerine yol açabilecek bir ulusal bütünleşme potansiyelini içinde taşıdığı için, bundan birinci derecede etkilenebilecek bölge devletleri tarafından her zaman bir tehdit olarak algılanmıştı.[164]

3.2.3.1 Arnavut Azınlık Sorunu

Balkanlar'da farklı dilden ve dinden zümrelerin bulunması nedeniyle bu bölgedeki azınlık sorunu çözülemeyen bir hukuksuzluk yumağıydı.[165] 1974'den itibaren azınlığa 'ulusal azınlık' demeyen, 'milliyet' diyen bir sistemden gelen Balkanlardaki azınlıklar için azınlık terimi nerdeyse bir hakaret olarak algılanıyordu. Dolayısıyla, Makedonya'daki Arnavutlar açısından bu azınlık teriminin kullanılması ciddi bir hassasiyet taşıyordu.[166] '*Ulusal azınlık*' muamelesi gören Arnavutlar, eskiden Yugoslav yurttaşıydılar, şimdi ise sadece Makedonya yurttaşıydı. '*Yugoslav*' kurmaca bir üst kimlik, '*Makedon*' ise etnik çağrışımlı bir kimlikti.[167]

Geniş bir Arnavut topluluğunu bünyesinde barındıran Makedonya, sıradan bir azınlık statüsüyle tatmin olmak istemeyen Arnavutlarla sorunlar yaşamaktaydı. Batı Makedonya'da toprağa dayalı bir otonomi fikrinin Arnavutlar arasında giderek rağbet görmesi bu ülkedeki gerginliğin artacağına işaret etmekteydi.[168] Arnavutlar, Makedonya'da cumhuriyet yönetiminin yeterli olmadığına karar verirlerse, Sırbistan'da yer alan ve nüfusunun yüzde doksanı Arnavut olan Kosova şehri,

---

[162] Osman, BAYMAK, *Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren, 2008, s. 137.

[163] Hangi Arnavut'a sorarsanız sorun, hepsi atalarının İlirler olduğu iddiasını yanıtlayacaklardı. Bu fikre sımsıkı bağlanmalarının sebebi, toprak sahiplenme hevesinde yatmaktaydı. (Osman, BAYMAK, *Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren, 2008, s. 69.) ; Azınlık sorunlarıyla ilgili geniş bilgi edinmek için bkz. Şule, KUT, Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 28–37.

[164] Nuray, BOZBORA, Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu…, s. 112.

[165] İlber, ORTAYLI, *Batılılaşma Yolunda*, Merkez Kitapçılık Yayınları, İstanbul, 2007, s. 179.

[166] Şule, KUT, a.g.e, s. 98.

[167] Şule, KUT, a.g.e, s. 101.

[168] H., ÜNAL, 'Balkanlar'da Geniş Arnavut Meselesi ve Türkiye', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4 sayı: 1-2, Ankara, 1998, s. 131.

Arnavutluk[169] ile birleşmeyi deneyebilirdi. Bu da, Balkanlar'da savaşa yol açabilirdi. Çünkü ne Sırbistan ne de Makedonya, sınırlarının bu şekilde dağılması karşısında sessiz kalmayacaktı.[170] Sırp ve Makedon liderler, Cumhuriyet içindeki Arnavutları seyreltmeye çalışmışlardı. Zaten, zorunlu göç Yugoslavya için alışılmış olaylardı. Arnavutların, Yugoslavya'da ve Makedonya'da sisteme uyum sağlamaya çalışmasına rağmen, Slav toplumun Arnavutlara karşı güvensizliğinden dolayı kötü tavır takınma pozisyonu her daim sürmekteydi. Kosova'daki Arnavutlar, bir bakıma kaygılarını dile getirmişlerse de, Makedonya'da yaşayan Arnavutlar, kendi yöresel kaygılarını dile getirmemiş, çünkü devlete çok fazla güvenmişti.[171] Fakat daha sonra bu güven ortamı yok olunca Makedonya'daki Arnavutlar, Makedonlarla eşit fakat diğer milliyetlere göre ayrıcalıklı durumda olmak istemekteydi.[172] '*Kurucu ulus*' talebiyle Arnavutlar, Makedonya'da federasyon, Kosova'da bağımsızlık isterken, bunu azınlık hakları bağlamında değil, 'Arnavut hakları' çerçevesinde değerlendiriyorlardı.[173]

1990–1998 yılları arasında Arnavutlar Sırp yönetimine karşı sivil itaatsizlik politikası uyguladılar. Fakat bu çabalar Arnavutların tümüyle bağımsızlığını ilan etmede başarılı olamadı ve Kosova Kurtuluş Ordusunu (KLA) kurarak direniş gösterdi. Bu durum karşısında Sırpların şiddetli tepkisiyle karşılaştılar. Sırplar, Arnavutlara karşı etnik temizliğe başladılar.[174] Kosova nüfusunun yüzde doksanını oluşturan Arnavutlar, Yugoslavya bunalımının başından beri, federasyonun bir gün dağılması durumunda Kosova'nın bağımsızlığını düşünüyorlardı. Oysa daha 1989'da Arnavutlar, değil bağımsızlık devletlerine kavuşmak, 15 yıldır kullana geldikleri tüm anayasal haklarını da yitirerek, Sırbistan'ı sıradan bir azınlık haline dönüştürmüşlerdi. Belgrat, Kosova'daki Arnavutlar üzerinde kapsamlı bir Sırp baskısı kurdu. Arnavutça eğitim yapan Priştine Üniversitesi kapatıldı, okullarda Arnavutça eğitime son verildi.

[169] Arnavutluk, diğer Avrupalı milletler ile aynı soy ve dil kökenini paylaşıyorlardı. Aynı zamanda, Arnavutluk Balkan bölgesindeki diğer ülkelerle de aynı tarihi ve kaderi paylaşıyorlardı. Bu yüzden, Arnavutluk'un geleceği Avrupa-Atlantik kurumlarına uyum sağlayacağını gösteriyordu. (Enika, ABAZİ, Albania in Europe: Perspectives and Challenges, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:14, sayı:1, Ankara, 2008, s. 243.)

[170] İsa, BLUMİ, 'Makedonya'da Kimik Diplomasi ve Arnavut Sorunu', *Yunanistan ve Kosova Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt.4, sayı: 1–2, Ankara, 1998, s. 150.

[171] İsa, BLUMİ, a.g.m, s. 153- 155.

[172] Şule, KUT, a.g.m, s. 33.

[173] Şule, KUT, a.g.e, s. 102.

[174] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 154.

Yugoslavya federasyonu ortadan kalktığında, Sırbistan, 1974 Anayasası'nı çiğneyerek Kosova'yı Sırp egemenliği altına sokmuştu.[175]

3.2.4 Hırvat Milliyetçiliği

Tudjman, Hırvat milliyetçiliğinin liderliğini üstlendi. Aynı tarihlerde seçime giden Slovenya'da da bir milliyetçi-liberal koalisyonu iktidara gelmişti. Hırvatistan'daki bu milliyetçi uyanışa karşı Miloseviç boş durmadı ve Krajina krizini çıkardı. Bununla, hem Hırvatistan sınırları içindeki Krajina Sırplarını '*anavatanla*' birleşme yönünde tahrik etmeyi, hem de Sırpları Hırvat yönetimine karşı savaş aracı olarak kullanmayı hedefliyordu. 1990 yılının ikinci yarısında Hırvatistan ve Slovenya ile Sırbistan arasındaki gerginlik giderek tırmandı. Sırpların yoğun olarak yaşadığı Krajina, Hırvatlardan alınarak Sırpların eline geçti. En sonunda, Hırvat bölgeleri BM tarafından denetim altına alındı. Krajina Krizinin üstüne yenileri eklendi.

3.3 Soğuk Savaş Sonrası Balkan Devletlerinin Durumu

Soğuk Savaş dönemi, iki karşıt ideolojinin etkisi altında şekillenen statik aktör-devlet davranışlarının hâkim olduğu bir dönemdi. Soğuk Savaş'ın bitişi, Türkiye ve Yunanistan hariç Komünist Blok üyesi ülkeler üzerinde şok edici bir etki yapmıştı.[176] Balkanlar'da tarih içerisinde birçok sorun ortaya çıkmıştı. Kosova'nın statüsü, Bosna Hersek'in bütünleşememesi, Karadağ'ın Sırbistan'dan kopmaya çalışması, Makedonya'da etnik diyalogun sağlanamaması, Arnavutluk'ta sağlıklı bir iktidar-muhalefet ilişkisinin kurulamamış olması gibi temel sorunlar Balkan bölgesini istikrarsızlığa doğru itmişti.[177] Bosna'da ve Hırvatistan'da çatışmalar 1995 yılında Dayton Anlaşmasıyla bitmişti. 2005 yılında ise Balkanlar'ın durumu çok değişmişti. Bölgedeki bütün ülkeler Avrupa perspektifine sahip olmuştu. Bulgaristan ve Romanya 2007 yılında Avrupa Birliği'ne katılmıştı. 2004 yılında Avrupa Konseyi, Arnavutluk ile müzakerelerin 2005 yılında başlayabileceğini belirtmişti. Makedonya'nın AB üyeliği başvurusu Avrupa Komisyonu tarafından göz önüne alınmıştı. Hırvatistan ve Bosna İstikrar ve Ortaklık Anlaşması için yoldaydı. Sadece, Sırp-Montenegro beklemedeydi, o da Kosova'nın belirsiz statüsü dolayısıyla bekliyordu. Bu olumlu gelişmelerin başlatıcısı Avrupa Birliği idi. AB, bölgede önemli bir aktör olarak

[175] Şule, KUT, a.g.e, s. 151.
[176] Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 8.
[177] Erhan, TÜRBEDAR, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Balkanlar ve AB*, Stratejik Analiz, Ankara, Şubat 2003, s. 67.

algılanmaya başlanmıştı.[178] NATO'ya girmek isteyen Balkan ülkeleri, üyeliğe çok hevesliydiler. NATO ise bu konuda zorluk yaşıyordu. Çünkü NATO kısa ve uzun vadede bu bölgedeki istikrar sorunlarıyla başa çıkmak zorundaydı.[179]

Soğuk Savaş'ın bitişiyle Sırbistan'ın Eski Yugoslavya topraklarındaki Sırpları tek siyasal çatı altında toplamak politikasının ürettiği Kosova sorunu uluslar arası toplumun müdahalesini doğurmuştu.[180] Siyasal, dinsel ve toplumsal bölünme olgusu Balkanlar için bir kader gibi algılanmaktaydı. Bu kaderin en korkutucu yanı ise, 'azınlık' konumuna düşmekti. Bu nedenle, Balkanlar'daki bütün taraflar aynı amacı taşımaktaydı ki bu amaç da azınlık olmamaktı.[181] Yugoslavya'nın 1991 yılında çözülmesiyle birlikte Balkanlaşma süreci, yani bölünme ve parçalara ayrılma yeniden artmıştı. Yunanistan ve Makedonya arasında tansiyon, Bosna Hersek'deki savaşın uzaması, savaşın Kosova'ya sıçraması, Üçüncü Balkan Savaşı'nın önünü açmıştı. Soğuk Savaş sonrası dönemde büyük devletler Balkanlar'da güç olarak yayılmaya başladılar. Almanya, Arnavutluk ve Slovenya'da ekonomik etki yaptığında, Amerika da Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Makedonya'da askeri etkisini artırmıştı. Yugoslavya dışında Balkanlar'daki hemen hemen tüm ülkeler liberalleşmeye çalıştı ve Batı organizasyonlarına üye olmaya çalıştılar. Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle birlikte, Balkanlarda Rus etkisi kırıldı. Bu yeni ortamda Balkan devletleri sosyal ve ekonomik işbirliği içinde yaşamaya başladı.[182] Türkiye, Sovyet ülkelerinden çıkan bu ülkelerle yakın ilişkiler kurmaya çalıştı.[183]

---

[178] Brad K., BLITZ, *War and Change in The Balkans*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 99-100.

[179] Chris, DONNELLY, 'Baltık, Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki Kriz Kaynakları ve Bölgelerinin NATO'nun Güvenliğine Etkileri', *İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 261.

[180] Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 7.

[181] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 93.

[182] Balkanlarda istikrarın sağlanması için Balkan devletlerinin kendi aralarında yapmaya çalıştığı işbirliği hakkında detaylı bilgi edinmek için bkz. Erhan, TÜRBEDAR, *Yugoslavya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek: Geçmişin Gölgesinde İşbirliği Arayışları*, Stratejik Analiz, cilt: 3, no: 29, Eylül 2002, s. 33–39.

[183] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 150.

3.3.1 Soğuk Savaş Sonrası Slovenya ve Hırvatistan

3.3.1.1 Slovenya ve Hırvatistan'ın Bağımsızlığını İlan Etmesi

Slovenya ve Hırvatistan, bağımsızlıklarını 25 Nisan 1991 yılında ilan etmişti.[184] Slovenya, bağımsızlığını kazandıktan sonra hedefi NATO üyesi olmaktı ve sonunda NATO üyeliği de kabul edildi.[185] Hırvat ve Sloven temsilciler, bağımsızlık ilanlarının arifesinde şu şekilde bir sorunla karşı karşıya kalmışlardı: Bu iki devletin bağımsızlık ilanları anayasal olarak '*yasadışı*' fakat '*meşruydu*'.[186] Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığı için Almanya'nın baskısı büyük önem taşıyordu. Almanlar, kendilerini eski Yugoslav cumhuriyetlerine çok yakın görüyorlardı.[187] Almanya, tarihi, dini ve kültürel bağları olan Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması üzerinde ısrar ederken, Alman yayılmacılığından endişelenen İngiltere ve Fransa o sıralarda Hırvatistan ve Slovenya'nın en büyük düşmanı olan Sırbistan'a karşı daha çok sempati duydu. Almanya, Hırvatistan ve Slovenya'nın tanınması konusu ile ilgili önerisini zamanla kesin uyarı havasında dile getirmeye başladı.[188]

Bosnalılar ve Makedonyalılar, Slovenya'nın ve Hırvatistan'ın tanınmasına karşıydı. Bu ülkeler kendilerinin de tanınmasının o zaman zorunlu olduğunu söylüyorlardı. Ama böyle bir adım da Sırpları kışkırtabilirdi. Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasından sonra Bosna, ya Sırbistan yönetiminde küçük bir Yugoslavya olacaktı ya da bağımsızlık için uğraşacaktı. BM Genel Sekreteri Perez, Alman hükümetinin, Slovenya ve Hırvatistan'ı tanımasının Yugoslavya'da saldırganlığı arttırabileceği konusunda 1991 yılının Şubat ayında uyardı. Fakat ne Alman hükümeti ne de AT üyeleri bu uyarıları ciddiye almadı ve bu durum Bosnalıları bağımsızlığa zorladı.[189] Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasından sonra Kuzey Kıbrıs'ın ve Kuzey Somali'nin tanınması konusu ortaya atılmıştı.[190] Ayrıca, Batı

---

[184] Hasan, ÜNAL, a.g.e, s. 161.
[185] N. Aslı, ŞİRİN, *Small But Successful State: Foreign Policy Of Independent Slovenia*, Turkish Review Of Balkan Studies, OBIV Yayınları, İstanbul, 2004, s. 224.
[186] Cathrine, SAMARY, *Parçalanan Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş*, çev. Bülent TANATAR, İstanbul. 1995, s. 62.
[187] Heinz- Jurgen, AXT, 'Did Genscher Disunite Yugoslavia? Myts and Facts About Foreign Policy Of United Germany', *Balkans – A Mirror Of The New International Order*, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 225.
[188] Erhan, TÜRBEDAR, 'Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Balkanlar ve AB', *Stratejik İnceleme Raporu*, Stratejik Analiz, Ankara, Şubat 2003, s. 66.
[189] Heinz- Jurgen, AXT, a.g.m, s. 232.
[190] A.g.m, s. 233.

Avrupa Slovenya ve Hırvatistan'ın yaptığını ayrılıkçı olarak görmüş, Yugoslavya'nın bütünlüğünün korunması için Belgrat'a dolaylı olarak destek vermişti.[191]

3.3.1.2 Slovenya ve Hırvatistan Sorunu

Yugoslavya Federasyonu, federasyondan ayrılmak isteyen ve 25 Haziran 1991 yılında bağımsızlıklarını kazanan Slovenya ve Hırvatistan'ı kaybetmişti. Bunun üzerine, Slovenya'da savaş başlamıştı. Sırbistan'ın kontrolündeki Yugoslav Milli Ordusu (JNA); İtalya, Avusturya ve Macaristan ile birlikte Slovenya'nın sınırlarını kontrol altına almak için harekete geçti. Fakat Sloven güçlerinin direnişiyle karşılaşınca Belgrat yönetimi Slovenya ile anlaşma yapmak zorunda kalmıştı. Aynı durum, Hırvatistan için de oluşmuştu. Slovenya'daki ateşkes anlaşmasından sonra, çatışmalar Hırvatistan'a sıçradı ve JNA ile Hırvat güçleri arasında devam etti. Sırpların, yoğun olarak yaşadığı Krajina bölgesini Sırplar, Hırvatların elinden aldılar.[192]

Hırvatistan'ın bağımsızlık ilan etmesiyle birlikte patlak veren Sırp-Hırvat savaşında Miloseviç, iki yönlü bir strateji belirlemişti. Bir yandan, Hırvatistan üzerine genel bir saldırı başlatılacak, bir yandan da Hırvat sınırları içinde Sırp nüfusunun yoğun olduğu yerlerde paramiliter güçlerle savaş yürüteceklerdi. Bu paramiliter güçler, 'Neo-Çetnik' olarak adlandırıldı. Miloseviç'in neo-Çetnikler ve Federal Ordu aracılığıyla Hırvatistan'a karşı başlattığı savaş oldukça kanlı geçti. Slovenya ve Krajina, Sırp güçleri tarafından tamamen ele geçirildi ve etnik yönden temiz hale getirildi. Sonunda, Sırplar tarafından işgal edilen Hırvat bölgeleri BM tarafından denetlenecek 'güvenlikli bölgeler' haline getirildi ve son derece istikrarsız bir zemin üzerinde de olsa Sırp-Hırvat savaşı sona erdi.

Yugoslavya'yı bir arada tutma politikası, Yugoslav Halk Ordusu'nun Slovenya'daki karışıklığa son vermesinde hata yapmasına neden olmuştu. Slovenya'daki savaş belirtisi Yugoslavya'nın sonunu hazırlamıştı. 1991 yılında iki seçenek kalmıştı; ya ' barış ' seçeneği ya da ' savaş ' seçeneği. Barış seçeneği, Yugoslavya'nın bağımsızlığı için uluslar arası destek gerektiriyordu. Bu da yeni bir silahlı Kuvvetler müdahalesi gerektiriyordu. Amerika, Yugoslav birliğini sağlamak için 'savaş' seçeneğini uyguladı. Bu da Hırvatistan tarafından gerçekleştirilecekti.

[191] Albert, ROHAN, 'Balkanlar'daki Kriz Kaynakları ve Bölgeleri', *İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 240- 241.

[192] N. Aslı, ŞİRİN, 'Balkans in The Post Cold War Era: Quest For Stability and The European Union', *Turkish Rewiev Of Balkan Studies*, OBIV Dergisi, Bigart Yayımevi, İstanbul, 2007, s. 91.

Hırvat operasyonları, Bosna Hersek'de başlamıştı. Eğer, Hırvatistan 'Büyük Sırbistan' ın varlığını sonlandırırsa bu proje de durdurulmuş olacaktı. Belgrat'ın Hırvatistan'a karşı savaşı ne Sırbistan'da ne de Hırvatistan'daki Sırplar tarafından destek görmemişti. Batı dayatmalı bu etnik savaş Miloşeviç'in propagandalarıyla alevleniyordu. 1992 yılının Mart ayında Bosna'nın bölünmesi kararı alındı. Washington Anlaşması, Hırvatistan ve Bosna arasındaki savaşta Hırvatların yenmesini sağladı. Bu da, Amerika politikasının ne kadar öngörülü ve güçlü olduğunu ortaya koydu.[193] Dayton Anlaşması'nda ise Hırvatistan, bölgede en gelişmiş ülkelerden biri olma yolunda şansı vardı. Hırvatistan'ın tek yapması gereken gerginlik ortamından bir an önce kurtulup kaynaklarını yabancı ülkelere sunabilmesiydi.[194]

Doğu Avrupa'da Sovyet sisteminin çökmesi ve ülkenin kendi iç sorunları, Yugoslav federasyonunda dayanılmaz zorluklara neden oldu. Slovenya, Orta Avrupa'nın daha gelişmiş devletlerine yaklaşma fırsatını yakalarken, Sırbistan saldırgan bir milliyetçiliğe doğru geriledi. Slovenya'nın federasyondan ayrılması, az Sırp nüfusu barındırdığı için kolayca başarılabildi. Fakat Slovenya federasyonu terk ederse Sırbistan burada tamamen hâkim hale gelecekti. Böyle bir durumu Hırvatlar asla hoş göremezlerdi. Diğer yandan, Hırvatistan geniş bir Sırp nüfusa sahipti. Bu sorunun sebep olduğu gerilim uluslar arası müdahalenin gelmesini çabuklaştırdı. Savaşın Hırvatistan'da yatışmasıyla çatışma Bosna-Hersek'e sıçradı. Buradaki savaş daha karmaşık, yoğun ve kanlıydı.[195]

3.3.2 Soğuk Savaş Sonrası Sırbistan

Sırbistan, Miloseviç yönetimi altında büyük bir ekonomik çöküş geçirdi. Bu çöküş, Mayıs 1992'de BM'nin Yugoslavya'ya yaptırım uygulamasıyla başladı. Ülkenin dış dünya ile tüm ticaret bağları kesilmiş, petrol ambargosu uygulanmaya başlanmış ve yurtdışındaki hükümet varlıkları dondurulmuştu. Yeni Yugoslav federasyonunun kurulmasından kısa bir süre sonra Haziran 1992'de Dobrica Cosic, devlet başkanı seçildi. Miloseviç'in on üç yıllık iktidarı sona ermişti. Nisan 2001'de, Batıdan ve özellikle de ABD'den gelen büyük baskılar sonucunda, yeni Yugoslav

[193] Branka, MAGAS, 'War in Crotia', *War and Change in The Balkans*, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 118- 123.
[194] Mladen, STANICIC, 'Balkans', *Problems and Prospects For Crotia*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 173.
[195] R.J., CRAMPTON, a.g.e, s. 231.

yönetimi cesaretini toplayarak Miloseviç'i tutukladı. Miloseviç'in düşüşünün nedeni Slovenya'da, Hırvatistan, Bosna ve Kosova'daki başarısızlıklarıydı.[196]

3.3.3 Soğuk Savaş Sonrası Makedonya

3.3.3.1 Makedonya'nın Bağımsızlığını ilan Etmesi

Balkan yarım adasının güney ve orta kesiminde bulunan Makedonya, günümüzde Yunanistan, Yugoslavya ve Bulgaristan arasında paylaşılmış tarihi bir ülkeydi. Bugün üç ayrı devlet arasında bölünmüş olan Makedonya'nın kuzey ve batısını Yugoslavya'ya bağlı Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti, güneyini Yunanistan'a bağlı Ege ve Yunanistan Makedonyası, doğusunu ise Bulgaristan'a bağlı Bulgaristan veya Prin Makedonyası meydana getirmekteydi. Makedonya halkının büyük çoğunluğu Yugoslav Makedonyasında yaşamaktaydı.[197] Makedonya, diğer Balkan ülkelerine göre değişik bir ülkeydi. Çünkü komşularıyla kıyaslandığında herhangi bir askeri tehditle karşı karşıya kalmamıştı.[198] Fakat Makedonya, Yugoslav federasyonunun zayıflamasına korkuyla bakıyordu. Geri kalmış ve fakir ekonomisi için federal fonlara ihtiyacı vardı ve toprakları üzerinde tarihsel iddiaları bulunan komşularından korunması gerekiyordu. Ayrıca, içeride de zayıftı. Bunun yanında Miloseviç yönetimi, Makedon milli itibarına karşı gereksiz saldırılarda bulunuyordu.[199]

Makedonya, Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasının ardından AT şartlarının karşılanabilmesi için derhal anayasal değişiklikler yaparak tanınma için Aralık 1991'de başvuru yaptı. Bosnalı Sırplar gibi Makedonyalı Arnavutlar da seçime katılmadı. Bu yüzden bağımsızlık yönünde oy verenler önemli bir üstünlük sağladı.[200] Makedonya Cumhuriyetinin 1991 yılında bağımsızlığı ile ilgili bildirge, Yugoslav Federasyonu'nu politik ve diplomatik krize itmişti.[201] Tarihinde Büyük İskender gibi dünyaca ünlü fetihçi bir imparator çıkarmış olan Makedonya, Büyük İskender'den 2000 yıl sonra bağımsız bir ülke olabilmişti.[202] 1991 yılında Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte federal devletler bağımsızlığını kazanmaya başladıklarında 8 Eylül 1991 yılında Makedonya bağımsızlığını ilan etti. Bulgaristan, Makedonya

[196] CRAMPTON, a.g.e, s. 269.
[197] Makedonya, Harp Akademileri K.lığı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 1.
[198] Misha, GLENNY, a.g.e, s. 260.
[199] R.J, CRAMPTON, a.g.e, s. 237–238.
[200] CRAMPTON, a.g.e, s. 247.
[201] Brad K. BLITZ, a.g.m, s. 1.
[202] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 53.

Cumhuriyeti'ni ilk tanıyan ülkeydi. Makedonya ulusunun varlığını kabul etmeyen ama Makedonya Cumhuriyeti'ni tanıyarak Makedonların devletini kabul eden Bulgaristan'ın durumu ilginçti. Bulgaristan, Makedonların gerçekte Bulgar olduklarını, Makedon dilinin aslında Bulgarcanın bir diyalekti olduğunu iddia etmekteydi.[203] Makedonya, bağımsızlığını ilan etmesinden itibaren, hem sivil ve demokratik bir toplum ve devlet felsefesinin hayata geçirilmeye çalışıldığı ideal bir laboratuar hem de milli devlet ideolojisinin yerleştirilmeye çalışıldığı genç bir bağımsız cumhuriyet olarak tanımlanmıştı.[204]

3.3.3.2 Makedonya Sorunu

19. yüzyılın başından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemde Balkanlar'ın en temel mücadelelerinden biri olan Makedonya sorunu, Makedonya Cumhuriyeti'nin 1991 yılında Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan etmesiyle Soğuk Savaş sonrasında yeniden güncellik kazandı.[205] Bosna-Hersek, bağımsızlığın bedelini kanlı bir savaşla öderken, Makedonya bağımsızlığını kan dökmeden kazanmıştı. Yugoslavya sorunu daha çok bir Bosna-Hersek sorununa dönüşmüşken, Makedonya, Yugoslavya sorunundan uzaklaşarak bir uluslar arası sorun halini almıştı.[206] Bu uluslar arası sorun da Makedonya'nın isminden kaynaklanıyordu. Makedonya ismi,[207] barışçıl Yunanistan'da histeri uyandırıyordu. Yunanlılar, Makedonya isminin Helenik bir isim olduğuna inanıyordu. Makedonya'nın bağımsızlığını reddeden Yunanistan bu konuyu Türkiye'nin önceliğine bırakmak istemiyordu.[208] Yunanistan'a göre, İskender'in egemenliğindeki antik Makedonya bölgesinden başlamak üzere Makedonya'nın tümü zaten 'Yunan'dı.[209]

Yunanistan, '*Makedon*' adından vazgeçmek istemeyen bu ülkeye yaptırım uygulayarak '*Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*' ismini almaya zorlamıştı. Yunanistan, günümüzde de bu baskısını sürdürerek, AB dönem başkanı olarak AB

---

[203] Şule, KUT, a.g.m, s. 20.
[204] Şule, KUT, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 9.
[205] Şule, KUT, a.g.e, s. 1.
[206] a.g.e, s. 76.
[207] Yunanlılar'ın Skopje Cumhuriyeti olarak adlandırdığı ve daha sonra başkenti olduğu isim Makedonya idi. (Misha, GLENNY, *The Fall Of Yugoslavia*, Penguin Books, Third Edition, London, 1996, s. 239.)
[208] Misha, GLENYY, a.g.e, s. 241.
[209] Şule KUT, 'Makedonya-Yunanistan Anlaşmazlığının Boyutları', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 297. '*Makedonya Yunandır*' propagandasının mükemmel bir özeti ve eleştirel bir değerlendirmesi için bkz. Şule, KUT, a.g.m, s. 309'dan alınan dipnot Louis A., RUPRECHT, JR, op.cit, s. 331-366.

adına Üsküp'e yardımda bulunabileceğini, ancak ülkenin ismini değiştirme teşebbüslerinden rahatsızlık duyduğunu beyan etmişti.[210] Yugoslavya Federasyonu'nun dağılması Makedonya sorununu doğurmamıştı. Bu sorun, Balkan devletlerini bölen 1878 Berlin Kongresi'nden beri vardı. Makedonya Sorunu dört savaş için önemli bir konuydu. Bu savaşlar; Birinci ve İkinci Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı ki bunlar Balkan ülkelerinin Makedonya için birbirleriyle savaştığı savaşlardı.[211] Soğuk Savaş döneminde, Yunan güvenliği Bulgaristan ve Yugoslavya üzerine yoğunlaşmıştı. Yunanistan eyaletlerinden olan Makedonya; Yugoslavya, Bulgaristan ve Yunanistan üçgeninde uyuşmazlığa yol açıyordu.[212] Yunanistan'ın Makedonya politikası şu şekildeydi: '*Yunanistan, tarihsel Yunan mirası olan Makedonya ismini taşıyacak, bağımsız bir Makedonya devletini tanımayacaktı.*'[213] Makedonya sorunu, o zamana kadar gündemin ilk sıralarını teşkil eden Türk- Yunan ve Kıbrıs sorununun yerini almıştı. Yani Makedonya sorunu, Soğuk Savaş sonrasında Yunanistan'ı en çok meşgul eden bir sorun olarak gündemdeki yerini almıştı.[214] 1995 yılında Yunanistan, kendi güvenliğini tehdit ettiği iddiasıyla kuzey komşusu Makedonya'yı tanımamıştı. Yunanistan'ın Makedonya düşmanlığı bir devlet politikası halini almıştı. Yunanistan'ın Makedonya politikasının amacı Makedonya Cumhuriyeti'nin ismini, bayrağını ve anayasasını toprak bütünlüğüne tehdit oluşturdukları gerekçesiyle değiştirmekti.[215] 1995 yılının sonlarına doğru, Yunanistan ve Makedonya müşterek birbirini tanıma anlaşması imzaladı. Makedonya hükümeti, bayrağından '*Vergina Güneşini*' çıkarmaya karar verdi, çünkü bu simge Yunanlıların hep üzerinde durduğu bir simgeydi. Ülkenin isim problemi ise hala belirsizlik içindeydi.[216] Makedonya ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlık konularının en

[210] Levent, KAYAPINAR, *Makedonya'daki Etnik Grupların Türkiye ve Yunanistan Açısından Değerlendirilmesi*, Stratejik Araştırmalar Dergisi, sayı:3, yıl: 2, Ankara, Şubat 2004, s. 94.
[211] Brad K. BLITZ, a.g.m, s. 111- 112.
[212] Thonos, VEREMIS, 'After The Storm: Greece's Role in Reconstruction', *War and Chage in The Balkans*, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006, s. 178.
[213] Makedonya Cumhurbaşkanı Kiro GLİGOROV'un BM Genel Sekreteri Boutros GALİ'ye 5 Şubat 1993'de gönderdiği memorandumda şöyle demekteydi: 'Dört yıldır bu adı kullanan bir bölge yüzünden, bir devletin, adının değiştirilmesi istenmektedir. Üstelik Makedonya halkı bu adı yüzyıllardır kullanırken. Diğer bir deyişle, bir başka ülkenin küçük bir parçasını temsil eden bir bölge yüzünden, bütün toprakları, aynı adı taşıyan bir bölgede yer alan bir devletin bu adı alması reddedilmektedir. Aslında, Makedonya Cumhuriyeti, bu adı ilk kullanandır.' (Şule, KUT, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 14.)
[214] Ümit, ÖZDAĞ, ' Yunanistan'ın Balkan Politikası ', ed. Ümit ÖZDAĞ, *Yunanistan ve Kosova Özel*, Avrasya Dosyası, cilt:4, sayı: 1–2, ASAM Yayınları, Ankara, 1998, s. 60.
[215] M., ATAY, ' Balkan Jeopolitiği', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, cilt: 4, sayı: 1, ASAM Yayınları, Ankara, 1998, s. 114- 115.
[216] Misha, GLENNY, a.g.e, s. 261.

önemlisi, eski Yugoslavya ile Yunanistan arasında da sürekli gerginlik konusu olmuş olan Yunanistan'daki azınlık meselesiydi. Yunanistan, çoğu kuzey Yunanistan'da, merkezi Selanik olan Makedonya bölgesinde yaşayan 200 bini aşkın Makedon'un varlığını inkâr etmekteydi. Yunanistan'a göre Makedon diye bir halk ve Makedonca diye bir dil yoktu. Dolayısıyla, komşusunun adı da '*Makedonya Cumhuriyeti*' olamazdı.[217]

Yunanistan ve Makedonya, aralarındaki anlaşmazlığı sürdürmek yerine, bu ödünleri eş zamanlı olarak vererek ilişkilerini normalleştirmeyi seçtiler. Yunanistan ve Makedonya, aralarındaki anlaşmazlığı sürdürmenin maliyetinin, verecekleri ödünlerin maliyetinden daha fazla olduğunun aslında çoktandır farkındaydılar. Bir başka deyişle, Makedonya da Yunanistan da, ilişkilerindeki bu tıkanıklığı aşmanın kendi ulusal çıkarları açısından yararlı olacağını biliyordu. Her ikisinin de politikalarını değiştirmeye ikna eden, ABD'nin Balkanlara barış getirme düşüncesi artık görevi oldu.[218] Yunanistan, Makedonya'ya değil, kendisine de zarar verdiğini; Makedonya düşmanlığı yüzünden uluslar arası toplumda hiç alışık olmadığı Yunan karşıtı bir tutumun oluşmaya başlamasıyla anlamıştı.[219]

3.3.3.2.1 Ohri Anlaşması

Makedonya'daki durumun en önemli noktası, etnik çoğunluğu elinde bulunduran Makedonlarla nüfusun % 25'ini oluşturan Arnavut etnik grubu arasındaki ilişkiydi. AB ve NATO'nun yoğun baskısı altında 2001 yılında sonuçlandırılan Ohri Anlaşması'nda Arnavutların birçok haklı şikâyeti dile getirilmişti. Devlet kurumlarında belirli bir oranda temsil edilme, Arnavut dilinin kullanımı bunlardan bazılarıydı. Zorluklar, Türklerle Arnavutlar arasında artan gerginliğin yanında Arnavut olmayan etnik grupların Ohri Anlaşması'na karşı olumsuz tavırlarıyla daha da pekişmişti. Diğer etnik azınlıklar, Ohri Anlaşması ile birlikte Makedon ve Arnavutların hâkim olacağı ve asimilasyon yönündeki baskının artmasıyla '*iki uluslu bir devlet*' yaratacağından korkmaktaydılar. Makedonya'nın geleceği, Arnavutların memnun Makedon vatandaşlara dönüştürülüp dönüştürülmeyeceğine bağlıydı.[220] Makedon'un,

[217] Şule, KUT, 'Romanya-Yunanistan Anlaşmazlığının Boyutları', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Ankara, 1997, s. 299.
[218] Şule, KUT, a.g.m, s. 305.
[219] a.g.m, s. 141.
[220] Albert, ROHAN, a.g.m, s. 247.

Arnavut'un, Türk'ün, Sırp'ın, Romen'in bir arada yaşadığı Makedonya'nın bütün dengelerinde bir gevşeme vardı, hükümet dengeleri bu yüzden sarsılmıştı.[221]

Makedonya Cumhuriyeti'ni tanıyan ilk ülke Bulgaristan olmuştu. Fakat sonradan bağımsızlığını kazanan komşuları ve özellikle Makedonya'da büyük bir azınlığı oluşturan Arnavutlar[222] bu bağımsızlığı hoş karşılamamışlardı.[223] Makedonya'nın bağımsızlığa kavuşmasıyla birlikte, Arnavutlar etnik gerginliklere sebebiyet vermişti. Bu etnik gerginlik, 2001 yılında çatışmalara dönüşmüştü. 13 Ağustos 2001'de Ohri Anlaşması'nın imzalanmasıyla Arnavutlar, Makedonya'daki haklarının geliştirilmesi karşılığında ellerindeki silahları bırakmayı kabul etmişti. Ohri Anlaşması'nın büyük zaafı ise, Türk, Boşnak, Romen gibi Arnavut dışı azınlıkların hak ve çıkarlarını yeterli derecede dikkate almamış olmasıydı. Makedonya nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan Arnavutlar, Kosova'nın bağımsızlığını başından itibaren desteklemişti. Makedon halkı ise Arnavutların '*Büyük Arnavutluk*' veya '*Büyük Kosova*' fikrinden çekiniyordu.[224]

3.3.4 Soğuk Savaş Sonrası Bosna

3.3.4.1 Bosna'nın Bağımsızlığını İlan Etmesi

Bosna, bağımsızlığını ilan ettiği 1992 yılına kadar federal cumhuriyet kimliğini korumuştu. Bosna'daki Boşnaklar ve Hırvatlar Sırp milliyetçiliğine karşı önlem olarak Yugoslavya'dan ayrılma kararı almışlardı. Bosna-Hersek'de bağımsızlık referandumu 29 Şubat 1992'de yapıldı ve % 64 oyla bağımsızlık kabul edildi. Cumhurbaşkanı İzzetbegoviç'in 1 Mart günü Bosna Hersek'in bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Saraybosna'da çalışmalar başladı.[225] Bağımsız Bosna'nın BM tarafından tanındığı gün, Bosnalı Sırplar başkent Saraybosna'yı kuşatmışlardı.[226]

Bosna-Hersek bağımsızlığını kazandıktan sonra bu devletin içinde Bosna-Hersek Federasyonu (FBIH) ile Sırp Cumhuriyeti (RS) , kendilerine has siyasi

[221] Mustafa, BALBAY, *Balkanlar*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2007, s. 181.
[222] 2002 sayımlarına göre, Makedonya'da Makedonların ülke nüfusunun % 64'ünü oluşturmasının yanında, Arnavutlar % 25'ini, Türkler % 3'ünü, Roma ve Sırp halkı % 2'sini oluşturuyordu. (Zhidos, DASKALOVSKI, 'The Future Of The Peace Process in Macedonia', Balkanlar Özel, Avrasya Dosyası, cilt: 14, sayı: 1, ASAM Yayınları, Ankara, 2008, s. 89.)
[223] Gjorge, IVANOV, Macedonia and Its Neighbours Controversies and Challenges, Balkanlar Özel, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 83.
[224] Erhan, TÜRBEDAR, Kosova'nın Bağımsızlık İlanının…, s. 49-50.
[225] Şule, KUT, a.g.e, s. 56.
[226] Osman, KARATAY, *Bosna Hersek Barış Süreci*, Karam Yayınları, Ankara, 2002, s. 1.

kurumlarıyla, polisleriyle, medyalarıyla ve bağımsız devletlere özgü diğer kurumlarıyla, '*aynı devlet içinde iki küçük devlet*' haline gelmişlerdi. Kısacası, Bosna-Hersek tam olarak bir devletin fonksiyonlarına ve egemenliğine henüz sahip olamamıştı. Boşnaklar, Bosna-Hersek'in yeniden bütünleştirilmesi için çaba harcarken, Bosnalı Sırplar Saraybosna'yı değil, Belgrat'ı kendi başkentleri olarak kabul etmekteydi. Sırp milliyetçiliği açısından Sırp Cumhuriyeti (RS) ayrı bir devletti ve 'geçici olarak' Bosna-Hersek toprakları içindeydi.[227]

3.3.4.2 Bosna Sorunu

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, '*Bosna sorunu*' dünyanın politik gündemini yeniden biçimlendirdi. Çünkü dünyanın birçok yerinde etnik ve dini[228] milliyetçilik kendini göstermişti. Bu karışık uluslararası ortamda, Bosna çeşitli etnik topluluklar için bir laboratuar ortamı yaratıyordu. Çünkü Katolikler (Hırvatlar), Ortodokslar (Sırplar) ve Müslümanlar totaliter gücün baskısı olmadan barış içinde yaşamışlardı.[229] İkinci Dünya Savaşı, bu barış ortamında değişikliğe yol açtı. Müslümanlar ve Hırvatlar, Ustaşi ve Komünist Partizanların saflarında yer aldılar. Sırplar ise Miloşeviç'in Çetnik ve Tito'nun Partizanlarının saflarında yer aldılar.[230] Hırvatistan'da savaş devam ederken, Bosna'daki halk savaşın bu bölgeye sıçramamasını umuyordu. Çünkü Bosnalı Sırplar, Hırvatlar ve Müslümanlar yüzyıllardır bir arada yaşamışlardı. [231] Fakat Sırbistan'daki rejimin propagandaları sonucu bu barış ortamı bozulmuştu.[232] Sırp-Hırvat savaşının sona erdiği noktada, savaş Bosna için başlamıştı. Balkanlar'da 1991 yılında savaşlar, Slovenya'ya karşı başlamış, daha sonra Bosna'ya sıçramıştı.[233] Miloseviç, Hırvat cephesinde işini tamamladıktan sonra gözünü Bosna'ya dikmişti. Bosnalılar için iki seçenek söz konusuydu; ya Yugoslavya'nın içinde kalmaya devam ederek '*Büyük Sırbistan*' ın[234] egemenliği

---

[227] Erhan, TÜRBEDAR, *Kosova'nın Bağımsızlık İlanının…*, s. 37-40.

[228] 1990 yılında Bosna Hersek' e baktığımızda, Bosna Hersek'in % 43,7' si Müslüman, % 31,3'ü Sırp ve % 17,3'ü Hırvattı. (http://www.kosova.com)

[229] Robert ANCIAUX, 'Bosnia-Hercegovina: The Laboratory Of The New International Order'*, Balkans, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 183.*

[230] Sabrina P., RAMET, *Balkan Babel*, Westview Pres, Colorado, 1999, s. 202.

[231] Mıhailo, CRNOBRNJA, The Yugoslav Drama, Queen's University Press, London, 1994, s. 174.

[232] Hanspeter, NEUHOLD, *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 339.

[233] Thomas CUSHMAN, *This time We Knew*, ed. Stjepan G. MESTROVIC, New York University Press, New York, 1996, s. 5.

[234] Ivo Banac'ın da belirttiği gibi Sırplar Bosna Hersek'de etnik temizlik yoluyla tarihsel gerçekleri inkâr ederek homojen bir Sırp ulusu yaratmak amacıyla tarihi yeniden oluşturmak istemişlerdi. Milosevic

altında yaşamayı kabul edeceklerdi ya da bağımsızlık ilan ederek Hırvatistan'ın izlediği tehlikeli yolun daha da tehlikelisini izleyecekti. Bosnalı Sırpların da düşmanca tutumları giderek kötüleşiyordu. Miloseviç, Bosnalı Sırpların lideri Radovan Karadziç'e yüklü bir silah sevkıyatı yaptı. Miloseviç, Radovan Karadziç'in patronu konumundaydı. Sırplar, yeni bir adım daha atarak daha önceden ilan ettikleri '*Sırp Otonom Bölgeleri*' ni koruması için Federal ordunun müdahalesini istediler. 1992 yılına gelindiğinde Bosna hükümeti, bağımsızlığının çatışma olmadan Sırplar tarafından kabul edilmeyeceğini anladılar. Bosna'nın 1992 yılında tanınması, Miloşeviç'in saldırılarını durdurmamıştı. Bosna'da yaşananlar, bazıları tarafından bir '*iç savaş*' olarak tanımlandı. Oysa yaşanan olay bir 'iç savaş' değil, Bosna-Heresek'in Sırbistan tarafından işgaliydi.[235] Sırplar, 1992 Nisan'ında Bosna'da işgal ve etnik temizlik operasyonuna girişti[236] ve 5–6 hafta içinde Bosna'nın % 60'ını ele geçirdi. Ama daha fazla ilerleyemedi. Sırpları Bosna'nın tümünü ele geçirmekten alıkoyan, Müslümanların yeni kurmuş oldukları UÇK ve ülkedeki Hırvat güçleriydi. Bosnalı Hırvat milisler, Federal ordu ve Çetnik birliklerinin durdurulmasında çok önemli bir rol oynadılar. Daha sonra kurulan HVO daha da profesyonel bir örgütlenme ile ciddi bir askeri varlık gösterdi. HVO birlikleri, Mayıs ayında Mostar kenti ve çevresini işgalden kurtardılar. Hırvatlarla Müslümanlar arasında beraberlik Sırp tehdidi devam ettiği sürece bozulmayacak gibi gözüküyordu. Batı'nın silah ambargosu Miloşeviç'i etkilememiş, Bosnalıları etkilemişti. 1993 yılında Almanlar ve Amerikalılar Müslüman- Hırvat savaşına son vermek için çalıştılar ve Bosna'da iki toplum arasında bir federasyon oluşturmak için uğraştılar. Böylece, Clinton yönetimi Balkanlar'daki çamura[237] ellerini batırmış oldu.[238] 1994 yılında Washington başka taktikler de

---

de, Yugoslavya'nın bütününde elde edilecek homojen Sırp bölgelerinin birleştirilmesi sonucunda oluşacak yeni Sırbistan Cumhuriyeti aracılığıyla '*Büyük Sırbistan*' idealini gerçekleştirmek istemekteydi. (Nurşin, ATEŞOĞLU GÜNEY, 'Bosna Hersek Sorunu ve Barış Görüşmeleri Süreci', *Yeni Balkanlar Eski sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 265.)

[235] Bosna'daki savaşı çok eskiden beri devam etmekte olan etnik düşmalıklardan kaynaklanmış gibi görmek, İngiliz hükümetinin oldukça işine gelen bir durumdu; böylece savaştan herkes sorumluydu ve saldırgan ve zulüm gören arasında bir ayrım yapmaya gerek kalmamıştı. İngiltere'ye göre Boşnakların eninde sonunda dayanma gücü kalmayacak ve çatışmalar sona erecekti. Avrupa'nın dördüncü ordusuna sahip olan YSFC'nin silahlı gücünü elinde bulunduran Sırplar, hiçbir engelleme ile karşılaşmadan Boşnakları soykırıma tabi tutmuşlardı. (Emel G., OKTAY, 'İngiltere'nin Balkan Politikası: Muhafazakar Parti ile İşçi Partisi'nin Dış Politikaları Arasındaki Farklılıklar', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, s. 313-314.)

[236] Bosna Hersek Cumhuriyet Savaş Suçları Kayıtlarına göre 21 bin insan katledilmiş, 72 köy ve 559 cami yıkılmış, 5 bin kişi savaş suçlusu ilan edilmiş ve bu kişiler için 169 toplama kampı açılmıştı. (Juan, GOYTISOLO, *Saraybosna Yazıları*, çev. Ayşen GÜR, Kent Basımevi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 24.)

[237] MacKenzie'ye göre ' *Bosna ile uğraşmak biraz seri katillerle uğraşmak gibidir, bir tanesi on beş tane öldürmüştür, diğeri on, bir diğeri beş. Hangisine yardım edelim? Sadece beş tane öldürmüş olana mı?*'

uygulamaya karar verdi. Tudjman'ın Bosna politikası Miloşeviç'in anti-Müslim savaşıyla benzerdi. Washington'un Tudjman üzerindeki diplomatik etkisi, Hırvat rejiminin Bosna'da askeri operasyonlarını durdurmasına neden oldu. Boşnaklarla barış imzalanarak, Hırvat-Boşnak federasyonu Bosna'da kuruldu, Sırplar saf dışı bırakılmış oldu. Böylece, Washington Tudjman ile Miloşeviç arasındaki ittifakı bozmuş oldu.[239]

3,5 yıl süren Bosna Savaşı'nda Batılı güçlerle Sırplar arasında bir bağlantı vardı ve Lloyd George bunu 1917 yılındaki konuşmasında aydınlatıcı bir şekilde açıklamıştı. George, Sırpları '*Kapının bekçileri*' olarak tanımlamış, '*Sırplar, her zaman Avrupa medeniyetinin doğudan gelen saldırılara karşı korumak için ellerinden geleni yapmışlardır.*' demişti. Bosna Hersek'in üç federal cumhuriyetini silahsızlandırmak Müslümanlar için ölümcül bir tuzaktı. Sırp ve Hırvat devletleri, tepeden tırnağa silahlanmış haldeyken bu durumdan zararlı çıkan Cenevre Anlaşmasının kurbanları Boşnaklar olmuştu. Tamamen düşmanlarının insafına terk edilen Müslümanların toprakları komşuları tarafından yok edilip yutulmuş durumdaydı.[240]

Bosna Savaşı'nda AB'nin en büyük hatası, diplomasinin işe yaramayacağını görmesine rağmen, güç kullanımına uzun süre karşı çıkmış olmasıydı. Uyguladığı politikalar, saldırganı yani Sırpları cesaretlendirmiş, kurbanları yani Bosnalıları cezalandırmıştı.[241] Bosna'da uzun süreçli bir barış ve istikrar sağlamanın tek yolu demokratik normları olan bir Bosna oluşturmaktı. Bu normları oluşturma görevi de NATO'ya verilmişti. Bosna'daki etnik savaşın ardından bölünmenin yaşanması ve etnik dağılımı kabul etme en uygun çözüm olarak görülüyordu.[242] Bosna-Hersek, Hırvat ve Sırpların bölgeyi ikiye ayırma girişimleri neticesinde sonunu hazırlamıştı. Hırvatlar ve Müslümanlar birbirinin müttefiki durumunda görünmesine rağmen birbirine düşmüşlerdi. Yaklaşık 100.000 insan ölmüş, Bosna'da 4,2 milyon insan

---

diyerek bakış açısını ortaya koymuştu. (Cristopher, BENNETT, *Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences*, London, 1995, s. 194'den alınan dipnot Emel G., OKTAY, 'İngiltere'nin Balkanlar Politikası: Muhafazakar parti ile İşçi Partisi'nin Dış Politikaları Arasındaki Farklılıklar', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 315.)

[238] Misha, GLENNY, *The Fall Of Yugoslavia*, Penguin Books, Third Edition, London, 1996, s. 247.

[239] Brad. K., BLITZ, a.g.e, s. 40.

[240] Juan, GOTISOLO, *Saraybosna Yazıları*, çev Ayşen GÜR, Kent Basımevi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 58.

[241] Erhan, TÜRBEDAR, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Balkanlar ve AB*, Stratejik Analiz, Ankara, Şubat 2003, s. 67.

[242] Paul, LATAWSKI; Martin A. SMITH, a.g.e, s. 83.

evlerinden olmuş, binlerce kadına tecavüz edilmiş ve sayısız ilçe haritadan çıkmıştı.[243] Bunlar, Sırp-Hırvat savaşının bir sonucuydu.[244] 1995 yılının yazında ise, Bosnalı Sırplar Birleşmiş Milletlerin güvenli bölge olarak belirttiği Srebrenika ve Zekâ bölgelerine saldırılarda bulunmuştu. Binlerce Müslüman evlerinden sürülmüş, geniş çaplı bir göç başlamıştı.[245] 1995 yazından sonra ise Batılıların Bosna'daki Sırp menzillerine yönelik gerçekleştirdikleri ciddi NATO hava harekâtı sonucu diplomatik görüşmelerin askeri yaptırımlarla desteklenmesinin sağlanmasıyla, dört yıllık savaşın ateşkes ile sonuçlandırılması mümkün olmuştu. 31 Ağustos 1995 tarihinde başlayan NATO hava harekâtını takip eden süre içinde, ABD'nin savaşan taraflar üzerindeki yoğun baskılarının devamlılığı içerisinde, Boşnak-Hırvat güçlerinin karşı saldırıları sonucunda Sırplar savaş alanında toprak kaybedince, Miloseviç hükümetinin barışı kabul etmesi bir zorunluluk olmuştu.[246] BM'nin Srebrenika'yı '*Güvenli bölge*' olarak belirtmesiyle BM'nin tarihine kara leke sürmüş oldu. Yaklaşık 7300 Müslüman erkek hala kayıp belki de Bosnalı Sırp askerleri tarafından öldürülmüştü.[247] 1993 yılında Srebrenika, güvenli bölge olarak ilan edildiğinde, Müslümanlar silahlarını bırakmak zorunda kalmışlardı.[248] BM'nin Bosna-Hersek'de gösterdiği düşük performans oldukça üzücüydü. BM, sadece suçları engellemekte yetersiz kalmamış, aynı zamanda bölgedeki mağdurlar tarafından kayıtsız bir gözlemci ve bir suç ortağı olarak algılanmıştı.[249] Başkan Clinton'a Nazilerin Musevilere yaptığı katliamla Bosna'da yaşayan halka yapılan etnik temizliğin aynı olup olmadığı sorulduğunda, Bill Clinton Bosna'da yaşanan vahşetin Nazilerin uyguladığı vahşetten daha kötü olduğunu söylemişti.[250]

---

[243] Misha, GLENNY, a.g.e, s. 182.

[244] 1991 yılının Mart ayıında Slovenya ve Hırvayistan savaşı ortaya çıkmadan önce, Miloşeviç ve Tudjman Voyvodina'da biraraya gelerek Yugoslavya'daki savaştan sakınmanın tek yolunun Bosna'nın Hırvatistan ve Sırbistan tarafından paylaşılmasıyla olacağını konuşmuşlardı. (Misha, GLENNY, *The Fall Of Yugoslavia*, Penguin Books, Thrid Edition, London, 1996, s. 194.)

[245] Thomas CUSHMAN; Stjepan G. MESTROVIC, *This Time We Knew, New York University Press,* New York, 1996, s.1.

[246] Nurşin, ATEŞOĞLU GÜNEY, 'Bosna-Hersek Sorunu ve Barış Görüşmeleri Süreci', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 279.

[247] Andrew, ROSSOS, 'The Fall Of Srebrenica', *War and Change in The Balkans*, ed. Brad. K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006, s. 132.

[248] Ali, DİKİCİ, 'An International Betrayal During The War In Bosnia: The Srebrenica Genocide', *Turkish Rewiev Of Balkan Studies*, Bigart Yayınları, İstanbul, 2008, s. 23.

[249] Albert, ROHAN, a.g.m, s. 242–243.

[250] Stjepan G. MESTROVIC, *The Balkanization Of The West*, Great Britain Press, Canada, 1994, s. 120.

Bosna-Hersek sorunu, Balkanlar'ın potansiyel emperyalist dinamiklerini harekete geçirmişti.[251] Londra Konferansı'nda, uluslararası toplum, Bosna'nın egemenliğini vurgulamış ve zorla alınan bölgenin kabul edilmesi gibi bir şeyin söz konusu olmadığını vurgulamıştı. Bosnalı Sırplar, Londra Konferansı'ndan pek memnun kalmamışlardı. Çünkü bu konferans Bosna'nın egemenliğini destekliyordu. Hırvatlar ise bu konferanstan memnunlardı. Çünkü uzun dönemli hedeflerine zarar vermiyordu.[252] AT tarafından savunulan Bosna-Hersek'in kantonlara bölünmesi şeklindeki çözümler, Sırp ve Hırvat yanlılarının bu Cumhuriyet toprağını etnik bakımdan saflaştırma politikalarına güç verdi. Hırvatistan ve Bosna Hersek'deki Sırplar, Büyük Sırp iktidarının hizmetindeki piyonlardı.[253] Amerika'nın Müslüman dünyadaki stratejik çıkarları, Türkiye'ye yönelik diplomatik arayışları nedeniyle Amerika'nın politikası şu şekildeydi: Bosna'da Boşnak devletinin ve Müslüman davasının bir destekçisiymiş gibi görünmek. Amerika'nın Bosna'da doğrudan stratejik bir çıkarı yoktu. Örneğin, karadan askeri birlik göndermeye yanaşmıyordu. Sadece, havadan vurma ve Boşnaklar lehine silah ambargosunun kaldırılması önerilerini getirmişti. Sonuç olarak, hiçbir büyük gücün, askeri personelini kaybetmekten ve arzu edilmeyen bir Balkan savaşı tehlikesi yaratmaktan kaçınmak dışında eski Yugoslavya'da bir çıkarı yoktu.[254] Kısacası, Amerikalılar ve Avrupalılar, Müslümanları korumak için Bosna'ya asker göndermeye hazır değillerdi. Avrupalı müttefikler, müdahale gibi bir girişimde tereddüt ettiler. Sadece, Bosna'nın bölünmesi konusu ele alınmıştı. Hâlbuki Bosna'nın bölünmesi Balkanlar'da istikrarsızlığı daha da artırır, hatta terörizmi tetiklerdi.[255] Almanya ise geleceğin süper gücü olarak algılanmasına rağmen Bosna'daki sivil savaşta hiçbir işlevinin olmaması şaşırtıcıydı. Almanlar, Balkanlar'a birlik göndermede çekimser kalmışlardı.[256] Daha sonraları, AB AGSP'nin operasyonel hale gelmesiyle birlikte Bosna'da NATO'dan askeri operasyonu ve BM'den polis operasyonunu devralmaya talip olmuştu. 1 Ocak 2003'de AB, Bosna-Hersek'de görev yapacak bir AB Polis Gücü oluşturmuştu. Bu Polis Gücü,

[251] Yusuf, SARINAY, *Geçmişten Günümüze Kosova*, Kök Araştırmalar Dergisi, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı yayınları, cilt. 1, sayı: 1, Ankara, Bahar 1999, s. 162.
[252] Misha, GLENNY, a.g.e, s. 216.
[253] Catherine, SAMARY, a.g.e, s. 56- 57.
[254] A.g.e, s. 114.
[255] Simon, PETERMANN, a.g.m, s. 334.
[256] Dirk J. Van, BAAR, 'The Balkans and Turkey: A European Sideshow?', *Balkans- A mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, s. 323.

BM Uluslar arası Polis Görev Gücü'nden devranılmıştı ve AGSP için de üstlenilmiş ilk görevdi.[257]

Uzun müzakerelerden sonra, Vance-Owen planı kahraman olarak kabul edilen Sırplar tarafından 1993 yılında kabul edildi. Bu plan imzalandığında, ülkenin 10 otonomi vilayetine bölünmesi biçimi ele alındı. Bu görüş, Miloşeviç tarafından kabul edildi, fakat Bosnalı Sırpların parlamentosu tarafından reddedildi.[258]

3.3.4.2.1 Vance-Owen Planı

Ekim 1992'nin sonlarına doğru, Cyrus Vance ile Lord Owen Bosna'da barışın sağlanmasına yönelik ilk kapsamlı planı ortaya koydular. Bu plan, Sırp işgalini meşrulaştırır biçimdeydi. Planda, Bosna içindeki nüfusları %30'u aşmayan Sırplara, ülkenin neredeyse yarısının bırakılması öngörülüyordu. Vance-Owen planı, Müslümanları kendi topraklarında mülteci durumuna getiriyordu. Bu dönemde yeni göreve gelen Clinton yönetimi, plana şüpheyle bakıyordu; çünkü Sırplara işgal ettikleri bölgeleri ellerinde tutma imkânı verilerek etnik temizlikle Sırplar ödüllendirilmiş oluyordu.[259]

1993 yılında ortaya konulan Vance-Owen Barış Planı, Bosna Hersek'de devam eden savaşın kaçınılmazlığını pekiştiren bir anlaşmaydı. Bu planın etnik bölünme modelini çözüm olarak kabul etmesi ve Bosna'da bazı sınırları belirgin olarak ifade etmiş olması, Boşnak-Hırvat savaşının çıkmasına katkıda bulunmuştu.

1993 yılı, Bosna'da barış koşullarının sağlanması bakımından ümit verici olmamıştı. Bu yıl içinde Vance-Owen Barış Planının Bosnalı Sırpların parlamentosu tarafından reddedilmesinden sonra, ABD'nin de Bosna'da yaşamsal çıkarı olmadığını açıklaması ile birlikte, Bosna-Hersek'de savaşın önlenmesi yolundaki beklentiler tamamıyla çıkmaza girmişti.[260] Ayrıca, Vance-Owen planında bazı eyaletlerle ilgili sınırların belirgin olarak belirtilmemiş olması, Bosna'da çatışmaların daha da genişlemesi ile sonuçlanmıştı. Özellikle, merkezi Bosna'da meydana gelen yeni Hırvat

[257] Özlem, TERZİ, 'Avrupa Birliği'nin Balkanlar'ın Geleceğine Yönelik Vizyonu', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 387.
[258] Simon, PETERMANN, a.g.m, s. 337.
[259] R.J., CRAMPTON, a.g.e, s. 253.
[260] Nurşin, ATEŞOĞLU GÜNEY, 'Bosna-Hersek Sorunu ve Barış Görüşmeleri Süreci', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 262.

ve Boşnak çatışması sonucunda, Bosna-Hersek savaşında bir üçüncü boyutun daha yaşanması söz konusu olmuştu.[261]

3.3.4.2.2 Üç Bölgeli Barış Planı

1993 yılından sonra, özellikle Bosnalı Hırvatların, Boşnaklarla olan ittifaklarına son vererek, Bosnalı Sırplarla yeni bir ittifak içine girmeleri sonucu oluşan yeni savaş alanı koşullarında, Boşnakların hem Bosnalı Sırplarla hem de Bosnalı Hırvatlarla savaşmaları gerekmişti. İlerleyen dönem içinde bu yeni ittifakın bir sonucu olarak, Devlet Başkanları Franco Tudjman ile Slobodan Miloseviç'in bir araya gelmeleri sonucunda ise, Bosna-Hersek'in ikiye bölünmesini hedefleyen yeni Sırp-Hırvat planının oluşturulduğu görülmüştü.

İkinci barış planı olarak bilinen bu '*Üç Bölgeli Plan*' ya da diğer adıyla '*Owen Stoltenberg Planı*' gereğince, Bosna-Hersek'in etnik hatlar boyunca çoğunluk esasına göre, üç bölgeye ayrılması kararlaştırılmıştı. Öngörülen düzenleme gereğince, Bosna topraklarının % 52'sinin Bosnalı Sırplara, % 30'unun Bosnalı Müslümanlara, % 18'inin de Bosnalı Hırvatlara bırakılması uygun görülmüştü. Aslında, bu yeni 'Üç Bölgeli Barış Planı', özde Sırp-Hırvat planından başka bir şey değildi.[262]

3.3.4.2.3 Dayton Müzakereleri

Dayton Barış Antlaşması, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanmış en büyük katliamı durdurması ve savaşa son vermesi bakımından tarihi bir anlaşmaydı.[263] Dayton Anlaşması, Bosna için demokratikleşme ve insan haklarını çağrıştırıyordu. Bosna Hersek'de barış için Genel Anlaşma'nın adımları Dayton'da Ohio'da 1995 yılında atılmıştı ve 1 ay sonra Paris'te bu anlaşma resmi anlamda imzalanmıştı. Böylece, silahlı çatışma sona erdirilmiş ve Bosna'da barış sağlanmıştı. Dayton Anlaşması, kanlı Avrupa'ya kapsamlı bir politik yerleşke getirmişti. Bosna'daki çatışma, binlerce ölü, yüz binlerce evlerinden olan insanların etnik temizliğiyle sonuçlanmıştı. Dayton Anlaşması, Bosna'daki çatışmayı sona erdirerek uzun dönem bir istikrar sağlamayı amaçlamıştı.[264] Fakat bu anlaşma aslında Miloşeviç'i

[261] Nurşin, ATEŞOĞLU GÜNEY, a.g.m, s. 270.
[262] Nurşin, ATEŞOĞLU GÜNEY, a.g.m, s. 272–273.
[263] Gözde, KILIÇ YAŞİN, *Toplu Mezarlar Gölgesinde Bosna-Hersek*, 2023 Dergisi, Sayı: 91, Ay Grup Yayınları, Ankara, 15 Kasım 2008, s. 67.
[264] Paul, LATAWSKI; Martin, A. SMITH, *a.g.e*, Manchster, 2003, s. 69.

meşrulaştırıyordu. [265] Dayton Anlaşması, etnik temizliğin devamı niteliğindeydi. Tudjman ve Miloşeviç, bu anlaşmada ne istediyseler elde ettiler. Dayton, Bosna Hersek'i etnik çizgilerle bölümlere ayırdı.[266] Buna rağmen, Dayton Barış Anlaşması ile amaçlanan en temel hedef Bosna Hersek'de üniter bir devlet yapısının gerektirdiği ortak kurumların oluşturulmasıydı. Dayton Barış Anlaşmasının uzun vadeli hedefi ise Bosna'nın NATO'nun Barış İçin Ortaklık (BİO) programına dâhil olmak, ardından NATO'nun bir üyesi olmak ve son olarak da AB ile uyum sürecini gerçekleştirmekti.[267]

Dayton Barış Anlaşması ile bir tarafta Bosna- Hersek Federasyonu (Boşnak-Hırvat), diğer tarafta Sırp Cumhuriyeti'nin yer aldığı bir federal yapı[268] ortaya çıkarılmıştı.[269] Bosna'da birbirine eşit güçte ve ağırlıkta üç halk yaşıyordu. Bunlardan ikisi ayrılıp komşu devletlerle birleşmek istiyor, komşu devletler de onlarla birleşmek istiyordu.[270] Geri kalan halk ise ülkenin toprak bütünlüğünü korumaya çalışacaktı. Dayton Anlaşması, bunun sağlanmasını öngörüyordu.[271] Dayton Anlaşması, Bosna'da etnik bölgeleşmeyi reddediyor ve herkesin savaştan önce yaşadığı yere dönmesini öngörüyordu. Ama mültecilerin dönüşü konusunu iyice zora sokacak olaylar da aynı zamanda Dayton'da gerçekleştirildi.[272]

---

[265] Brad. K., BLITZ, a.g.e, s. 41.

[266] Kemal, KURSPAHIC, *From Bosnia to Kosovo and Beyond Mistakes and Lessons*, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006, s. 82.

[267] Pınar, YÜRÜR, 'Balkanlar'da Uluslar arası Himaye Yöntemleri: Bosna-Hersek Örneği', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 184.

[268] İki federe yapıdan, Boşnakları ve Hırvatları biraraya getirenine Federasyon denilmişti. Dolayısıyla, Bosna- Hersek hem alt düzeyde federasyon şeklinde örgütlenmiş federe yapılardan biri, hem de asıl büyük federasyonlardan biriydi. (Osman Metin ÖZTÜRK, *Balkanlar: Genel Durum ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, cilt. 1, sayı: 2, Ankara, Güz 1999, s. 243)

[269] Osman Metin, ÖZTÜRK, a.g.m, s. 242.

[270] Dayton Barış Anlaşmasında yer alan maddeler gereğince, Bosna-Hersek'in bağımsız, egemen bir devlet olarak bugünkü sınırları ve toprak bütünlüğü içinde yaşamını sürdürmesi kararlaştırılmıştı. Ayrıca, ülke topraklarının yüzde 51'inin Boşna-Hırvat Federasyonu, yüzde 49'unun ise, Bosnalı Sırpların kontrolü altında olmasına karar verilmişti. Dayton Anlaşmasının bir diğer önemli kararı ise, Bosna'daki Hırvatlar ile Bosnalı Sırpların ülke bütünlüğü içinde, komşu ülkelerle, yani yeni Yugoslavya Cumhuriyeti ve Hırvatistan Cumhuriyeti ile özel ilişkiler kurabilme imkânını tanımış olmasıydı. Dayton Barış Anlaşmasının Bosna'da uygulanabilirliği için ilk olark UNPROFOR'un yetki ve sorumluluklarına son verilmiş, daha sonra da tüm yetkinin NATO komutasındaki çok uluslu güçten oluşan NATO Barışı Uygulama Gücüne (IFOR) devredilmesi takip etmişti. (Nurşin, ATEŞOĞLU GÜNEY, 'Bosna Hersek Sorunu ve Barış Görüşmeleri Süreci', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 280.)

[271] Osman, KARATAY, *Bosna- Hersek barış Süreci*, Karam Yayınları, Ankara, 2002, s. 17- 18.

[272] Osman, KARATAY, a.g.e, s. 102.

Dayton Barış Anlaşması'nın biri '*kısa*', diğeri '*uzun*' süreli olmak üzere iki temel amacı vardı. Kısa vadede, savaşı durdurulması, ölümlerin ve yıkımların önüne geçilmesi hedeflenmişti. Uzun vadede ise, kalıcı barış ve istikrar için gerekli ortamın yaratılması amaçlanmıştı. Dayton Barış Anlaşması'nın sayesinde Bosna-Hersek, uluslar arası alanda tanınmış sınırları ve toprak bütünlüğü ile bağımsız bir devlet olarak ayakta kalmayı başarmıştı.[273] Ayrıca, Dayton Anlaşması, '*sivil*' ve '*askeri*' olmak üzere başlıca iki alanda düzenlemeler içermekteydi. Anlaşmanın askeri yönlerinin uygulanması NATO'nun sorumluluğuna verilmişti. IFOR olarak tanınan BM Gücü, BM Koruyucu Güç'e (UNPROFOR) 19 Aralık 1995'de devretmişti. Anlaşmanın sivil yönlerinin uygulanması ise başkent Saraybosna'da kurulan BM Yüksek Temsilciliğinin (OHR) sorumluluğuna verilmişti. Bosna Hersek, Dayton Anlaşması ile tanınan iki yönetim kurumuna da sahipti. Bu yönetim kurumlarından birisi Boşnaklar ve Hırvatların nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu Bosna ve Hersek Federasyonu, diğeri de Bosnalı Sırplardan oluşan Sırp Cumhuriyeti idi.[274]

Dayton Anlaşması ile Bosna'ya gelen fiili barış, günümüze dek hiç bozulmamıştı. Ancak, Bosna'ya nihai barışın geldiğini söylemek de doğru bir tespit değildi. Çünkü anlaşma ileride savaşın tekrar çıkabileceği hükümleri içeriyordu. Zaten, Dayton Barış Anlaşması tarafların kendi istekleri doğrultusunda olmamış, tamamen dış etkenlerin zorlaması sonucu imzalanmıştı. Aslında, Dayton ile oluşturulan Bosna, karmaşık yapısı ve karar alma mekanizmasının işlevlerini yerine getirmekten uzak görüntüsüyle '*devlet*' anlayışı ve kavramından oldukça uzaktı. Ayrıca, Bosna'da '*anayasa*', halkın temsilcileri ve meclisi tarafından değil, uluslar arası toplum tarafından oluşturulmuştu.[275]

Dayton Anlaşması sonrası, Batı dünyası ve özellikle Amerika, Sırpların Arnavutlarla eğitim anlaşması imzalaması üzerinde önemle duruyor, Arnavutları da bu şekilde susturacaklarını umuyorlardı.[276] Ayrıca, Dayton Barış Anlaşmasının imzalanmasından sonra AB ülkeleri 'bölgesel yaklaşımı' benimseyerek Balkanlar'a

[273] Erhan, TÜRBEDAR, Kosova'nın Bağımsızlık İlanı'nın…, s. 36-37.
[274] Pınar, YÜRÜR, 'Balkanlarda Uluslar arası Himaye Yöntemleri: Bosna Hersek Örneği', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 164.
[275] Pınar, YÜRÜR, 'Balkanlarda Uluslar arası Himaye Yöntemleri: Bosna-Hersek Örneği', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 170.
[276] H., ÜNAL, 'Balkanlar'da Geniş Arnavut Meselesi ve Türkiye', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 4, sayı: 1-2, Ankara, 1998, s. 140.

birbirleriyle daha uyumlu ve daha tutarlı bir şekilde yaklaşabileceklerini umuyorlardı.[277]

3.3.5 Soğuk Savaş Sonrası Kosova

3.3.5.1 Tito'nun Ölümünden Sonra Kosova

1981 yılında Priştine Üniversitesi'nde bir öğrenci çorbasını içerken çorbanın içinden hamamböceği çıktı. Diğer öğrenciler bu durumu protesto etmek için caddelere döküldü. '*Yiyecek ve imkânlar*' şeklinde slogan atmaya başladılar. Daha sonraki günlerde, öğrenciler yine caddelere dökülerek 'Kosova Cumhuriyeti' ni istiyoruz. Biz Arnavut'uz, Yugoslav değiliz.'şeklinde sloganlar atmışlardı.[278] Bu durum üzerine, bütün otoriteler alarma geçmişti. Yugoslavya'nın diğer bölgelerindeki özel güvenlik güçleri Kosova'ya yerleştirilmişlerdi. Kosova'daki kriz sosyal, ekonomik ve politik nedenlerden kaynaklanıyordu.[279] 1989'a kadar Sırbistan'ın iki otonom eyaletlerinden birisi olan Kosova, kendi anayasası, hükümeti, mahkemeleri, ulusal bankası ve kolektif federal başkanlık yapısı içinde eşit söz hakkına sahip olmak gibi bütün ayrıcalıklara sahipti.[280] 1989 yılında Kosova'nın özerkliği Slobodan Miloşeviç liderliğindeki Sırp hükümeti tarafından reddedilmişti. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemlerdeki alışkanlıklar Kosova Arnavutları için zıtlık teşkil ediyordu, fakat Sırpları güçlü bir şekilde destekliyordu. [281] Arnavutlar, Sırpları sömürgeci olarak görüyor, Kosova'yı ise sömürülen ülke olarak görüyorlardı. Bu durum, işgalden veya ilhaktan farksızdı. Sırplar ise Kosova'da tarihsel haklarının olduğunu ileri sürüyorlardı. Kosova, bir şekilde milliyetçi ideolojiden arındırmalıydı.[282]

Kosovalı Arnavutların lideri İbrahim RUGOVA, 16 Eylül 1992'de Cenevre'de Bosna-Hersek konusundaki müzakereleri yürüten Owen ve Vance ile görüşmelerde bulunmuştu. Rugova, Kosova'nın Sırbistan'ın bir eyaleti olarak değil, eski Yugoslavya'nın bir parçası olarak ele alınması gerektiğine dair söylemlerini

[277] Erhan, TÜRBEDAR, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Balkanlar ve AB*, Stratejik Analiz, Ankara, Şubat 2003, s. 66.
[278] Noel, MALCOLM, *Kosovo- A Short History*, s. 334.
[279] MALCOLM, a.g.e, s. 337.
[280] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 98.
[281] Noam, CHOMSKY, *Lessons From Kosovo*, Pluto Press, London, 1999, s. 24.
[282] Marina, BLAGOJEVIC, *The Road To War in Serbia*, ed. Nebojca POPOV, Central European University Press, Hungary, 2000, s. 239.

tekrarlamıştı.[283] İbrahim Rugova, gayri resmi seçimlerde çok büyük bir halk desteğiyle Kosova liderliğini elde etmesinden itibaren yaklaşık iki milyon Arnavut'un yaşadığı eyaleti barış içerisinde yönetmişti. Eski Yugoslavya'nın en fakir bölgesi olan Kosova'da durum daima çok zor olmuştu. Fakat Miloseviç'in yönetimi altında şartlar çok daha zorlaşmıştı. Kosova, Avrupa'nın tamamında en kötü insan hakları ihlallerinin yaşandığı bir bölge durumundaydı. Sırpların baskıcı yönetimine karşı İbrahim Rugova '*pasif direniş*' hareketiyle karşılık vermişti. Rugova, şiddetten kaçınmakla, Kosova'nın bağımsızlığını kazanması için uluslar arası toplumun desteğini kazanmaya çalışmıştı. Gerçekten de Rugova'nın stratejisi barışın korunmasında etkili olmuştu.[284]

1974 Anayasası ile Arnavutlar, Sırplar, Türkler, Karadağlılar, Müslümanlar ve diğer etnik gruplar Kosova'nın birer yapıcı unsuruydu. Bu milletlerin dilleri resmiydi. Haklar nüfus sayısına göre değil, herkese eşit bir şekilde verilmişti. 23 Mart 1989 günü Kosova'nın özerkliğinin alınmasıyla, Kosova'da yaşayan milletler birçok hakkını kaybetmişti. Kosova nüfusunun en kalabalık sayısını oluşturan Arnavutlar haklı olarak Sırbistan hükümetini ve yasalarını boykot ettiler. Türkler, Müslüman Boşnaklar ve Romenler bu eylemi desteklediler. Fakat bu boykot ve Miloseviç'in başında bulunduğu Sırbistan, sonra Yugoslavya Federe Devleti Kosovalılara karşı daha sıkı önlemler almaya başladı.[285]

3.3.5.2 Kosova Sorunu

Kosova, Balkanlar'ın yitik kalbiydi. Kosova, Balkanlar'da önemli bir rolü olmasına rağmen, yabancı devletler tarafından az bilinmekteydi.[286] Sırp milliyetçiliğinde ise Kosova, sağlıklı bir bedenin kanserli bir bölgesi olarak algılanıyordu.[287] Kosova sorununun temelinde, bu toprakların Balkanlardaki iki büyük milliyetçi projenin çatışma alanı olmasında yatıyordu. İki milliyetçi projenin yarattığı bir sorunun, uluslararası bir askeri müdahaleyle çözülebileceğini düşünmek zordu. Uluslararası toplum, Kosova sorununun Balkanlardaki daha geniş ' Arnavut sorunu'

[283] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 107.
[284] a.g.e, s. 109- 110.
[285] Osman, BAYMAK, *Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren, 2008, s. 155–156.
[286] Noel, MALCOLM, *Kosovo- A Short History*, New York University Press, New York, 1999, s. 1.
[287] Smail, BALAC, '', *Bosnian Muslims: Historical Bacground and Present Conflicts*, Balkans ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 164.

nun ayrılmaz bir parçası olduğunun bilincindeydi. [288] Kosova çatışması, Balkanlar'da büyük bir savaşın oluşmasına öncülük edebilirdi ki bu söz konusu savaşta Sırbistan, Karadağ, Arnavutluk ayrıca Türkiye, Yunanistan ev Bulgaristan da yer alırdı. Uluslararası baskılara karşı Miloşeviç rejimi[289] Sırbistan devletinin birliğinin devamı için yeni bir Kosova sorununa başvurabilirdi.[290] Görüldüğü gibi, Kosova krizi, Sırpların Sırp olmayanlar üzerindeki etnik temizlik gayretlerini hızlandırmalarından ibaretti.[291]

Kosova krizi, Balkanlar'daki etnik çatışmalardan dolayı oluşmuştu. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Balkan ülkeleri etnik gruplara ayrılarak birer birer bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Bosna Savaşı'nın bitmesinden sonra, Kosova krizi uluslar arası takvimde yerini almıştı.[292]1989'dan sonra, Yugoslavya'nın dağılması sürecine girmesiyle birlikte, bütün Sırpların tek bir çatı altında toplanması ve sözde tarihsel olarak Sırplara ait gibi görünen Kosova Sırpların bu tutumu neticesinde kriz ortamına itilmişti ve bu da Balkanlaşma ifadesini haklılaştırıyordu.[293] Bu kriz ortamının nasıl çözüleceği konusunda ise Batı dünyasında tam bir fikir birliği oluşmuş değildi. Batı dünyası, özerklikle bu sorun çözülebilir gözüyle bakıyor, fakat hiç kimse sorunun özerklik ile çözülmesinin mümkün olmadığı konusunda kafa yormak istemiyordu.[294]

Kosova'daki krize AB'nin önem vermesi, İngiliz politikasının değişmesine neden olmuştu. İngiltere'nin başkanlığı boyunca, AB üyeleri Kosova kriziyle ilgili olarak amaçları açıktı: '*Belgrat'a baskı uygulayarak Kosova problemine barışçıl bir çözüm getirmek.*' [295] Kosova krizi, Avrupa Savunma yöntemlerinin NATO'nun amaçlarına ne kadar katkıda bulunduğunu göstermişti. Kosova Krizi, Avrupalı güçlerin NATO ile hareket edebileceğini göstermişti. Bu kriz, İngiliz hükümetindense, Fransız

[288] Şule, KUT, Kosova: Milliyetçiliğin Kördüğümü, yıl: 1, sayı: 3, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 1998, s. 56.
[289] Miloseviç'in liderlik taktiği, Arnavutlar'ın tahrik edilmesine yol açan bir yaklaşım içermekteydi. (Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 96.)
[290] Smail, BALAC, *a.g.m*, s. 168.
[291] E., HASANİ, 'Kosova Krizi', ed. Ümit ÖZDAĞ, *Yunanistan ve Kosova Özel*, Avrasya Dosyası, CİLT:4, SAYI: 1-2, ASAM Yayınları, Ankara, 1998, s. 121.
[292] Lâçin, İDİL ÖZTID, *The EU Presence in The Balkan Region With Particular Attention To Kosovo: The Evaluation Of The Future Role Of The European Union Planning Team*, 'Turkish Rewiev Of Balkan Studies', Bigart Yayımevi, İstanbul, 2007, s. 189.
[293] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 93.
[294] H., ÜNAL, 'Balkanlarda Geniş Arnavut Meselesi', ed. Ümit ÖZDAĞ, *Yunanistan ve Kosova Özel*, Avrasya Dosyası, CİLT:4, SAYI: 1-2, ASAM Yayınları, Ankara, 1998, s. 143.
[295] Paul, LATAWSKI; Martin, A. SMITH, a.g.e., s. 132.

hükümetini daha da ilgilendiriyordu. Bu kriz, Fransa hükümeti için daha önemliydi.[296] ABD, 1992–1995 yılları arası ve sonrasında, Kosova sorununa gösterdiği yetersiz ilgiyi büyük oranda değiştirmiş, Yugoslavya'nın tekrar uluslar arası topluma katılmasının önemli bir şartı olarak Kosova sorununun çözülmesi olduğunu ortaya koymuştu. Sırbistan yönetimi, Mart 1998'de ayrılıkçı Kosova Kurtuluş Ordusu'na (KLA/UÇK) karşı sistemli bir şiddet harekâtına başlamıştı.[297] Bu arada, NATO'nun herhangi bir kara harekâtına girişmemesi nedeniyle sağlanamayan güvenliği UÇK sağlamıştı. UÇK, aslında NATO'ya büyük katkı sağlamıştı. Yugoslav liderlerinin nitelediği gibi UÇK'yı illegal bir terör örgütü olarak görmek NATO için hatalı bir davranış olacaktı. NATO ile UÇK arasında 20 Haziran 1999 tarihinde yapılan anlaşmada, ateşkes sonrasında UÇK'nın çatışma alanlarından çekilmesi, silahsızlanması ve sivil toplumla yeniden bütünleşmesini öngörüyordu.[298] UÇK'nın silahsızlandırılmaya çalışılması Sırp katliamını daha da hızlandırmıştı. Sırpların Arnavutlara karşı uyguladığı '*etnik temizlik*' artık normal karşılanmaya başlanmıştı. Kosova'ya müdahalesinin arifesinde, Başkan Clinton Sırpların Kosova'daki Arnavutlara karşı uyguladığı saldırılarını Nazi katliamıyla eşdeğer tutmuştu.[299] Slobodan Miloseviç,[300] kendini bazen '*Adolf Hitler*' olarak adlandırıyordu.[301]

Kosova, Yugoslavya'nın dağılmasında rol oynamıştı.[302] Makedonya ise savaşın kendi ülkesine sıçrayacağından korkuyordu. Kosova'daki tansiyonun yükselmesinden Sırplar, Kosova'daki azınlıklar ve Arnavutlar sorumluydu. Arnavutlar, Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasını ve özerk olmasını istiyordu. Sırplar ise, kanunları Kosova'nın kendi bölgelerine ait olmasını istiyordu. Sırplar, kanunları Kosova'ya

---

[296] *a.g.e,* s.137.

[297] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 111.

[298] a.g.e, s. 308.

[299] 1989–1999 yılları arasındaki Sırp askerlerinin ve polisinin Kosovalı Arnavutlara karşı işledikleri suçların Sırplar hala sorumluluğunu taşımak zorunda kalmışlardı. Bu işlenen suçlar sonucundaen az 10000 Kosovalı hayatını kaybetmiş, 350000 Kosovalı Arnavut Sırp otoriteler tarafından Kosova'dan sınır dışı edilmeye çalışılmıştı. (Anton, BEBLER, *The Western Balkans and The International Community*, ed. Sanlı TOPÇUOĞLU, Asam Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 14)

[300] Slobodan MİLOSEVİÇ'i lider haline getiren Kosova poltitikası olmuştu. Miloseviç hala 1389'da Osmanlı ile Sırplar arasında yapılan Birinci Kosova Savaşı'ndan bahsediyordu.(Erhan, TÜRBEDAR, 'Kosova'nın Bağımsızlığının Yıldönümü', *Diplomasi Kulvarı*, Kanal B, 17.02.2009, saat: 16.40)

[301] Geoffrey, HOON, *Britain NATO and The Lessons Of The Balkan Conflicts*, ed. Stephen BASEY; Paul LATAWSKI, London, 2004, s. 6.

[302] Yugoslavya'da Kosova şu şekilde ifade ediliyordu: Çoğunluk ve azınlığın tersine döndüğü, hayal ve gerçek, zafer ve yenilgi, haklar ve haksızlıklar, karışıklıklar ve dengeler kısacası bütün zıtlıkların varolduğu bir yerdi. (Marina, BLAGOJEVIC, *The Road To War in Serbia*, ed. Nebojsa POPOV, Hungary, Central European University Press, 2000, s. 240.)

kendilerinin getirdiği konusunda ısrarcı davranıyorlardı. Sırplar, Arnavutlara iki öneride bulunmuşlardı: '*Ya Kosova'yı al, ya da terk et*' şeklindeydi bu öneri. Arnavutlar, bu öneriyi çok tehlikeli bulmuşlardı.[303] 1998 yılında, Kosovalı Arnavutlar 8 yıl boyunca pasif direniş göstererek açık bir şekilde hata yapmışlar ve bu hata bu halkı hüsrana uğratmıştı. Yugoslavya Başkanı Slobodan Miloseviç ise bütün kötü oyunlarını sergilemişti. Sırp polisi, Kosova Liberal Ordusu'nu teşvik etmişti. Batılı ülkelerin Kosova'ya özerklik statüsü getirme çabaları sonuçsuz kalmıştı. 1999 yılında Miloseviç Kosova'da askeri hazırlık yaparak yeni bir propaganda yapmayı planladığı ortaya çıkmış, NATO kendisini uyarınca geri çekilmek zorunda kalmıştı.[304] NATO güçlerinin, 24 Mart 1999'da Sırp hedeflere yönelik gerçekleştirmeye başladığı müdahaleye Almaya da dâhil olmuştu.[305] Almanya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilke kez bir askeri harekâta katılmıştı.[306]

Çoğu Sırp, Kosova konusunda duygusal davranıyordu. Kosovasız Sırbistan'ı düşünemiyorlardı.[307] Kosova'daki Sırplar, Kosova konusunda çok radikal davranıyorlardı. Bu yüzden, Kosova'da yaşanacak bir savaş çok kanlı olabilirdi. Karadağlılar ise, Büyük Arnavutluk projesinden korkuyorlardı ve bu yüzden Sırpların yanında yer almaktan çekinmiyorlardı.[308] Kosova'nın '*Sırpların Kudüsü*' olduğu yolunda iddialar ortaya atılmaktaydı. Fakat Sırp Ortodoks Kilisesi'nin merkezi Kosova'da değildi. Patriklik, 1920 yılında Yugoslav devletince kurulmuş, o tarihten beri Belgrat'ı merkez edinmişti. Sırp İmparatorluğu'na baktığımızda ise bu ortaçağ devletinin kökeni Kosova'da değil, Kosova'nın kuzey batı sınırının ötesinde bir bölge

[303] Mihailo, CRNOBRNJA, a.g.e, s. 239.

[304] Noel, MALCOLM, *The War Over Kosovo*, War and Change in The Balkans, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006, s. 143.

[305] Kosova'da UÇK ve Sırp güçleri arasındaki çatışmalara güçlenmeye başlayınca, Almanya Belgrad yönetimine, soruna siyasi bir çözüm bulması çağrısında bulundu. Almanya, taraflar arasında diyalog başlatılarak, Kosova'ya eski özerkliğinin geri verilmesini istemişti. Almanya'nın diplomatik çözüm çabaları sırasında dikkat ettiği noktalardan birisi, Kosovalı Arnavutlar'ın bağımsızlık taleplerinin desteklenmemesiydi. Hırvatistan ve Slovenya olaylarından ders çıkaran Almanya, bu kez temkinli davranmaktaydı. Bu çerçevede, Alman karar alıcılar pek çok defa Kosova'nın bağımsızlığının kabul edilemeyeceğini belirtmişti. Almanya'ya göre, Kosova Arnavutlarının amacı eski özerk statülerini kazanmak olmalıydı. (Birgül, DEMİRTAŞ, 'Geçmişten Günümüze Almanya'nın Balkan Politikasının Analizi: Değişim mi, Süreklilik mi?', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 356.)

[306] Birgül, DEMİRTAŞ, 'Geçmişten Günümüze Almanya'nın Balkan Politikasının Analizi: Değişim mi, Süreklilik mi?', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 359.

[307] Malcolm, Kosova'nın Sırbistan'ın bir parçası haline getirilmesinin hukuki ve meşru bir temeli olmadığını ileri sürmüştür. (Noel, MALCOLM, *Kosova: Balkanları Anlamak İçin*, çev. Özden ARIKAN, İstanbul, Sabah Yayınları, İstanbul, 1999, s. 323.)

[308] Mihailo, CRNOBRNJA, a.g.e, s. 240- 241.

olan Rascia'daydı. Ayrıca, Sırp manastırlarıyla kiliselerinin çoğu Kosova dışında inşa edilmişti.[309]

Yugoslav Federal Cumhuriyeti, G–8 ülkelerinin barış planını onayladıktan sonra, BM Güvenlik Konseyi, 10 Haziran 1999'da öne sürülen üç maddeyi kabul etti. G–8 Barış planı olarak adlandırılan üç madde şu şekildeydi:

a) Bölgedeki askeri, polis ve direniş güçlerinin amacı bölgedeki etnik çatışmaları durdurmaktır.

b) BM başkanlığında bölgedeki uluslar arası sivil ve güvenlik varlıklarının oluşturulmasının amacı Kosova'daki halka güvenli bölge oluşturulmasıdır.

c) BM Güvenlik Konseyi tarafından kurulan geçici yönetimin amacı, bölgede barışı garanti edecek sürekli bir politika izleyerek Kosova'nın otonomisinin verilmesini sağlamaktır.

YFC, G–8 Barış Planını onayladıktan sonra, BM Güvenlik Konseyi 1244 nolu kararı kabul etti. Bu karar, Kosova'da sivil ve askeri varlığın oluşturulmasına öncülük etti. Bu sivil ve askeri kuruluşlar, Kosova'da BM Geçici Yönetimi (UNMIK) ve NATO öncülüğünde Kuvvetler (KFOR)'du. Bu kuruluşlar da görevlerine 1999 yılında başladılar.[310]

3.3.5.3 Soğuk Savaş Sonrası Kosova, NATO ve BM

AB, Avrupa güvenlik sisteminde önemli bir aktör halini almıştı. Fakat bu özelliğini Kosova krizinden önceki sorunlarda gösterememişti.[311] Sırbistan'ın Eski Yugoslavya topraklarındaki Sırpları tek siyasal çatı altında toplamak politikasının ürettiği insan hakları ihlalleri Kosova Sorununa uluslar arası toplumun müdahalesini doğurdu.[312] Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte, Kosova hakkında NATO'nun Slobodan Miloşeviç hükümetine karşı askeri güç kullanımı Güneydoğu Avrupa'da Müttefiklerin

[309] Noel, MALCOLM, *Kosova: Balkanlar'ı Anlamak İçin*, çev. Özden ARIKAN, Sabah Yayınları, İstanbul, 1999, s. 17.
[310] Nuray, BOZBORA, *The Endurance Of Uncertainty in Kosovo*, 'Turkish Review Of Balkan Studies', OBIV Dergisi, Bigart Yayınları, İstanbul, 2008, s. 205–206.
[311] Meltem, MÜFTÜLER, *Turkey's Role In The EU's Security and Foreign Policies*, Bilkent University Press, Ankara, 2000, s. 492.
[312] Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, 2006, s. 7.

katılımıyla birlikte bir karışıklığa yol açmıştı. 1999 yılındaki hava operasyonları, çatışmalara karşı bir insani yardım olarak algılanmıştı. [313] Kosova Krizine NATO açısından bakıldığında, NATO'nun bu kararlılığında, örgütün Soğuk Savaş sonrasında kendine biçtiği yeni rol çerçevesinde bir gelişme olarak değerlendirmek mümkündü. Batı'nın Kosova konusundaki kararlılığı Batı'nın performansı göz önüne alındığında giderek bir '*Sırp karşıtlığı*' na[314] dönüştüğü görülmekteydi.[315] 1998 yılı itibariyle Bosna Hersek'deki kötü tecrübesine rağmen BM, NATO ve AB gibi kuruluşların Sırpları durdurmak için ciddi girişimlerde bulunmaları sebebiyle Sırp yönetiminin Kosova'daki baskıları iyice artmıştı.[316]

NATO üyeleri, 1998 yılının kış ayında Kosova'ya askeri güç göndermeyi karar almıştı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, Kosova'daki insani felakete karşı önlem alma yolunda önemli adımlar atmak için uluslararası topluma çağrıda bulunmuştu. Kısacası, BM Genel Sekreteri, NATO birliklerinin 1999 yılında askeri harekâtına yeşil ışık yakmıştı. Operasyon boyunca, NATO üyeleri BM'nin referansı çerçevesinde operasyon hakkında kararalar almıştı. Bu referans, NATO'nun Bosna'daki Dayton rejimini sürdürmesine de yardımcı olmuş, ayrıca Kosova'daki kontrolsüz şiddete gözdağı vermişti.

NATO, Miloşeviç hükümetinin Kosova'daki baskıcı uygulamalarını sonlandırmak için çaba harcamıştı. NATO Genel Sekreteri Javier Solana operasyonların bu kargaşa ortamının bitmesi maksadıyla yapıldığını belirtmişti. Güvenlik Konseyi'nin sorumluluğu uluslararası barışı ve güvenliği sürdürmekti. Fakat BM'nin otorite boşluğu yüzünden, NATO'nun askeri güç uygulamasında ciddi karşıtlıklara yol açmıştı, örneğin bu karşıtlık Güvenlik Konseyi'nin iki daimi üyesi olan Çin ve Rusya'da görülmüştü. BM Çin Büyükelçisi Kin Hasan, NATO'nun askeri operasyonunu açıkça bir saldırı olarak belirtmişti. NATO'nun bu insani yardımı, yani uluslararası askeri varlığı, politik yerleşme olarak algılanıyordu. Yani, NATO'nun

[313] Paul, LATAWSKI; Martin, A. SMITH, a.g.e, s. 11.

[314] ABD, AB, İngiltere vb. Batılı ülkeler ve Türkiye gibi bölgesel güçler, eski Yugoslavya'ya karşı saldırıları durdurması ve sorunun müzakereler yoluyla bir çözüme kavuşturulması çağrısında bulunmalarına karşın, Sırbistan yönetimi bu çağrıları çok fazla dikkate almamıştı. (Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 114.)

[315] Şule, KUT, 'Kosova: Milliyetçiliğin Kördüğümü', *Foreign Policy,* yıl: 1, sayı: 13, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 55.

[316] Yusuf, SARINAY, *Geçmişten Günümüze Kosova*, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, cilt: 1, sayı: 1, Ankara, Bahar 1999, s. 160.

bölgede dengesizliği ortadan kaldırma amacı gütmediği belirtiliyordu.[317] Kosova'daki uluslar arası müdahale, hem bir başarı hem de bir başarısızlıktı. Bu müdahalenin en önemli başarısı Sırp baskısına ve Arnavutların 1998 yılında Yugoslav ordusu ve Sırp kuvvetleri tarafından çıkarılmasına son verilmesi olmuştu. Kosova Barış Gücü, bölgeye hemen konuşlanmış fakat acil ihtiyaç duyulan sivil polis gücünün ve yöneticilerinin bölgeye ulaşması birkaç ayı bulmuştu.[318] Kosova'nın sivil yönetimi için uluslar arası yönetim olan UNMIK (Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Misyonu) tayin edildi. Türkiye, 1000 askerle KFOR'da yer aldı ve Türk birlikleri Prizren, Priştina ve Mamuşa'da yani nerde Türk nüfusu varsa o bölgelerde konuşlandılar. Kosova probleminin düzelme sürecinde Türk azınlığa kötü davranıldı. Kosova seçimleri boyunca, Türk azınlık UNMIK tarafından etnik ayrıma maruz kaldı. Türk azınlık, 1974'den önceki statüsüne tekrar geri dönmüş oldu.[319]

Gerek Bosna-Hersek, gerekse Kosova krizleri, AB ülkelerinin ve ABD'nin katkısı olmadan ve NATO şemsiyesinin dışında, Avrupa'daki krizlere tek başlarına müdahale edebilecek askeri yeteneklere sahip olmadıklarını ortaya koymuştu.[320] Kosova sorununun Yugoslavya'nın bir iç sorunu olduğu tezine en az onun kadar Rusya da sahip çıkmaktaydı. Rusya dışişleri bakanının, büyük bir Balkan Savaşı başlayabileceği yönünde uyarıda bulunması, NATO Genel Sekreterini harekete geçirmişti. NATO Genel Sekreteri, Arnavutluk, Bulgaristan, Makedonya, Romanya ve Slovenya başbakanlarına, Balkanlar'da olası bir savaşta emniyetlerini NATO'nun güvence altına aldığını ifade etmişti.[321]

3.4 Soğuk Savaş Sonrası Balkanların Güvenliği: NATO, AB ve BM Üçgeni

Balkanlar'da Soğuk Savaş sonrası yeni bir ayrışma gerçekleşmişti. Romanya ve Bulgaristan kendilerini Güneydoğu Avrupa ülkeleri olarak tanımlamaya başlamış ve AB Arnavutluk'un da içinde bulunduğu bölgeye 'Balkanlar' demeye başlamıştı. Bu ayrışmaya esas teşkil eden unsurlar; savaş, gelişmişlik farkı ve özellikle de AB ve NATO'nun izlediği stratejilerdi.[322] Balkanlar'da 1990'larda yaşanan karışıklıklar

[317] Paul, LATAWSKI; Martin, A. SMITH, a.g.e, s. 13–14.
[318] Albert, ROHAN, a.g.m, s. 245.
[319] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 155.
[320] Yavuz Gökalp, YILDIZ, *Stratejik Vizyon Arayışları ve Türkiye*, Der Yayınları, Ankara, 2002, s. 59.
[321] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 203.
[322] Mustafa, TÜRKEŞ, *Türkiye'nin Balkan Politikasında…*, s. 261.

NATO ve ABD'ye, Balkanlar'ı Alman ve Rus etkisinden arındırıp denetim altına almak için uygun zemini hazırlamıştı.[323]

1990'lı yılların başlarında Avrupalılar Yugoslavya krizi konusunda bölünmüştü. Bu krizi kontrol altına almakta yetersiz kalıyorlardı. Amerika, bu krize karşı önlem almaya yanaşmıyordu. Amerika sekreteri James BAKER , ' Biz, bu köpek dalaşında yer almayacağız ' diyordu. Fakat 1995 yılında, Amerika Sırbistan'ı bombaladı. Daha sonra, Dayton Görüşmeleri[324] oldu. 4 yıl sonra, AB bir başka sorun olan Kosova konusunda da yetersiz kaldı. Bu ikinci hata AB'nin askeri yeterliliğini yeniden gözden geçirmesine neden oldu. Kosova Sorunu'ndan sonra, Avrupa Birliği'nin Balkan politikası son derece proaktif hale geldi. 2003 yılının Bahar ayında, AB Bosna'da BM'den operasyonları devraldı. Aynı yıl yaz aylarında NATO, Makedonya'da da görev aldı. 2004 yılında 7000 NATO askeri Bosna'ya yerleştirildi. İstikrar ve Birlik Süreci Balkan ülkelerine ilerde Avrupa Birliliği'ne üye olma perspektifi sundu. Diğer bir önemli buluşma 2003 yılında yapılan AB- Balkan Selanik zirvesi idi. Bunda da Balkanlar'ın geleceğinin AB ile sonuçlanabileceğini ortaya koydu. Bu, ayrıca ' Kopenhag Kriterleri' ne bir referans teşkil ediyordu. Böylece, AB adayları demokrasi, pazarlama ekonomisi ve yönetimsel beceriyle ilişkili olacaklardı.[325] Balkanlar'da meydana gelen çatışma ve savaşlar Ortak Dış Güvenlik siyaseti için önemli bir katalizör görevi görmüş, Balkanlar Avrupa Güvenlik ve Savunma siyaseti açısından bir ' deneme zemini ' halini almıştı.[326] Soğuk Savaş'ın sona ermesi, komünizmin yıkılması ve Almanya'nın birleşmesiyle birlikte Yugoslavya, Avrupa ekonomisine bütünleşmiş oldu.[327] 2005 yılının başlarında ise Bosna'nın durumunun sabit olması düşündürücüydü. Çünkü mültecilerin tekrar Bosna'ya dönüşü göz önünde tutulmalıydı. Kosova'da ise 2004 yılının Mart ayında trajik sonuçlar ortaya çıkmıştı. 19 ölü, evinden olan 730 insan ve 4000 insanın yer değiştirmesi Balkanlar'da güvenlik konusunda soru işareti oluşturuyordu. Priştina ve Belgrad'da kabul edilebilir bir anlaşma bulmak oldukça zordu. AB'nin yer aldığı

[323] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 48.

[324] Aslında, Dayton Anlaşması Balkanlar'ın güvenliğini sarsıyordu. Çünkü BM Dayton Anlaşması'nı ortaya koyarak Sırpların ekmeğine yağ sürüyordu. Dayton Anlaşması, etnik temizliğin devamı niteliğindeydi. Tudjman ve Miloşeviç bu anlaşmada ne istediyseler elde ettiler. Kısacası, Dayton Anlaşması Bosna-Hersek'i etnik çizgilerle bölümlere ayırdı. (Kemal, KURSPAHIC, *From Bosnia to Kosovo and Beyond Mistakes and Lessons*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 82.

[325] Brad K., BLITZ, a.g.m, s. 101- 102.

[326] Hanna, OJANEN, *Baltık- Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki Kriz Kaynakları ve Bölgelerinin AB'nin Güvenliğine Etkileri*, İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 276.

[327] Brad K., BLITZ, a.g.m, s. 44.

üçüncü bir çatışma alanı ise Makedonya idi. Makedonya'da büyük gelişme Ohri Anlaşması'ndan sonra yaşanmıştı. Makedonya, AB üyeliği yolunda ilerleme kaydetmişti.[328] Bulgaristan ve Romanya ise, AB'ne katılarak üye sayısını 27'ye yükseltmişti.[329] AB'nin Balkanlar'daki politikası, bütün Balkan ülkelerini AB'ne bütünleşmesinin sağlanmasıydı. Çünkü AB bir an önce Balkanlar'da istikrarın sağlanması için en nihai çözüm yolunu Balkan ülkelerinin AB'ne üye olmalarında görmüştü.[330]

AB'nin 2003'deki ilk kriz yönetimi harekâtı Balkanlar'da başlamıştı. Bosna'daki ilk sivil kriz yönetimi harekâtı ve Makedonya'daki ilk askeri harekât olan Bosna İstikrar Kuvveti Harekâtı NATO'dan görevi devralan AB tarafından sürdürülecekti. Makedonya'da 2001 yılının Ağustos ayında etnik Arnavutlar ve Makedonlar arasında yapılan Ohri Anlaşması AB'nin arabuluculuğuyla gerçekleştirilmişti.[331] AB'nin Bosna Hersek'deki BM Polis görevini devralmış olması ve yakın zamanda Makedonya ve Bosna-Hersek'deki askeri barış görevlerini de NATO'dan devralmaya hazırlanıyor olması, AB'nin Ortak Dış ve Savunma Politikası'na önemli bir tecrübe kazandırmıştı.[332]

AB, bölge güvenliği konusunda deneyim kazanmış olsa da Balkanlar, politik ve ekonomik açıdan Batı devletleri için çekici ve ilginç gelmiyordu, kısacası kimsenin ilgisini çekmiyordu. Sadece, Amerika Balkanlar'ın önemi anlamıştı. Amerika; Bulgaristan, Türkiye, Yunanistan ve daha sonra Arnavutlukla sıkı diplomatik ilişkilere girdi. Bu da Ortadoğu'nun stratejik önemi ve Türkiye'nin bölgesel öneminden kaynaklanıyordu. Almanya ise yüzyıllar boyunca benzer kültür, ekonomik ve inançtan dolayı Slovenya ve Hırvatistan ile iletişime geçmişti. Almanya'nın Balkan'larda kendine olan güveni Slovenya ve Hırvatistan ile olan kültürel yakınlığından ileri geliyordu.[333] Balkan ülkeleri, AB ve Avrupa-Atlantik Kuruluşlarına katılarak tek bir çatı altında birleşmeyi amaçlıyorlardı. Bu birliktelik, kendilerine istikrar sağlayacak ve şiddet ortamının ortadan kalkmasına yardımcı olacaktı. Daha önceleri de Balkanlarda

[328] Fraser, CAMERON, 'The European Union's Role in The Balkans', *War and Change in The Balkans*, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006, s. 105.
[329] Güner, ÖZTEK, *Conference On Latest Developments İn The Balkans*, Foundatioan For Middle East and Balkan Studies, 14 December 2006, s. 204.
[330] Özlem, TERZİ, *The Next Enlargement Of The EU: Balkans and Where Turkey Stands*, Turkish Review Of Balkan Studies, sayı: 9, İstanbul, 2004, s. 261.
[331] Hanna, OJANEN, a.g.m, s. 277.
[332] Erhan, TÜRBEDAR, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Balkanlar ve AB*, Stratejik Analiz Dergisi, Ankara, Şubat 2003, s. 69.
[333] Misha, GLENNY, *a.g.e,* s. 235- 237.

barış amaçlı girişimler yapılmıştı. Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi (SECI) bu girişimlerden biriydi. Bu kuruluşa üye ülkeler; Türkiye, Arnavutluk, Bulgaristan, Makedonya, Romanya, Sırbistan-Karabağ, Yunanistan, Bosna-Hersek ve gözlemci statüsünde Hırvatistan idi. Bu girişim, sadece Balkan devletleri tarafından oluşturulmuştu. SECI, diğer uluslar arası ve bölgesel kuruluşlarla paralel bir şekilde çalışarak bölgede barış ve istikrarın sağlanmasını amaç edinmişti.[334] Bölgedeki bu gelişmeleri, AB, NATO ve BM de desteklemişti. Çünkü bu üç uluslar arası kurumun amacı bölgede işbirliği ve istikrarın sağlanmasıydı.

3.4.1 Kosova'nın Statüsü ve Balkanlar'ın Geleceği

Kosova, bağımsız ve özerk bir devlet için bütün özellikleri taşıyordu. Eğer, sorun sınırların genişliği ise, sınırları dar olan 34 ülke BM üyesiydi. Eğer, nüfus sorun ediliyorsa, az sayıda nüfusa sahip olan 58 ülke BM üyesiydi. Eğer, sorun yeni katılacak ülkelerin tanınmaması olayı ise, 1990'dan 2002 yılına kadar 34 yeni ülke BM tarafından tanınmıştı. Yani, Kosova'nın statüsü konusunda herhangi bir sorunun yaşanması için bir sebep yoktu.[335]

Kosova liderliği için stratejik hedef, uluslar arası toplumun dikkatini Kosova sorunu üzerine yoğunlaştırılmasını sağlamaktı. Sırbistan liderliği açısından ise, uluslar arası toplumun dikkatini Kosova sorununa yönelik dikkatini dağıtmak ve bu sorunun Yugoslavya'nın bir iç sorunu olduğunu kabul ettirebilecek bir sürece sokmaktı. ABD ve Batılı ülkeler için birinci amaç, Kosova sorununu en düşük maliyetle çözümlemekti. Yani, Sırp milliyetçiliğini tahrik etmeden, Arnavut milliyetçiliğine baskı kurmadan uygun bir çözüm bulmaktı. Bölgesel güçlerin yanında küresel güçler dahi, radikalleşen iç siyasal aktörlerin başlatabileceği bir şiddet ortamının maliyetini üslenmek istememekteydi.[336] Uluslar arası toplum, bağımsız bir Kosova'nın büyük Arnavut azınlık nüfusunu barındıran Makedonya'yı istikrarsızlığa sürüklemesinden korkmaktaydı. Bağımsız Kosova, Avrupa'nın birçok yerinde ayrılıkçılığa dayanan çok sayıdaki self-determinasyon hareketine pozitif bir örnek olarak hizmet edeceği varsayımında bulunuyordu.[337]

---

[334] Güner, ÖZTEK, *Situation In The Balkans and Turkey's Balkan Policy*, 'Turkish Review Of Balkan Studies', OBIV Dergisi, Bigart Yayımevi, İstanbul, 2008, s. 11.
[335] http://www.kosova.com/artikulli/37510.
[336] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 153.
[337] a.g.e, s. 159.

YSFC içinde kendi kaderini belirleme hakkına hiçbir zaman sahip olamamış Kosova'ya bağımsızlığın tanınmasının diğer sorunlu bölgelere emsal teşkil edebileceği yönündeki tartışmaları alevlendiren Karadeniz bölgesindeki dört dondurulmuş çatışma bölgesi (Abhazya, Güney Osetya, Transdinyeter ve Dağlık Karabağ) ile Kosova arasında paralellikler kuran Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin'di. Fakat Karadeniz bölgesindeki dondurulmuş sorunlar ile Kosova arasında önemli iki fark bulunuyordu. Birincisi, Abhazya, Güney Osetya ve Transdinyeter Sovyetler Birliği'nin değil, Gürcistan ve Moldova'nın özerk bölgeleriydi. Kosova ise sadece Sırbistan'ın özerk bölgesi değil, dağılan YSFC'nin de bir özerk bölgesiydi.[338]

Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Kosova, dünya gündeminde önemli bir problem halini almıştı.[339] 1989 yılında Sırbistan Kosova'nın özerkliğine son vermişti. Arnavutluk bölgesindeki Kosova parlamentosu üyeleri 1990 yılında '*Kosova Cumhuriyeti*' ilan etti.[340] 1999 yılında NATO'nun başlattığı askeri harekâtın sonrasında, Kosova'nın geleceği konusunda belirsizlik dönemi başlamıştı. Sırp tarafı Kosova için 'Özerklikten çok bağımsızlıktan az' bir öneri sunarken, Arnavutlar, '*Bağımsızlık*' konusunda ısrarlı bir tutum sergilemişlerdi. Kosova, hem '*Büyük Sırbistan*' hem de '*Büyük Arnavutluk*' rüyalarının vazgeçilmez unsuru olarak bilinmekteydi.[341] Arnavutların '*Bağımsızlık*', Sırpların ise '*Paylaşım*' taleplerine karşılık uluslararası yönetimin sürdürmekte kararlı olduğu '*Statü öncesi standartlar politikası*' altında Kosova'da çok etnikli bir demokrasi yaratma çabaları 23 Ekim 2004 yılında yapılan ikinci parlamento seçimlerinde önemli bir sınav vermişti. 23 Ekim 2004 Genel Seçimleri, Kosova'nın siyasi geleceğinde bir dönüm noktasıydı. 2005 yılı içinde uluslararası çevrelerde Kosova'nın nihai statüsü[342] hakkındaki çözüm önerileri ise çeşitliydi. Bunlardan birisi, '*Avrupalaştırılması*' önerisiydi.[343] Kosova'nın geleceği, bölgenin demokratikleşmesine ve bölgedeki halkların milliyetçiliklerinin yumuşamasına bağlıydı.[344]

---

[338] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 272.
[339] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 152.
[340] a.g.m, s. 153.
[341] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 51.
[342] Kosova'nın % 90'ı Arnavut ve Müslümandı. Karadağ'ın cumhuriyet statüsünü elde etmesi ve buna karşılık Kosova'nın 1963 ve 1974 Anayasalarında sadece özerklik statüsünün verilmesi büyük risk taşıyordu. Kosova'nın bir an önce Cumhuriyet statüsüne kavuşması gerekiyordu. (Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 99.)
[343] Nuray, BOZBORA, a.g.m, s. 312.
[344] Şule, KUT, a.g.e, s. 236.

Her etnik yapılı ülkede olduğu gibi, Kosova Özerk Bölgesi'nde her millet kendi tarafına çekme eğiliminde olduğu için değişik tezlerle karşı karşıya kalınmıştı. Arnavut tezine göre;

a) Kosova nüfusunun % 90'ını aşan çoğunluğu Arnavutlardan oluşmaktadır. Buna göre, Kosova da Arnavutlara ait olmalıdır.

b) Self determinasyon hakkı, halk oylaması yapılıp, bağımsızlık için 'Evet' veya 'Hayır' oyları sayıldığında Arnavutlar çoğunlukta olacağı için Arnavutların sözü geçerli olmalıdır.

c) Self determinasyon hakkı Slovenya, Hırvatistan ve Makedonya'nın Yugoslav Federasyonu'ndan ayrılmalarında nasıl tanındıysa, Kosova için de aynen tanınmalıdır.

Sırp tezine göre;

a) Kosova, iki bin yıldır Arnavutluğa ait olmamıştır. Osmanlılardan önce ve sonra bu bölge Sırp devletine aitti ve olmaya devam etmekteydi. Kosova, Sırp devletinin beşiğiydi.

b) Günümüzde özerk bölge statüsünün yetkileri uluslar arası topluluğa devredilmiştir. İnsan haklarını tanımak başka, bölücülük başkadır.

c) Kosova'da Arnavutlarla birlikte Sırplar da yaşamaktadır. Bugün, Arnavutlar çoğunlukta iseler de geçmişte nüfusun çoğunluğu Sırplardan oluşmaktaydı.[345]

2004 yılının Mart ayında Kosova'da cereyan eden olaylar, Sırp ve Arnavut nüfusların birlikte yaşama arzusuna sahip olamadıklarını göstermişti. Kosova, bağımsız bir ülkede bulunması gereken tüm kurumları kurmuştu. Başkanı, parlamentosu ve Sırbistan'dan giderek bağımsızlaşan bir yargı erki bulunmaktaydı. İlk fırsatta gerçekleştirilebilecek bir bağımsızlık, '*Büyük Arnavutluk*' hayallerini canlandırarak, bölge çapında bir istikrarsızlığa yol açabilecekti.[346]

Hırvatistan, Slovenya, çok kültürlü- çok etnik temelli Bosna- Hersek ve Makedonya, cumhuriyet statüsünü elde etmişti. Sırbistan dışındaki diğer

[345] Osman, BAYMAK, *Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren 2008, s. 78.
[346] Gündüz, AKTAN, a.g.m, s. 285.

cumhuriyetlerle karşılaştırıldığında, etnik ve dinsel homojenlik açısından Kosova'nın yedinci cumhuriyet statüsünü kazanmasının önünde hiçbir engel yoktu.[347] Kosova'da Yugoslavya'dan bağımsız bir oluşum vardı. Yani, bağımsız bir Kosova doğuyordu. Kosova'nın bağımsız bir devlet olmasıyla birlikte Arnavutların '*Büyük Arnavutluk*' özlemine hormon verilmiş olunuyordu.[348] Türkler ise kalıcı barış istiyordu. Türkiye'nin çıkarı da bunu gerektiriyordu.[349]

2006 yılının Haziran ayında, UNMIK başkanı Soren Jessen Peterson, yerel seçimlerin ertelendiğini belirtti. Bu, Kosovalı politik temsilcilerinin Kosova'nın statüsü konusunda konuşmalara önem vermesini cesaretlendirmek içindi. Sırbistan Radikal partisinin cumhurbaşkanı Tomislav NICOLIC, Sırbistan'ın Kosova'yı bırakmayacağını ve hatta Kosova için savaşacaklarını söylemişti. Kosovalı Sırpların lideri Oliver IVANOVIC ise Sırbistan'ın Kosova politikasını desteklediklerini ve Kosovalı Sırpların Sırbistan ile birleşip referanduma gittiklerini belirtmişti. Sırp kuvvetleri, özellikle Sırbistan'a ait sınır bölgesindeki Kuzey Kosova kesiminde stratejik önemde olduğunu düşündükleri alanda, bu alanı temizlemek olarak adlandırdıkları bir politikayı uygulamaya başlamışlardı. Onlara göre, Kuzey Kosova Arnavutlardan temizlenmekle, kendi sınır bölgesini oluşturan kuzeydeki denetimini devam ettirmek amacına dönük bir politika izlenmiş oluyordu. Miloseviç'in bu tarz bir stratejiyi benimsemesi, Kosova'ya Sırbistan ve Karadağ ile eşit gözetimi altında genişletilmiş bir özerklik verilmesi düşüncesinin tamamen dışlanmasını ortaya koymaktaydı.[350]

Kosova'nın statüsünün belirlenmesi için üst düzey bir görüşme 24 Temmuz 2006'da Viyana'da yapıldı. Konuşmalar boyunca Arnavutluk ve Sırbistan tarafları bir araya geldi ve Arnavutluk bağımsızlığı tamamlamak için herhangi bir taviz vermedi. Sırplar, şiddetle bu konunun üzerinde yoğunlaşmıştı. Şubat 2007 yılında, Kosova ile ilgili BM özel temsilcisi Marti Ahtisarri, Kosova'nın geleceğinin hem Sırp hem de Arnavutluk otoritelerinin belirleyeceğini söylüyordu. Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris

[347] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 98.
[348] Arnavutlar'ın ' *Büyük Arnavutluk'* düşüncesi bulunmasına rağmen Kosova'nın statüsü konusundaki müzakerelerin devamı sırasında, Arnavutlar ile Sırplar arasındaki bir çatışmayı alevlendirmekten kaçınmış, ayrıca Sırbistan'dan ayrılan Kosova ile birleşerek daha büyük bir Arnavut devleti kurulması gibi istekleri dile getirmeyerek, bölgede istikrarın korunmasına büyük katkıda bulunmuştu. (Özlem, TERZİ, 'Avrupa Birliği'nin Balkanlar'ın GeleceğineYönelik Vizyonu', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 389.)
[349] Mustafa, BALBAY, *Balkanlar*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2007, s. 241.
[350] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 195.

TADİÇ ise Kosova'nın bağımsızlığını hiçbir zaman kabul etmeyeceğini beyan etmişti.[351] Büyük güçler olan Rusya ve Amerika'nın Kosova'nın statüsü hakkında değişik düşünceleri vardı. Rusya, Kosova'nın bağımsızlığa kavuşmasını kabul etmezken, Amerika bunun tam tersini düşünüyordu.[352]

3.4.1.1 Ramboullet Görüşmeleri

1999 yılında Şubat ayında yapılan, ancak bir sonuç alınamayan Ramboullet Görüşmeleri Arnavut- Sırp düşmanlığının ne kadar ileri boyutlara varmış olduğunu ve NATO'nun bombardımanı ile sonuçlanacak fiili bir çözüme yol açtığını göstermesi açısından önemlidir. Yugoslavya askeri birliklerinin Kosova'dan geri çekilmesini ve NATO Barış Gücü'nün bölgeye yerleşmesini amaçlayan bu anlaşma, Arnavutların bu beklentilerini karşılamamıştı. Çünkü bu anlaşma Yugoslavya'nın Kosova'daki egemenliğine son vermemişti. Taraflara sunulan ikinci metninde ise, Kosova'daki üç yıllık bir geçiş dönemi sonrası bağımsızlık için referandum şartı getirilmişti. Anlaşma, Arnavut taraflarca onaylanırken, Sırp tarafı imzalamamakta direnmişti. [353] Kosova'nın gelecekteki statüsü Rambouillet Anlaşması'ndan esinlenmişti. Bu anlaşmanın birinci maddesinde '*Kosova'da nihai çözümü kararlaştırılacak mekanizmanın saptanmasında halkın iradesi önemlidir*.' ibaresi Kosova Arnavutlarında bir halk oylamasıyla bağımsızlık kazanabilecekleri umudunu yaratmıştı.[354]

ABD, Rambouillet görüşmeleri sırasında hiçbir egemen devletin imzalamayacağı anlaşma metnini Yugoslavya'nın önüne konulmasını temin ederek Yugoslavya'nın uzlaşmaz taraf haline gelmesini sağlamıştı. Yugoslavya yönetimi, izlediği uzlaşmaz politikayı daha da ileri götürerek baskı dozunu artırmış ve Racak katliamı ile yaklaşık 45 kişilik bir aileyi toptan yok etmişti.[355]

---

[351] Sırbistan yönetimi, Kosova'ya özerklikten fazla ve bağımszılıktan az bir statü teklifinde bulunmuştu. Ekim 2006'da kabul ettiği yeni anayasa ile Sırbistan, Kosova2yı ayrılmaz bir parçası olarak nitelemişti. Sıbistan, Kosova'nın bağımsızlığının AB'nin çoğu üyesi tarafından tanınmasını uluslar arası hukukun çiğnenmesive kendisine yapılan bir haksızlık olarak değerlendirmişti. (Özlem, TERZİ, 'Avrupa Birliği'nin Balkanlar'ın Geleceğine Yönelik Vizyonu', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 385)

[352] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 156.

[353] Nuray, BOZBORA, a.g.m, s. 288.

[354] Gündüz, AKTAN, a.g.m, s. 285.

[355] Mustafa, TÜRKEŞ, Türkiye'nin Balkan Politikasında Devamlılık ve Değişim, Balkanlar Özel, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 265.

3.4.1.2 1244 Kararı

Yugoslavya'nın G–8 Barış Planını imzalamasını müteakiben BM Güvenlik Konseyi Kosova'da askeri ve sivil mevcudiyetin tesisini öngören 1244 sayılı kararı kabul etmiş ve NATO Öncü Güçleri (NATO- Led Forces- KFOR) 1999 yılının Haziran ayında bölgede göreve başlamıştı. Kosova'ya uluslar arası müdahalenin ardından, 10 Haziran 1999'da BM Güvenlik Konseyi tarafından 1244 sayılı kararın kabul edilmesiyle birlikte Kosova'da yeni bir dönem başlamıştı. Kosova, Sırbistan'ın kontrolünden çıkarak BM ve NATO aracılığıyla uluslar arası denetim altına girmişti. 1244 sayılı karar, ayrıca uzun vadede Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesi için de temel oluşturmuştu.[356]

1244 Kararı, G–8 Barış Planı'ndaki ilkeleri benimseyen ve bunların hayata geçirilmesi için gerekli düzenlemeleri getiren uluslararası bir belgeydi. Temel amaç, bölgede barışı ve huzuru sağlamaktı. Buna karşın, Kosova'nın nihai statüsü konusunda kesin bir çözüm getirmemişti. [357] BM Güvenlik Konseyinin 1244 sayılı kararı, BM gözetimi altında Kosova'da etkili uluslar arası sivil ve güvenlik varlığının konuşlandırılmasını sağlamayı içermekteydi.[358] 2000 yılının Ekim ayında[359] Kosova'nın geçici sisteminin yasal temeli olan BM Güvenlik Konseyi, 1244 nolu önergesinde belirtildiği gibi '*demokratik, kendi kendini yöneten kurumların kurulması*' konusunda gelişme kaydetmişti.[360] Fakat BM Güvenlik Konseyi'nin 1999 yılında aldığı bu 1244 sayılı karar aslında Kosova'yı kâğıt üzerinde Sırbistan ve Karadağ'ın bir parçası olarak gösteriyordu.[361]

1244 sayılı kararda, Kosova'ya en fazla Yugoslavya Federal Cumhuriyeti sınırları içinde geniş bir özerklik vaat edilmekteydi. 1244 sayılı kararın maddelerinin birinde gözden kaçırılmaması gereken önemli bir husus bulunmaktaydı. İlgili

---

[356] Emel G., OKTAY, İngiltere'nin Balkanlar Politikası…, s. 324.
[357] Nuray, BOZBORA, a.g.m, s. 289.
[358] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 288.
[359] Ekim 2000, Sırbistan tarihi açısından bir devrim niteliği taşımaktaydı. Bu tarih, Sırp lider Slobodan Miloseviç'in yönetiminin sona ermesi açısından son derece önemliydi. 1987'den itibaren güç kazanmaya başlayan Miloseviç, 1990'lı yıllarda Sırbistan'ı savaşlara sürükleyen ve YSFC'nin dağılmasında büyük rol oynayan şahıs olarak hatırlanacaktı. (Erhan, TÜRBEDAR, *Kosova'nın Bağımsızlık İlanı'nın Sırbistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri*, ed. Sanlı TOPÇUOĞLU, Avrasya Dosyası, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 30.)
[360] Albert, ROHAN, a.g.m, s. 246.
[361] Gündüz, AKTAN, 'Baltık- Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki Kriz Kaynakları ve Bölgelerinin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri', *İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları', Ankara, 2004, s. 285.

maddede, Kosova'nın nihai statüsü belirlenirken, halkın iradesinin de dikkate alınacağı üzerinde durulmaktaydı. Kosova halkının yaklaşık % 90'ı Arnavut olduğu için, halkın iradesinin de bağımsızlık yönünde olacağı açıktı. 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı yürürlükte kaldığı sürece, BM, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ile bölgesel girişimler gibi çok yanlı ilişkilerde Kosova'yı UNMIK temsil etmeye devam edecekti.[362]

3.4.2 Kosova'nın Bağımsızlığını İlan Etmesi

BM geçici yönetimi, 1999 yılından bu yana, UNMIK'in idaresi altında bulunan Kosova'nın statüsünü, 20 Şubat 2006'da fiilen müzakerelere açmıştı. Sırbistan ile Viyana arasında Viyana'da gerçekleşen 19 müzakere turunun ardından BM Kosova Özel Temsilcisi Marti Ahtisaari, Kosova'nın statüsü üzerine hazırladığı iki parçadan oluşan son raporu 2007 tarihinde BM Genel Sekreterine sunmuştu.[363] BM'nin Kosova temsilcisi Marti AHTİSAARİ'nin 26 Ocak 2007'de açıkladığı '*Kosova'ya Gözetim Altında Bağımsızlık*' planının BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya tarafından reddedilmesi üzerine, BM gözetiminde ABD, AB ve Rusya üçlüsünün yürüttüğü müzakerelerde de sonuç alınamamıştı. Buna rağmen, ABD'nin ve AB'nin en güçlü üyelerinin Kosova'nın tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmesi durumunda bağımsızlık statüsü tanıyacakları konusundaki açıklamaları Kosova yönetimini cesaretlendirerek durumun hassasiyetini artırmıştı. Bağımsızlık ilanı öncesinde yaşanan tüm bu belirsizlikler, Kosova'nın bağımsızlığını birçok yönden tartışmalı hale getirmişti.[364]

Kosova sorunu, Belgrat ile Priştine arasında bir sorun olmaktan çıkarak ABD ile Rusya ve hatta Batılı ülkeler ile Rusya arasında bir soruna dönüşmüştü. Batılı ülkeler içinde ABD, Kosova'nın bağımsızlığını savunan ülkelerin başında geliyordu. Sırbistan Başbakanı Koştunitsa'ya göre ABD'nin Kosova'nın bağımsızlığını bu kadar desteklemesinin nedeni Balkanlarda ABD kontrolünde oluşturulacak yeni bir NATO devletinin ortaya çıkarılması çabasıydı. ABD yönetimi Bosna-Hersek ve Kosova'dan askerlerini geri çekmeye ve Balkanlar'ı AB'ye terk etmeye çalışmaktaydı. Bush yönetimi, Balkanlar'daki askerlerini dünyanın diğer bölgelerine kaydırabilmek için statüsünü nihai anlamda çözüme kavuşturmayı istiyordu. Washington yönetimi, Kosova'ya uluslar arası toplumun denetiminde olan bir bağımsızlık tanınmasında

[362] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 205–206.
[363] a.g.e, s. 196.
[364] Nuray, BOZBORA, Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu…, s. 155.

ısrarlıydı. Kosova'nın bağımsızlığına karşı en sert muhalefeti ise Rusya Federasyonu yapmaktaydı. Çünkü Rusya Kosova'nın bağımsızlığının kendi ülkesindeki bazı sorunlu bölgeler için emsal teşkil edebileceğinden korkmaktaydı. Ayrıca, Moskova'nın Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkan tutumundan taviz vermemesinin diğer bir nedeni Rusya Federasyonu'nun önemli bir aktör olduğunu göstermeyi amaçlayan psikolojik faktörlerdi.[365] Kosova'ya, geniş çerçeveli özerklik ya da bağımsızlık tanıyan bir kararın BM Güvenlik Konseyinde Çin, Rusya ya da kısmen Fransa tarafından kabul görmesi söz konusu değildi. Daha önce de Rusya örneğinde belirtildiği gibi bu ülkeler kendi iç siyasal sistemlerinde benzer sorunları yaşamaktaydı.[366]

Kilit ülkeler olan İngiltere, Fransa, Almaya ve İtalya Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasında destek olmuşlarken bazı ülkeler bu durumu hoş karşılamamışlardı. Örneğin, Rusya Kosova'nın bağımsızlığına karşıydı.[367] BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden ABD, İngiltere ve Fransa, Kosova'nın bağımsızlığını tanırken, Rusya ve Çin tanımamıştı. Ayrıca, İspanya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan, Slovakya, Bulgaristan ve Romanya, durumu uluslar arası hukukun ihlali olarak niteleyerek Kosova'nın bağımsızlığını tanımadıklarını açıklamıştı.[368]

'*Yugoslavya sorunu, Kosova'da başladı, Kosova'da bitecek*' sözü Eski Yugoslavya'nın her yerinde tekrarlanmıştı. Kosova'nın bağımsızlığa kavuşmasıyla birlikte, bu söz yerini belirsiz bir sükûnete bırakmıştı.[369] Onlarca yıl verilen mücadelenin ardından, Kosova 17 Şubat 2008'de Washington ve Brüksel'den gelen yeşil ışıkla bağımsızlığını ilan etti.[370] Türkiye, Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biriydi.[371] 1999 yazından beri, özerk bir ülke olarak Kosova BM mandası ve NATO koruması altındaydı. 9 yıl sonra, yani 2008 yılında Kosova'daki sosyal ve politik durum uluslar arası desteğe bağlı olarak gelişti. Uluslar arası toplum, Kosova'ya yaklaşık 2 milyar Avro harcadı.[372] 17 Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığının ilanıyla birlikte Kosova'nın kaderi değişti. Fakat yine de Kosova'nın

[365] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 201.
[366] Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 117–118.
[367] Didem, EKİNCİ, 'Turkey And Kosovo: A Chronicle Of Post-Cold War Bilateral Relations', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 292–294.
[368] Emel G., OKTAY, *İngiltere'nin Balkanlar Politikası…*, s. 326.
[369] Noel, MALCOLM, *Kosova: Balkanlar'ı Anlamak İçin*, çev. Özden ARIKAN, Sabah Yayınları, İstanbul, 1999, s. 13.
[370] Erhan, TÜRBEDAR, *Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri*, ed. Sanlı TOPÇUOĞLU, Avrasya Dosyası, cilt: 14, sayı: 1, s. 23.
[371] Didem, EKİNCİ, a.g.m, s. 295.
[372] Anton, BEBLER, The Western Balkans…, s. 15.

statüsü sorunu sonunda çözüme kavuşturulmuş olsa da Kosova problemi Avrupa'nın takviminde yer almıştı. AB ve NATO üyelerinin bir kısmı; Yunanistan, Güney Kıbrıs, İspanya, Slovakya ve Romanya Sırbistan'da yakın ilişkileri nedeniyle Kosova'nın yeni statüsünü kabullenmek istemiyordu. 1991 yılında Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığını kabullenemeyen bu ülkeler, 2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığından oldukça yakındılar. Kısacası, Kosova problemi Amerika ve AB'nin güçlü ülkeleriyle Rusya Federasyonu ve Sırbistan arasındaki tansiyonu yükseltmişti.[373] Bunun yanında, Kosova'nın bağımsızlık ilanı ile sonuçlanmasının ardından, AB Kosova'da bir AGSP görevi oluşturma hazırlıklarını hızlandırmış ve bölgedeki istikrarı[374] bizzat korumaya karar vermişti.[375]

Kosova'nın bağımsızlığa kavuşması, bölge ülkelerinden özellikle Bosna-Hersek ve Makedonya'nın bölünmesine, Sırbistan'ın ise radikalleşmesine yol açabileceği savını ortaya çıkarmıştı. Sırbistan hükümeti, bağımsız bir Kosova oluşturulması durumunda Bosna Hersek'in % 49'una karşılık gelen ve Bosnalı Sırpların kontrolünde olan Sırp Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını destekleyebileceği şeklinde dolaylı mesajlar vermeye başlamıştı. Bunun dışında, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi durumunda Belgrat'ın güç kullanımına başvuracağı mesajları da gelmeye başlamıştı.[376] Fakat bu şekilde bir senaryo gerçekleşmemişti. 17 Şubat 2008 tarihinde Kosova'nın bağımsızlığının ilan edilmesinin ardından, peş peşe tanımalar gelmişti. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Afganistan, ABD, Arnavutluk, İngiltere, Fransa ve Kostarika gibi ülkeler bu tanınmanın ilklerine yer almışlardı.[377] Kosova Başbakanı Haşim Thaçi, BM tarafından bağımsızlığı tanınan 192 ülkeden en az 100'ünün Kosova'nın bağımsızlığını tanımasını beklemekteydi.[378] Çünkü Kosova'yı 100 ülke tanırsa, dünya genelinde bağımsız

[373] Anton, BEBLER, *The Western Balkans and The International Community*, ed. Sanlı TOPÇUOĞLU, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 16–17.

[374] Bismarck, Balkanlar'daki istikrarsızlıkla ilgili olarak şöyle diyordu: ' Eğer, Avrupa'da bir savaş çıkacaksa, bu Balkanlar'daki aptalca bir hata yüzünden çıkacaktır.' (Oral, SANDER, *Türkiye'nin Dış Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006, s. 189.)

[375] Özlem, TERZİ, 'Avrupa Birliği'nin Balkanlar'ın Geleceğine Yönelik Vizyonu', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 386.

[376] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 197.

[377] Kosova, Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan ettikten sonra ABD, Türkiye ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke bu bağımsızlığı hemen tanımasına rağmen Sırbistan ve Rusya'nın şiddetle karşı çıktığı Kosova'nın bağımsızlığı konusunda Çin, derin endişe duyduğunu açıklarken, Avusturalya, bağımsızlığı olumlu karşılamıştı. (Yasemin Esra, DOĞANCI, *Dağlık Karabağ Sorunu ve Bu Soruna ABD, Rusya Federasyonu ile Türkiye'nin Yaklaşımları*, Harp Akademileri Dergisi, yıl: 9, sayı: 25, İstanbul, Şubat 2009, s. 61.)

[378] Kosova Başbakanı Haşim TAÇİ, Kosova'nın bağımsız, egemen ve demokratik bir ülke olduğunu, azınlık haklarına saygı gösteren bir anayasası olduğunu söylüyordu. Taçi, Kosova'nın, uluslar arası toplum

devletlerin çoğunluğu tarafından tanınmak anlamına geleceği için, Kosova artık uluslar arası sistemde kabul görmüş olacaktı. Bu yüzden, Sırbistan, Kosova ve müttefiklerinin bu alanda kendi aralarında mücadelelerini sürdürmeye devam edecekleri söylenebilirdi. Ayrıca, Sırbistan Kosova'nın statüsünün çözüme kavuşmaması amacıyla BM Güvenlik Konseyi'ne üye ülkeleri etkilemeye çalışarak bu şekilde bir önlem almaya çalışmıştı.[379] Gerçi, Kosova'yı yüze yakın ülke tanısa bile, Rusya Federasyonu ve Çin'in desteğiyle Sırbistan, Kosova'nın BM'ne kabul edilmesini engelleyecekti. Çünkü BM Güvenlik Konseyinin olumlu bir önerisi olmadığı sürece, Kosova BM üyesi olamayacaktı. 1244 numaralı BM Güvenlik Konseyi kararı yürürlükte kaldığı sürece, Kosova'yı bağımsızlık ilanı öncesinde olduğu gibi, BM Kosova Geçici Misyonu (UNMIK) temsil etmeye devam edecekti. UNMIK'in şemsiyesi altında çalışacak olan AB Misyonu (EULEX) Kosova'da görev yapacaktı. Kosova'nın yasalarının uygulanmasını ise EULEX denetleyecekti. Ancak, Sırpların yoğunlukta yaşadıkları Kosova'nın kuzeyi EULEX'in görev alanı dışında kalacaktı.[380] Kosova'da barış ve güvenliğin sağlanmasının en önemli unsuru olarak görülen EULEX (AB polis ve adalet misyonu) ile NATO'nun uluslar arası denetim konusunda görevleri bitince denetim artık tamamen AB'ne geçmişti.[381]

tarafından desteklenen Ahtisaari planını dayanarak bağımsız devlet olarak ilan edildiğini belirtti. (Dünya Gündemi, Avrupa-Balkanlar, 22.11.2008, s. 9.)

[379] http://www.kosova.com/artikulli/37510.

[380] Erhan, TÜRBEDAR, Kosova'nın Bağımsızlık İlanının…, s. 24-25.

[381] Emel G., OKTAY, *İngiltere'nin Balkanlar Politikası…*, s. 326.

4. TÜRKİYE'NİN BALKAN POLİTİKASI

4.1 Balkanlar'ın Türkiye İçin Önemi

Balkanlar, jeostratejik açıdan Türkiye'nin Orta ve Batı Avrupa ile coğrafi bağını oluşturmaktadır. Balkanlar'daki gelişmeler, Türkiye'nin Avrupa ile olan kara ulaşımının bölgeden geçmesi sebebiyle sosyal yönün yanı sıra ekonomik bakımdan da son derece önemlidir. Balkanlarda yaşayan 10 milyonu aşkın Türk veya Müslüman nüfus açısından Türkiye '*Anavatan*'dır. Tarihi ve sosyolojik bağlarla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Balkan göçmenleri aracılığıyla bölge olayları, Türkiye'nin hem iç hem de dış ilişkilerini her boyutta ilgilendirmektedir.[382] Türkiye, Balkanlar'da önde gelen siyasi ve ekonomik bir faktör olmayı hedeflemektedir.[383] Bunun anlamı, her Balkan ülkesinde şimdiki Türk mallarının tezgâhlarda boy göstermesini aşıp, yakın gelecekte bu yarımadadan geçecek olan uluslar arası petrol ve öteki enerji kaynaklarının boru hatlarında da gerekli payı elde etmekti. Bunu gerçekleştirmek için Alman rekabeti ile yarışmak gerekecekti.[384] Ayrıca, Balkanlar Türkiye'nin hedefi Batı'ya tek açılım yoluydu. Türkiye, barış içindeki Balkanlarda söz sahibi olduğunu kabul ettirdi. Örneğin, bütün Avrupa ve Balkan ülkeleri karşı olduğu halde Türkiye UNPROFOR'a katıldı.[385]

Türkiye için Balkanlar, bir istikrarsızlık alanıdır. Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle olan bağı, coğrafi olmasının yanında 500 yıllık geçmişi, ortak gelenek ve kültürü, bölgede yaşayan dindaş ve soydaş ortak bağlarından kaynaklanmaktaydı. Bundan dolayı, Türkiye Balkan ülkeleriyle ilişkilerine Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren büyük önem vermişti. Atatürk de, Balkanlar'ın barış ve istikrarı için Balkan Paktı'nın kuruluşuna öncülük yapmıştı.[386] Balkanlar'da Müslümanların sözcüsü tek ülke Türkiye idi. Bu yüzden, Türkiye'nin bölgedeki pozisyonu özeldi. Fakat bu pozisyonun getirdiği dezavantajlar da vardı. Balkanlar'da savaşın devam etmesi

---

[382] M. Cihat, ÖZÖNDER, *Balkan Gelişmeleri: Makedonya Sorunu*, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, cilt: 1, sayı: 1, Ankara, 2001, s. 203- 204.

[383] Türkiye'nin bölgeye yatırımı 1,2 milyar dolardı. Yunanistan hariç 2000 yılında Türkiye ile Balkan ülkeleri arasındaki ticaret 1,5 milyar dolara yakındı. (Meltem, MÜFTÜLER, *Turkey's Role in The EU's Security and Foreign Policies*, Bilkent University Pres, Ankara, 2000, s. 497.)

[384] Muzaffer, TUFAN, *Güvenlik Boyutunda Balkanlar'daki Türk Varlığının Dünü, Bugünü ve Yarını*, Stratejik Araştırmalar Dergisi, sayı: 5, yıl: 3, Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara, Temmuz 2005, s. 122.

[385] Baskın, ORAN, a.g.m, s. 274.

[386] Yusuf, SARISAY, *Geçmişten Günümüze Kosova*, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, cilt: 1, sayı: 1, Ankara, Bahar 1999, s. 162–163.

Türkiye'nin Avrupa'dan koparılmasına neden olabilirdi. Ayrıca, Balkanlar'da şiddet Slovenya'da başlamış, Hırvatistan'a daha sonra da Bosna'ya sıçramıştı. Bu tehlike, Avrupa'dan uzaklaştırılarak, Türkiye'ye yönlendirilmişti. Amerikalılar, Balkanlar'a yanaşmıyordu. Avrupalılar ise istikrar sağlama konusunda pek becerikli değildi. Bu yüzden, kolay yolu seçip Sırplarla anlaşma yoluna gidiyorlardı, tıpkı Vance-Owen planında olduğu gibi.[387]

Bugün, Balkanlar'ı neden kaybettiğimizi anlamak için geçmişe baktığımızda Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim anlayışında yanlışlıklar olduğunu görürüz. Osmanlı İmparatorluğu, azınlıklara abartılı bir şekilde tolerans tanımıştı.[388] 1991 yılında ise, Varşova Paktı'nın feshedilmiş olması ve Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte, Türkiye Doğu- Batı çatışmasının bir parçası halini almıştı. Türkiye, kavisin orta noktasındaydı. Çünkü Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya ile bağlantılıydı. Balkanlarla bağlantı sadece bölgedeki Türk azınlıktan kaynaklanmıyordu. Ayrıca, Bosna ve Arnavutluk ile olan tarihsel bağ da önem taşıyordu.[389]

Soğuk Savaş sonrası dönemde ise, Balkanlar Türkiye'nin ilgi alanı halini almıştı. Yugoslavya krizi ve Bosna-Hersek'de sivil savaş, Türkiye'nin dikkatini Balkanlar' a çevirmesine neden oldu. Sırbistan'ın saldırgan milliyetçiliği, Slovenya'da ve Hırvatistan'da yayılmacı eğilimi dolayısıyla; Türkiye, Yugoslav Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin bölgesel bütünlüğünü ve diplomatik çözümü desteklemiştir. Hırvatistan'daki savaş boyunca, Türkiye kaygısını belirtmişti, fakat anlaşmayla ilgili olarak herhangi bir faaliyette bulunmamıştı.[390] Türkiye'nin Balkanlar'daki rolü 1992–1995 yılları arasındaki Bosna krizi ve 1989–1990 yılları arasındaki Kosova kriziyle hat safhaya ulaşmıştı. Türkiye, bölgeye insani yardım amaçlı BM Komutasında birlikler göndermiş ve binlerce mültecinin Türkiye'de barınmasını sağlamıştı. Türkiye, NATO'nun İstikrar Gücü'ne (SFOR) 1300 rütbeli ve asker göndermişti, ayrıca 26 rütbeli polis de Bosna'daki BM amacında yer aldı.[391]Yugoslavya sorunu, Türkiye'nin

[387] Dirk J. Van, BAAR, a.g.m, s. 325.
[388] Tanıl, BORA, Balkans, *Turkish National Identity – Turkish Nationalism and The Balkan Problem,* ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, İstanbul, , s. 110.
[389] Luciano, BOZZO; Rodolfo, RAGIONIERI, *Regional Security in The Balkans and The Role Of Turkey: An Italian Perspective*, ' Balkans- A mirror Of The New Internatioanl Order, Marmara University Pres, İstanbul, , s. 267.
[390] Şule, KUT, *Turkish Diplomatic Initiatives For Bosnia- Hercegovina*, ' Balkans- A Mirror Of The New International Order, Marmara University Press, İstanbul, , s. 297.
[391] Meltem, MÜFTÜLER, *Turkey's Role in The EU's Security and Foreign Policies*, Bilkent University Pres, Ankara, 2000, s. 497.

Balkanlar'a yönelik politikasının yoğunlaştırdığı alanı oluşturmuştu. Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra bağımsızlıklarını ilan eden dört cumhuriyeti 6 Şubat 1992 yılında tanımıştı. Bu cumhuriyetler içinde Bosna- Hersek ve Makedonya, Türkiye'nin Balkanlar'a yönelik dış politikasının ağırlık noktasını oluşturmaktaydı. Türkiye, eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya'nın, Makedonya adıyla bu cumhuriyetin tanınması konusunda BM ve diğer uluslar arası kuruluşlarda çeşitli girişimlerde bulundu. BM'nin Bosna Hersek'de barış girişim ve görüşmelerini yakından izledi.[392] Kısacası, Türkiye'nin özellikle Soğuk Savaş sonrası politikası aktif bir şekildeydi.

4.2 Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle Olan İlişkileri

Balkanlar'da komünizmin iflasına ve rejimin değişikliklerine Türkiye'nin bir katkısı olmamıştı. Fakat 1989–1990 yılları arasında Türkiye, komünizm defterini kapatan Balkan komşularıyla çok yönlü ilişkiler kurmaya istekliydi. Türkiye, komünizmden demokrasiye ve Pazar ekonomisine geçiş yapan Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya ile diplomatik, siyasal, ekonomik ikili ilişkilerini geliştirmeye, ayrıca öncüsü olduğu Karadeniz İşbirliği içinde bu ülkelerle birlikte yer almaya başladı.[393]

4.2.1 Türkiye- Makedonya İlişkileri

Türkiye ile Makedonya arasındaki ilişkiler, Yunanistan'ın yaptırım uyguladığı dönemde (1991–1994) daha gelişmiş iken, Makedonya'nın 1995 yılından sonra Yunanistan ile geliştirdiği ilişkilerden sonra bir duraklama dönemine girmişti.[394] Gerçi, 1991 yılında Makedonya'nın bağımsızlığını tanıyan devletlerden biri de Türkiye idi. Türkiye'nin Makedonya politikası, bu ülkenin toprak bütünlüğünün korunmasıydı. Türkiye, Balkanlar'da Makedonya'nın varlığının bölgede istikrarı sağlayacağını ifade etmişti. Makedonya'nın bağımsızlığından sonra askeri işbirliği iki ülke arasındaki ilişkiler için önemli bir yer tutmuştu. Bu düşünceyle, Türkiye-Makedonya arasında askeri eğitimle ilgili Türk-Makedon İşbirliği Anlaşması imzalanmıştı.[395]

Türkiye ve Makedonya'yı 1990'larda yan yana getiren faktör, aslında tarihsel bağlar ya da Makedonya'daki Türk nüfusunun varlığı değildi. İki ülke arasında

[392] Yavuz Gökalp, YILDIZ, *Stratejik Vizyon Araryışları ve Türkiye*, Der Yayınları, Ankara, 2002, s. 136.
[393] Şule, KUT, a.g.e, s. 197.
[394] Levent, KAYAPINAR, *Makedonya'daki Etnik Grupların Türkiye ve Yunanistan Açısından Değerlendirilmesi,* Strateji Araştırmalar Dergisi, sayı: 3, yıl: 2, Ankara, Şubat 2004, s.100–101.
[395] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 158.

yakınlaşmayı başlatan Balkanlar'daki ortak tehlikelerin varlığı ve her iki ülkenin ulusal çıkarlarının kesişmiş olmasıydı.[396] Makedonya'nın bağımsızlığından sonra, ekonomik problemler açığa çıkmıştı. Birçok insan işini kaybetti. Bu da Makedonya Türklerini[397] olumsuz etkiledi. Türk azınlığın, Makedonya'nın geneline yayılmış ekonomik sıkıntılardan başka Türkçe eğitim konusunda da sıkıntılar yaşamış, fakat asıl zorluğu milli aidiyet belirleme konusunda yaşamıştı. Çünkü Türk azınlık Arnavutlar ile Makedonlar arasında sıkışıp kalmışlardı.[398] Eğitim konusunda, Doğu ve Batı Makedonya arasında belirgin farklar vardı. Batı Makedonya'da Türk çocukları Türkçe eğitim görebiliyor, fakat Doğu Makedonya'da öğrenim dili Makedonca idi. Bugün Makedonya ve Türkiye'de çok yönlü bir işbirliğinin atılması Türk nüfusun çıkarları da dâhil olmak üzere her iki ülkenin de yararına olacaktı.[399]

4.2.2 Türkiye-Bulgaristan İlişkileri

Soğuk Savaş sonrası dönemde Balkanlar açısından Türk dış politikasının öncelikli konularından bir tanesi bölgede bulunan Türk ve Müslüman azınlığın durumu ve statüsü olmuştu. Bunun öncelikli duruma gelmesi, Bulgar yönetiminin Türk azınlığa uyguladığı politikadan kaynaklanmıştı. Bu, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde karşılaştığı ilk ciddi sorundu. Bulgaristan'da 1985 yılında Bulgar yönetimi tarafından başlatılan azınlıkların asimile edilmesi, aksi takdirde topluca göçe zorlanması stratejisi, 1989 yılında doruk noktasına ulaşmıştı. Yaklaşık 350 bin kişi Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştı. Türk dış politika yapıcıları, Bulgaristan'a karşı fiilen sert karşılık verebilecekken bunu yapmamış ve Bulgaristan yönetiminin içeride manevra yapıp, politika değiştirmesine imkân sağlamıştı. Bulgar yönetimi, kendinse tanınan bu fırsatı doğru değerlendirmiş ve Türkiye-Bulgaristan ilişkileri hızla normalleşme sürecine

[396] Şule, KUT, a.g.e, s. 75.

[397] Makedonya'daki bazı Türkler, Torbeş Türkleriydi. Torbeş Türklerinin Yunancada anlamı Pomak Türkleriydi. Torbeş Türklerinin ataları Kuman Türkleriydi ve bunlar Osmanlılardan önce Balkanlara yerleşmişlerdi. Torbeş Türkleri kültür ve dil olarak farklı olsalar da kendilerini Türklere yakın hissediyorlardı. Fakat Makedonya yönetimi Torbeşleri Türk olarak kabul etmiyordu. Makedonya politikası, Torbeşlere farklı bir yaklaşım sergiliyordu. Sonunda, Makedonya politikası Torbeşlerin üzerinde etkili olmaya başladı. Bazı Torbeşliler kendilerini Türklerden farklı olarak görmeye başladılar. Sonuç olarak, Türkler ve Torbeşliler Müslüman olmalarına, aynı tarih ve kültürel bağlara sahip olmalarına rağmen bölündüler. Türklerin kimliğini unutmasını sağlamak için, Türkler Müslüman olarak gösteriliyordu, yani diğer Müslüman azınlıklarla birleştirilerek Müslüman azınlık olarak göstermeye çalışıyorlardı.(Nazif Mandacı- Birsen Erdoğan, *Balkanlarda Azınlık Sorunu Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara Bir Bakış*, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001, s. 86'dan alınan Hikmet, ÖKSÜZ, *Turkey's Balkan Policy (1923–2007)*, OBIV Dergisi Balkan Yıllığı, Bigart Yayınları, İstanbul, 2007, s. 159.)

[398] Bilgin, ÇELİK, a.g.e, s. 138.

[399] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 160.

girmişti. Bulgaristan'da bulunan Türk ve Müslüman azınlığın, gecikmeli de olsa Türk ve Müslüman isimlerini geri almalarına ve tekrar Bulgaristan'a geri dönmelerine imkân sağlamıştı.[400] Bulgaristan'ın büyük çoğunluğu Makedonya'nın birliğine karşıydı. Makedonyalıların Bulgar olduğunu bilmelerine rağmen ve Türkiye gibi 'tarihsel düşmanı'nı tehlike olarak görmesine rağmen Bulgaristan, Bulgar politikasında haklar ve özgürlükler konusunda etnik Türk Hareketi'nin rolünü kabul etmişti. 1984–1990 arası Bulgar demokrasisi, tehlikeli etnik krizi çözmeyi başarmıştı. Bulgar Türklerinin insan hakları yeniden yapılandırıldı ve Haklar-Özgürlükler konusunda Türk Hareketi Bulgar parlamentosunda üçüncü politik güç oluşmuştu.[401]

Tüm eski komünist ülkeleri arasında bir tek Bulgaristan'ın Türkiye'nin sınır komşusu olması ve ayrıca Balkanlar'da en fazla sayıda etnik Türk'ün de yaşadığı ülkenin de Bulgaristan olması, Türkiye'nin Bulgaristan politikasının belirlenmesinde önemli iki unsurdu.[402] Türk-Bulgar ilişkilerinin temel amacı ise Bulgaristan'daki Türk azınlıktı. Bulgaristan kamuoyu Bulgaristan'da sadece Bulgarların yaşayabileceğini söylüyordu. Türkiye, bu konuyu masaya koydu ve Bulgaristan hükümeti Türk azınlığın varlığını kabul etti.[403] Bulgaristan, Türkiye'nin askeri gücünden korkuyordu. Bu yüzden, Yunanistan ve Türkiye ile olan ilişkilerini dengelemeye çalışıyordu. Bulgaristan, Makedonya'nın bağımsızlığını tanıdıktan sonra, Bulgaristan-Makedonya ilişkileri iyiye doğru gitti.[404]

Yunanistan'ın, Bulgaristan ile olan ilişkileri iyiydi. Sadece, ekonomik ve politik ilişkilerde değil, savunma işbirliğinde de iyi ilişkiler içine girmişti.[405] İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte; Türkiye, Rusya'nın Balkanlar'a dönmesi dolayısıyla yeni bir bölgesel güç dengesine girmişti. Türkiye'nin Bulgaristan ile olan

[400] Mustafa, TÜRKEŞ, 'Türkiye'nin Balkan Politikasında Devamlılık ve Değişim', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 255.
[401] Ekaterina, NIKOVA, 'Changing Bulgaria in The Changing Balkans', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, İstanbul, 1995, s. 191.
[402] Şule, KUT, a.g.e, s. 203.
[403] Zehra, EROĞLU, a.g.t, s. 38–39.
[404] a.g.t, s. 41.
[405] T. A., COULOUMBIS; P. YANNAS, 'Greek Security Challenges in The 1990's', *Balkans- A Mirror Of The New International Relations* ', ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 207.

ikili problemleri Sovyetler Birliği ile olan problemlerinin bir yansıması olarak görülüyordu.[406]

1984 yılının sonbaharında, Bulgaristan yönetimi Türklere zulüm yapmaya başlamıştı. Bulgaristan, zorla Türklerin isimlerini değiştirmeye çalışmış, geniş bir şekilde asimilasyon kampanyası başlatmıştı. 1985 yılının Mart ayına kadar 3,5 ay içinde 800 ile 2500 arasında kişi öldürülmüştü. 1984 yılında ise 500.000 Türk'ün ismi değişmişti. 1985 yılında Bulgarlaşma operasyonu 1,5 milyonu bulmuştu. Eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Bulgaristan Cumhurbaşkanı Zhivkov'u bu konuda uyarmıştı ve Türkiye, bu problem konusunda Avrupa'daki Güvenlik ve İşbirliği Organizasyonuna başvurarak Bulgaristan'a baskı yapmaya çalışmıştı. 1989 yılında Bulgaristan, sınır kapılarını açtığında, 300.000'den fazla Türk 3 ay içerisinde Türkiye'ye göç etmişti. 1990 yılının başında, Türkler tekrar haklarını kazanmaya başladı. [407]

10 Kasım 1989 yılında, Todor Zhivkov başkanlıktan ayrıldı ve yerine dışişleri bakanı Petere Mladenov geçti. Zhivkov'un başkanlıktan ayrılmasından sonra Türklerin asimile ve göç yoluyla sayıları azaltılmaya hatta yok edilmeye çalışıldı. Mladenov'un yönetime geçmesiyle birlikte Bulgaristan'da yeni bir dönem başladı. Yeni dönemde Mladenov demokratik toplum ve sosyalizmi savunuyordu. Mladenov, Bulgaristan'da bulunan azınlıklara istediği isimleri kullanabileceklerini söylemişti.[408] Bulgaristan'daki rejimin yıkılması ve rejimin değişmesi, bu ülkedeki Türk azınlıkları açısından Türkiye'yi çok rahatlattı.[409]

2007 yılında AB üyesi olan Bulgaristan, AB müzakere sürecinde kurumsal bir dönüşüm geçirmiş, ancak bu değişim toplumsal yapıya henüz yansımamıştı.[410] Bulgar ulusal televizyonu, '*Ben Bulgarım*' türünden Bulgar etnik kimliğini yücelten

[406] Gencer, ÖZCAN, *Continuity and Change in Turkish Foreign Policy in The Balkans*, ' Balkans- A Mirror Of The New Internatioanl Order, MARMARA University Press, İstanbul, , s. 286.
[407] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 148.
[408] a.g.m, s. 162.
[409] Baskın, ORAN, *Türkiye'nin Balkan ve Kafkas Politikası*, s. 272, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf./50/1/26_baskin_oran_pdf., erişim tarihi: 06.02.2009.
[410] Nuray Özgür, BAKLACIOĞLU, 'AB Üyesi Bulgaristan'da Süreklilik ve Değişim', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 193.

programların sayısını artırırken, Türk ve Roman azınlıklarını hedef alan ve ırkçılık yapan televizyon kanallarına herhangi bir yaptırım uygulamamıştı.[411]

4.2.3 Türkiye-Arnavutluk İlişkileri

Soğuk Savaş döneminin izole ülkesi olan Arnavutluk 1990 yılında Avrupa'da Türkiye'den sonra nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ikinci ülke olarak dünya sahnesine yeniden girerken, Türkiye ile ilişkileri özel bir önem taşıyordu. 1990 yılında Ramiz Alia ile kurulan olumlu ilişkiler, Sali Berişa döneminde iyice geliştirildi.

Ancak 1995'ten itibaren, Türkiye'nin dışında gelişen bazı olaylar Ankara-Tiran eksenini bir ölçüde sarstı. Yunanistan, o güne kadar Arnavutluk'a karşı izlediği basmane politikayı adım adım bir dostluk politikasına çevirdi. 1997 yılında ise, banker skandalının ardından Arnavutluk'un içine düştüğü kargaşa ortamında Türkiye-Arnavutluk ilişkileri yeni bir döneme girdi. Türkiye, bu dönemde Arnavutluk'la özel ilişkileri olan bir ülke gibi değil de, herhangi bir ülke gibi davrandı. Türkiye, Tiran'daki Türklerin tahliyesi konusunu Arnavutluk'a yardım konusunun önünde tuttu. Arnavutluk sorununun çözümü yönündeki uluslar arası girişimlerde Türkiye yeterince öncelik almadı. Bu yüzden, Türk-Arnavut ilişkileri biraz mesafeli olarak devam etti.[412]

Arnavutluk, diğer ülkelerde kendi nüfusundan fazla Arnavut bulunmasının sorunlarını yaşıyordu.[413] Başta Priştine olmak üzere bölgede yaşayan Türklere Sırplardan çok Arnavutlar baskı yapıyordu. Türkiye, Sırpların Arnavutlara yönelik katı tutumunu onaylamıyor, Arnavutlar oradaki Türklere '*500 yıl biz sizi dinledik, şimdi siz bizi dinleyeceksiniz*' diyordu.[414]

1990'larda nüfusunun % 70'i Müslüman olan Arnavutluk, dış politikada yeni bir rota çizdi. İzolasyon politikasını kaldırarak Balkanlarda Türkiye'yi kendine müttefik seçti. Türkiye, Arnavutluk'u Karadeniz Ekonomik İşbirliği Organizasyonuna dâhil ederek önemli bir rol oynadı. Ayrıca, Arnavutluk İslami Gelişim Organizasyonuna üye oldu. Türkiye ile Arnavutluk arasında askeri ilişkiler düzenli bir gelişim sağladı. Arnavut subaylar, Türkiye'de eğitilmeye başlandı. 1997 yılında Arnavutluk'taki banker skandalının yol açtığı sosyal kargaşa ortamını ortadan

[411] Nuray, Özgür, BAKLACIOĞU, a.g.m, s. 208.
[412] Şule, KUT, a.g.e, s. 198.
[413] Mustafa, BALBAY, *Balkanlar*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2007, s. 13.
[414] Mustafa, BALBAY, a.g.e, s. 245.

kaldırmak için Türkiye, BM Çoklu Barışı Koruma Gücü (ALBA)'ne 800 asker gönderdi. Arnavutluk, Balkanlarda barış ve istikrarın sağlanması maksadıyla Türkiye için önemli bir ülkeydi.[415]

4.2.4 Türkiye-Yunanistan İlişkileri

Yunanistan, uzunca bir zamandır Türkiye'yi askeri açıdan kuzeyden Sırbistan ve Rusya Federasyonu, güneyden ise Güney Kıbrıs ve Suriye bağlantıları ile çembere almıştı.[416] Fakat 1960 yıllarında Yunanistan'ın Türk dış politikasındaki önemi azalmıştı. Çünkü bu ülke Arnavutluk ve özellikle de Makedonya konularında kendine problem yaratıyordu ve onlarla meşgul olmaktan Türkiye'ye fazla sorun çıkarmadı. Sadece, Ege ile ilgili bir huzursuzluk vardı, o da Türkiye'nin 12 mil konusunda hassas olduğunu bildiği için sahte bir kriz ortaya çıkarmıştı.[417] 1990 yılından sonra, Balkanların yeniden yapılanması sürecinde Türkiye ve Yunanistan arasında belirgin bir şekilde bir çekişme vardı. Yunanistan, Avrupa kimliğini kullanarak Türkiye'nin Balkanlardaki etkisini kısıtlamaya çalıştı.[418] '*Türkiye'den tehdit var*' söylenişleri ile Batı'ya yaklaşılmış, her yaklaşımda önemli ödünler koparılmış ve avantajlar sağlanmıştı. Lozan ve Paris anlaşmalarına karşın Doğu Ege adalarını Türkiye'ye yönelik olarak silahlandırmaları, Kıbrıs'ta Enosis saplantıları ve en son olarak da Batı Trakya'da yaşayan Türk asıllı vatandaşlarına uygulanan asimilasyon Türk-Yunan ilişkilerini zedeledi.[419] Özellikle, Ege sorunu, Yunanistan ve Türkiye arasındaki tansiyonu yükseltmişti. Bu kriz, Temmuz 1975, Mart 1987 ve Şubat 1996'da meydana gelmişti. Balkan İşbirliğinin sağlanması maksadıyla Türk- Yunan girişimi, istikrar için gerekiyordu.[420] Türkiye, diplomatik girişimler başlatarak Yunanistan'ı da olaya kattı. Çünkü Türkiye'nin bölgede tek başına girişimi kışkırtmaları artırabilir, Sırplar da bu müdahaleyi kabul etmeyebilirdi.[421]

---

[415] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 171.
[416] İ. Reşat, ÖZKAN, *Türkiye'nin Dış Politika Sorunları*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 180.
[417] Baskın, ORAN, a.g.m, s. 271.
[418] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 161.
[419] İ.Reşat, ÖZKAN, a.g.e, s. 164.
[420] Byron, THEODOROPOULOS, *Oi Toupkoi kai Emeis*, Athens: Fytrakis, 1988, pp. 269-492'den alınan Alexis, HERACLIDES, *Negotiating The Agean Dispute: In Quest Of Acceptable Principles And Points Of Convergence*, OBIV Yayınları, İstanbul, 2008, s. 99.
[421] Süha, UMAR, 'Military Imbalances and Their Adverse Effects in The Balkans', *Balkans- A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 317.

Bosna- Hersek savaşı sırasında ise Türkiye ve Yunanistan'ın konumu birbirinin zıttıydı. 1992 yılında Amerikan askerinin Makedonya'ya yerleşmesi, Yunanistan'ın bu ülkeye müdahalesini gerektirebilecek bir krize imkân vermeyerek, Türkiye'nin de kriz dışında kalmasını sağlamıştı. 1999 Kosova krizi sırasındaysa Türkiye ve Yunanistan siyasetlerini uyumlaştırdı. Yunanistan'ın Makedonya'ya[422] veya Kosova'ya müdahalesi Türk- Yunan ilişkilerinde çok ciddi bir krize yol açabilirdi.[423] Fakat bu şekilde bir müdahale olmadı.

4.2.4.1 Yunanistan'ın Balkan Politikası

Yunanistan; Arnavutları, Makedonları, Türkleri ve Müslümanları düşman veya barbar olarak görüyordu. Yunan ırkçılığının temelinde bu düşünce yatıyordu.[424] Bulgaristan'a gelince durum farklıydı. Yunanistan'ın Bulgaristan ile ilişkileri iyiydi, sadece ekonomik ve politik ilişkilerde değil savunma işbirliğinde de iyi ilişkiler içine girmişlerdi.[425]

Türkiye'nin Makedonya'yı bağımsızlığını ilan etmesinden kısa bir süre sonra tanıması Yunanistan'ın Türkiye'nin Balkan politikasından endişelenmesine yol açtı. Bu durum, Yunanistan'ın kuzey ve doğu sınırlarında oluşacak bir '*İslam kuşağı*' korkusunu pekiştirmişti. Yunanistan, Balkanlar gibi anlaşmazlıklara açık bölgelerdeki ülke sınırlarının bütünlüğünü desteklemişti. Çünkü bu bölgedeki sınırlarda ortaya çıkabilecek en ufak bir değişiklik, yeni toprak taleplerinin ortaya çıkmasına neden olabilecekti. Yani, Yugoslavya'nın güneyinden oluşacak bir dağılma Yunanistan'ın çıkarlarına ters düşecekti.[426]

---

[422] Ülkesindeki tüm etnik azınlıkların, özellikle de Makedon azınlığın varlığını inkar eden Yunanista'ın 49. maddeden duyduğu rahatsızlık şaşırtıcıydı. Çünkü madem ülkesinde Makedon yoktu, 'Slavafon Grekler' vardı, o halde, Makedonya Anayasasının dış Makedonlarla ilgili hükmü Yunanistan'ı ilgilendirmemeliydi. Ama bu hüküm Yunanistan'ı haklı olarak rahatsız etmişti, çünkü Yunanistan devleti onları nasıl adlandırırsa adlandırsın, Kuzaey Yunanistan'da yaklaşık 200.000 Makedon asıllı Yunan yurttaşı yaşamaktaydı. İlginçtir ki, Yunanistan, dış Makedonlarla ilgili anayasa hükümlerinin değiştirilmesini talep ederken, aynı zamanda bu etnik azınlığın varlığını da kabullenmiş olmaktaydı. (Şule, KUT, 'Makedonya-Yunanistan Anlaşmazlığının Boyutları', *Eski Balkanlar Yeni Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 293.)

[423] Gündüz, AKTAN, a.g.m, s. 286.

[424] Ümit, ÖZDAĞ, ' Yunanistan'ın Balkan Politikası ', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, cilt: 4, sayı: 1–2, ASAM, Ankara, 1998 s. 43.

[425] T.A, COULOMBIS; P., YANNAS, 'Greek Security Challenges in The 1990's', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 207.

[426] Ümit, ÖZDAĞ, a.g.m, s. 59- 60.

Yunanistan ve Sırbistan, güçlü tarihi bağlara sahipti. Türkiye'nin Balkan politikasına karşı da hassastılar. Makedonya konusundaki görüşleri de aynıydı. Yunanistan, Sırbistan'ı ekonomik ve askeri yardım şeklinde desteklemekteydi.[427] Balkanlar'daki 1990 sonrası çatışmalarda Sırp politikasına en güçlü ve en kararlı biçimde destek veren ülke Yunanistan'dı.[428]

4.2.5 Türkiye-Sırbistan İlişkileri

1990'dan bu yana Sırbistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerde, Bosna-Hersek'in yanı sıra en hassas konu Kosova sorunuydu. Türkiye, bu sorunun su yüzüne çıktığı 1989'dan beri soruna karışmamaya özen göstermekte, bu da Belgrat tarafından örtülü bir takdirle, Arnavutlar tarafından da örtülü bir tepkiyle karşılanmıştı. Ancak, Bosna-Hersek'e tek başına müdahale etmeyen bir Türkiye'nin Kosova'ya müdahale etmesi için bir neden yoktu. Türkiye, Kosova sorununu YSF'nin bir içi meselesi olarak görmekte YFC'nin sorunun toprak bütünlüğü çerçevesinde çözümlenmesi gerektiğini vurgulamaktaydı.[429] Türkiye, Balkanlar'daki dengeyi daha da bozacak girişimlerden çekindi. Sırbistan ile ne yakın ilişkilerde bulundu, ne de Sırbistan'a karşı cephe aldı.

4.2.6 Türkiye- Romanya İlişkileri

Romanya, Bosna- Hersek'de dramatik sorunları çözebilmek için uluslar arası bir çaba harcamıştı.[430] Moldova sorunu da Romanya'yı meşgul etmişti. Ayrıca, Romanya Türkiye ile olan ekonomik ve siyasi ilişkilerini geliştirmekteydi. Diğer yandan, Rusya'da güçlü bir Sırp lobisi bulunmaktaydı.[431] Türkiye ve Romanya 1991 yılının Eylül ayında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzaladı. Türkiye, Romanya'nın NATO'ya üye olması çabalarını desteklemişti. Bütün bu faktörler geçmiş Soğuk Savaş zamanında Türkiye-Romanya ilişkilerinin gelişmesini sağladı. Bulgaristan ile birlikte Romanya AB üyesi oldu, ayrıca Romanya'nın Karadeniz Ekonomik İşbirliği'ne katılımıyla Türkiye-Romanya ilişkileri daha da gelişti.[432] Romanya'daki Türk azınlık Türk-Romanya ikili ilişkilerinde önemli bir faktördü. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce

---

[427] a.g.m, s. 71.
[428] M., ATAY, ' Balkan Jeopolitiği ', ed. Ümit ÖZDAĞ, *Yunanistan ve Kosova Özel*, Avrasya Dosyası, cilt: 4, sayı: 1- 2, ASAM Yayınları, Ankara, 1998, s. 118.
[429] Şule, KUT, a.g.e, s. 216.
[430] Valeria, TUDOR, 'Romania and The Security Problems in The Balkans', *Balkans- A Mirror Of The New International Order*, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 218.
[431] Ümit, ÖZDAĞ, a.g.m, s. 72.
[432] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 176–177.

Türk azınlığın önemli bir kısmı Romanya'yı terk etti. Fakat Soğuk Savaş'ta ve Soğuk Savaş sonrasında Romanya'dan fazla bir göç olmadı. 1946 ve 1997 yılları arasında sadece 1266 kişi Romanya'dan Türkiye'ye göç etmişti.[433] Türkiye ile Romanya arasıdaki ilişkiler, iki ülkenin özellikle Bosna-Hersek'teki savaş sırasında Balkanlar'da farklı ittifaklara girmiş olmalarına karşın gelişmesini sürdürebilmişti. Bu da, Balkanlar'da her alanda ve her zaman geçerli bir Ortodoks-Müslüman kutuplaşması olduğu yolundaki tezleri zayıflatmıştı.[434]

4.3 Türkiye'nin Balkan Türkleriyle Olan İlişkileri

Balkanlarda beş yüz yıl süren Osmanlı egemenliği devresinde Sırplar, Bulgarlar, Yunanlılar ve özellikle de Arnavutlarla azınlık durumundaki Türkler arasındaki ilişkiler genelde olumlu bir seyir takip etmesine karşın sonradan Türk düşmanlığı baş göstermişti. Arnavutlar, Rumeli'de kalan Türklere karşı menfi tutumlara geçmişler, Türklerin Anadolu'ya göç etmelerini teşvik etmeye başlamışlardı.[435] Osmanlı İmparatorluğu, Balkanlar'ı Türkleştirmemişti, çünkü bütün milletler kendi ülkelerinin başıydı ve belirtilen ülkelerde çoğunluk o ülkenin temeli olarak düşünülemez fikri bir gün ortaya çıkabilir şeklinde hesap edilmemiş ve bu konuda büyük hata yapılmıştı. [436] Balkan milliyetçilikleri, gerek milli devlet kurma ve gerekse millet yaratma pratiği için, Türk milliyetçiliğinin kaynağını oluşturmuştu. Balkan milliyetçiliği, İttihatçı ve daha sonra Kemalist olan milliyetçi aydınlar tarafından olumlu değerlendirilmişti.[437]

Atatürk, 1931 yılında şöyle bir beyanda bulunmuştu: *'Hangi sosyal ve politik imajda olursa olsun, Balkan milletlerinin aynı atadan geldikleri, Orta Asya'dan göç edenlerin de akraba oldukları unutulmamalıdır.'* 1930'ların başlarında Türkler ve Bulgarlar Türk milliyetçiliğini ortaya koyarak Balkan perspektifinde etnik ve kültürel doktrinler oluşturmuşlardı. Türk radikal milliyetçi kesimi, Türk kökenli olmayan Balkan Müslümanlarını da '*Türk azınlık'* olarak nitelemişlerdi.

Balkanlar'da yaşayan etnik Türkler komünist dönem sona erdiğinde kendilerini iki zıt kutupta buldular: Ya Kosova ve Makedonya'da olduğu gibi çoğunluğun çatışan

[433] a.g.m, s. 149.
[434] Şule, KUT, a.g.e, s. 204.
[435] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 95.
[436] Tanıl, BORA, a.g.m, s. 110.
[437] Tanıl, BORA, 'Türk Milli Kimliği, Türk Milliyetçiliği ve Balkan Sorunu', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 189.)

milliyetçiliklerinin ortasında sıkıştılar ya da Bulgaristan ve Romanya'da olduğu gibi etnik baskıdan kurtulmaya çalıştılar.[438] Kosova'da uzun süre Sırplar ve Arnavutlar arasında sıkışıp kalan Türkler, aşırı Arnavut milliyetçileri ve UNMIK arasında iki taraftan da sıkıştırılmış durumdaydı. Balkanlar'da değişik ülkelerde bulunan Türkler arasında en zor durumda olanlar Kosova Türkleri idi.[439] Kosova'dan Türkiye'ye göç edenlerin Türk olmadıklarını göstermek [440] isteyen birçok Türk karşıtlı Arnavut bilim adamı, Türkleri ve Türklüğü küçümsemekten vazgeçmemekteydi.[441] Hâlbuki Kosova'da Peç adlı kentin kurucuları Peçenek Türkleriydi. Makedonya'daki Kumanova şehrinin kurucuları Kuman Türkleriydi. Zaten, Osmanlı öncesi Türk varlığı Balkanların bir özelliğiydi.[442] Arnavutları Türklük aleyhine kışkırtanlardan biri de Rıza Nuri Bey'di. Rıza Nuri Bey, Yanyalıların Türklüğünü şüpheli gösterecek şekilde ifadelerde bulunmuştu. Atatürk de altı yüz yıl boyunca Arnavutluk'un bir kısmını oluşturan Yanya'ya giden atalarımızın orada bıraktıkları nesli töhmet altında bırakan bu şahsın '*Türklük aleyhine'* isyana kışkırttığı konusunda hükümeti uyarmıştı.[443]

Azınlık meselesi, Türk dış politikası açısından oldukça önemli bir konuydu. Balkanlarda siyasi ve askeri konularda kriz yaşanması durumunda Türk ve Müslüman azınlık hızla Türkiye'ye göç etmekteydi. Türk dış politika yapıcıları, bölgede liderlik rolü üslenmeye çalışırken, diğer taraftan da başka bölgesel aktörün Balkanlar'ı hegemonyası altına almasını önlemeye çalışmıştı.[444] 2001 yılında Türkiye'nin Balkan bölgesine askeri katkısını artırma yönünde talep geldiğinde dönemin hükümeti bu talebe olumlu cevap vermemişti. Dolayısıyla, Türkiye'nin bölgede Türk azınlığın haklarını muhafaza etmek dışında bir politika izlemesi kolay değildi. Çünkü Kosova artık uluslar arası toplumun ve BM'nin koruması altındaydı. Türkiye'nin müttefiki konumunda olan Müslümanların çoğunlukta olduğu iki ülke olan Bosna ve Arnavutluk'ta dahi Türkiye'nin ikili imajı vardı. Kriz anında Türkiye, aranan bir

[438] Şule, KUT, a.g.e, s. 225.
[439] a.g.e, s. 236.
[440] Bugün Kosova'da Türkçe konuşan yaklaşık 400.000 kişi yaşamakta olup, bunlar Arnavutlaşmış Türklerdi. 2.200.000 Kosova toplam nüfusu içinde 400.000 Türkçe konuşan kişinin sayısı küçümsenmeyecek bir rakamdı. (Osman, BAYMAK, *Tarih boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren, 2008, s. 82.
[441] Osman, BAYMAK, *Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren, 2008, s. 86.
[442] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 91.
[443] Gazi Mustafa Kemal, Atatürk, *Nutuk*, haz. Kemal GURULKAN, Truva Yayınları, Nisan 2007, İstanbul, s. 763.
[444] Mustafa, TÜRKEŞ, 'Türkiye'nin Balkan Politikasında Devamlılık ve Değişim', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 256.

ülkeydi, diğer zamanlarda ise Osmanlı döneminin baskıcı mirası Türkiye'nin önüne konulmaktaydı.[445] Bununla birlikte, Türkiye, Bulgaristan'dan sonra nüfus oranına göre en çok Türk barındıran Makedonya'nın Türk azınlığa çeşitli anayasal hak tanımasından memnuniyet duymaktaydı.[446]

4.4 Yugoslavya'nın Dağılmasıyla Birlikte Türkiye'nin Balkan Politikası

Soğuk Savaş boyunca, Balkanlar süper güçler arasında rakip oluşturmuştur. Türkiye, eski Yugoslavya üzerinde önemli bir şekilde ilgilenmiş, en çok ilgisini de Yunanistan'ın batı tarafı olmuştu. Balkanlar; Bosna ve Kosova Savaşı boyunca Müslümanları ve Türk nüfusu aynı kader ortamına itmişti. Ne zaman Balkanlar'da bir istikrarsızlık ve çatışma olsa, Türkiye'ye göç sayısı artmaya başlamıştı.[447]

Bu süreçte, Türkiye bölgedeki ülkelerle işbirliği yoluna giderek güven ortamının oluşturulmasına çaba harcamıştı. Türkiye, bağımsız eski Yugoslav Cumhuriyetleri ile diplomatik ilişkiler kurarken İstikrar Paktı ve SECI'ye katılmıştı. Türkiye, bütün barış amaçlı kuruluşlarda yer almıştı. 500 askeri personelini SFOR'da, 12 polisini de Bosna Hersek'de AB Polis Misyonunda görevlendirmişti. Ayrıca, Türkiye Balkan ülkelerinin AB ve Avrupa-Atlantik Kuruluşlarına katılımlarını desteklemişti. Türkiye, bölgedeki Türk azınlığın politikaya, ekonomik ve kültürel hayata katılması için de çok uğraşmıştı. Çünkü bölgedeki Türk azınlık barış ve güvenlik içinde yaşamlarını sürdürürse, Türkiye ile bölge ülkelerinin ilişkileri de iyi olacaktı.[448]

Türkiye, Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Balkanlar'daki barışçıl operasyonlarda yer almıştı. 1994 yıllının Ağustos ayında 1450 askeri personelini Bosna Hersek'deki UNPROFOR Barış Gücüne göndermişti. Ayrıca, savaş gemileri ve savaş uçakları SFOR operasyonlarında görev almıştı. 2003 yılında Makedonya Cumhuriyeti'ndeki askeri operasyonuna bir firkateyn ve bir mayın temizleme aracıyla Adriyatik denizinde katılmıştı. Türkiye, Balkanlar'daki sivil polis operasyonlarına bağlı olarak Bosna Hersek'de ve Makedonya Cumhuriyeti'ndeki görevlerde yer almıştı. Türkiye, bölgedeki güvenliği sağlamak amacıyla bölgesel askeri girişimlerde

[445] Mustafa, TÜRKEŞ, a.g.m, s. 276.
[446] Levent, KAYAPINAR, a.g.m, s.81.
[447] Brad K. BLITZ, *Turkey- South Eastern Europe and Russia*, War and Cahnge in The Balkans, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006, s. 188.
[448] Güner, ÖZTEK, a.g.m, s. 12–13.

bulunmuştu. Güney Doğu Avrupa Tugayı (SEEBRIG), Bölgedeki 7 devlet tarafından oluşturulmuştu. Bu devletler; Türkiye, Makedonya, Romanya, Yunanistan, Bulgaristan, İtalya ve Arnavutluktu, Amerika ve Slovenya ise gözlemci ülke olarak katılmıştı.[449]

4.5 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye'nin Balkan Politikası

Türkiye, özellikle Balkanlarda aktif olarak nitelendirilen bir dış politika izlemeye Soğuk Savaş sonrası dönemde başlamıştı. Türkiye, yeni bağımsız Cumhuriyetleri hemen tanıyarak siyasi, diplomatik ve ekonomik ilişkiler geliştirmenin yanı sıra bu bölgelerdeki sorunlara uluslar arası toplumla birlikte müdahale ederek BM, NATO ve AB liderliğinde çeşitli amaçlarına katılım sağlamak suretiyle Balkanlar'da barışı koruma operasyonlarına katkı sağlamıştı. [450] Soğuk Savaş sonrasında Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ilişkileri, aynı zamanda Türkiye'nin bir dizi eski komünist ülkelerle olan ilişkileriydi. Bu ülkelerin her birinin hem komünizmleri hem de Sovyetler Birliği ile olan ilişkileri bir diğerininkinden farklıydı, ama sonuçta hepsi Batı Bloğu dışında komünist Balkan ülkeleriydi.[451]

1980'lerden 1990'lara geçişte, sosyalist rejimin Balkanlar'da çökmesi ve eski Yugoslavya'da sivil savaşın başlaması bu bölgenin yeniden Balkanlaşmasına neden olmuştu. Balkanlarda istikrar Türkiye'nin kritik bir sorunuydu.[452] Aynı zamanda, Balkanlar'da istikrarsızlık Türkiye'nin bu bölgeye karşı dikkatinin artmasına da neden olmuştu. Bu ilginin artmasının nedeni öncelikle tarihi yakınlığıyla bilinen toplumların özellikle de Müslüman Bosnalıların bu krizden etkilenmesiydi. İkinci neden de, Türk milliyetçiliğinin dünyadaki iki kutuplu sistemin çözülmesinden sonra tutumuydu.[453]

---

[449] Nathalie, TOCCI, a.g.m, s. 12.

[450] Sabahattin, ŞEN, *Soğuk Savaş Sonrası Dünya Barışına Türkiye'nin Katkıları*, Uluslar arası Askeri Tarih Dergisi, Genlkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007, s. 370.

[451] Şule, KUT, a.g.e, s. 196.

[452] An Overwiev Of Turkey Foreign Policy in the Balkans and The Midlle East in The 1990, http//www.obiv.org.tr/2004/Balkanlar/002, erişim tarihi: 10.03.2009.

[453] Tanıl, BORA, Balkans, *Turkish National Identity- Turkish Nationalism and The Balkan Problem*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 116.

4.5.1 Türkiye'nin Bosna Savaşı İle İlgili Tutumu

Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması Bosna-Hersek'in sonunu hazırladı. Gelecek için üç ihtimal vardı; bunlardan biri federasyon içinde kalmaktı; fakat bu durumda Bosna kalıcı olarak Miloseviç'in Sırbistan'ına bağlı olacaktı. Ne Hırvatlar ne de Müslümanlar bu durumu düşünebilirdi. Diğer yandan, etnik olarak belirlenmiş kantonlara ayrılabilirdi ve bu olasılık yerel çatışmalar olmadan gerçekleştirilemezdi. Üçüncü bir olasılık ise parçalanmaydı. Bu seçeneği Sırbistan ile birleşmenin başlangıcı olarak gören Sırplar destekliyordu. Ayrıca, Hırvatistan ile birleşme umudundaki Hırvatlar arasında da biraz destek bulan bu olasılığı Müslümanlar kesinlikle reddediyordu. Çünkü bu durumda da Sırbistan ve Hırvatistan arasında paylaşılacak bir av olacaktı. Bosna'nın parçalanması başlamıştı. Bu tehlikeli savaş Saraybosna'da 6 Nisan'da başladı.[454]

1992 yılında, Yugoslavya'nın Müslümanların çoğunlukta yaşadığı bölge olan Bosna-Hersek'de yayılan çatışmalara bütün dünyanın ilgisini bu yöne çekmesine neden olmuştu.[455] Bu bölgede yaşayan insanların çoğunun Müslüman olması dolayısıyla, çatışmaların doğrudan veya dolaylı olarak Arnavutluk, Yunanistan ve Türkiye'yi etkileyeceği açıktı. Özellikle, Türkiye Balkan Müslümanları ile tarihsel bağlara sahip bir ülkeydi.[456] Türkiye, aktif bir diplomasi yolunu tercih ederek Yugoslavya krizinde uluslar arası bir çözümü tercih etmişti.[457] Türkiye, Bosna savaşı esnasında 3 yıl boyunca, aktif bir politika izlemişti. Türkiye, böylece Balkanlar'da önemli bir güç olduğunu göstermişti.[458]

Bosna Hersek'de 18 aylık bir savaşın ardından, dünya konjöktüründe üç uluslar arası plan, binlerce ölü, milyonlarca göçmenle sonuçlanmıştı. Bölgede Sırpların ve Hırvatların zaferi Büyük Sırbistan ve '*Büyük Hırvatistan*''ın yolunu açacaktı. Yeni

---

[454] R.J., CRAMPTON, a.g.e, s. 246-247.

[455] Samuel Hungtington'a göre Bosna'daki savaş '*Medeniyet Savaşı*' olarak algılanıyordu ve Balkanlar da bu çatışmanın merkez fay hattını fay hattını oluşturuyordu. (Mark, MAZOWER, *The Balkans*, Orionbooks, London, 2000, s. 71.)

[456] 1992'den bu yana Türkiye, ortak kültürel geçmişin varlığı ve '*Müslüman ülke*' olması nedeniyle Bosnalıların 'güvenli yer' olarak sığınma talebinde bulundukları ülkeler arasında yer almıştı. (Belkıs, KÜMBETOĞLU, 'Göçmen ve Sığınmacı Gruplardan Bir Kesit: Bulgaristan Göçmenleri ve Bosnalı Sığınmacılar', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997, s. 244.

[457] Ümit, ÖZDAĞ, a.g.m, s. 71.

[458] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 174.

haritalar, Sırplar ve Hırvatlar tarafından hazırlanacaktı.[459] Türkiye'nin Bosna- Hersek sorununa karşı ilgi göstermesi Batılı dünyasını endişelendirmiş ve yeni bir Osmanlı'ya gidişatın kıvılcımı olarak değerlendirilmişti.[460]

Türkiye, uluslar arası topluluğu Bosna'da silah ambargosunun yanlış bir uygulama olduğuna inandırmaya çalıştı, çünkü bu yaptırımdan Bosna'daki Müslümanlar zarar görüyordu. Bu durum, Bosnalı Sırp militanları etkilemiyordu.[461] Bosna'da bu savaşı tek başına durdurabilecek güç Amerika idi. Fakat Clinton hükümetinin uzun dönemli planı hiçbir yenilik içermiyordu. Türkiye, defalarca Bosna'ya yapılan ambargonun büyük bir hata olduğunu vurgulamasına rağmen, dikkate alınmadı.[462] Türkiye, farkına varmıştı ki Batı'nın Bosna'da karşılaştığı aynı problemi Türkiye de Azerbaycan'da yaşamaktaydı. Bosna'da dehşetle Karabağ'daki trajedi arasında paralellik olsa da birbiriyle aynı kefeye koyulamazdı. Çünkü Bosna'daki dehşet tam bir kıyım şeklinde ilerliyordu.[463] Türkiye, Bosna Hersek'deki Türk- İslam toplumunun kitlesel ağırlığını, siyasal örgütlenmesini, kültürel kimliğini, tahribi hedef alan toplu cinayetlere karşı bütün insanlığı yanına alma çabasını yoğunlaştırmıştı.[464] Ayrıca, Türkiye ve Bosna Hersek, 3. Temmuz 2002 yılında '*Serbest Ticaret Anlaşması*' imzaladı. Türkiye, Bosna'nın Avrupa-Atlantik Organizasyonuna katılımını da destekledi.[465]

[459] Simon, PETERMANN, Europe and The Balkans: The New Challenge, Balkans: A Mirror Of The New International Order, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Marmara University Pres, İstanbul, s. 334.
[460] Tanıl, BORA, a.g.m, s. 117.
[461] Şule, KUT, *Turkish Diplomatic Initiatives For Bosnia- Hercegovina*, 'Balkans- A Mirror Of The New International Order', ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Marmara University Press, İstanbul, , s. 308.
[462] Şule, KUT, Turkish Diplomatic Initiatives…, s. 310.
[463] Michael, LAKE, 'The European Community and The Balkans Today', *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 331.
[464] Muzaffer, ÖZDAĞ, *Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine*, Avrasya Stratejik Araştırmalara Merkezi Yayınları, Ankara, 2001, s. 358.
[465] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 176.

4.5.2 Dayton Anlaşmasından Sonra Türkiye'nin Balkan Politikası: Balkan İşbirliği

Türkiye, Ekim 1995'te imzalanan Dayton Anlaşması uyarınca geliştirilmesi öngörülen Bosna-Hersek ordusunun eğitimini üstlendi. 1992 yılından itibaren Bosna Hersek'e yaptığı ekonomik yardımların yanı sıra Dayton sonrasında da ülkenin yeniden inşası için oluşturulan uluslar arası yardım havuzuna katkıda bulunmayı kabul etti.[466] Balkanlar'daki yaygın istikrarsızlık döneminde Balkan İşbirliği, istikrarlı bir güvenlik önlemi almak, Yugoslav bunalımının komşu ülkelere yayılmasını önlemek, ulusçu sapkınlıkları yumuşatma ve siyasi istikrarı yaratma şansı olabilecek ekonomik gelişmeyi sağlamak için uzun süreçli bir önlem olarak gözükmekteydi.[467]

Balkan İşbirliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana gerçekleştirmeye çalıştığı bir amaçtı. Böyle bir tutum, Türkiye'nin en önemli dış politika amacından biri olan istikrar amacına tam olarak uyum göstermekteydi.[468] Balkan İşbirliği konusunda Türk- Yunan girişimi istikrarın sağlanması maksadıyla gerekliydi. Türkiye, diplomatik girişimler başlatarak Yunanistan'ı da olaya katmalıydı. Çünkü Türkiye'nin bölgede tek başına girişimi kışkırtmayı artırabilirdi. Sırplar da bu müdahaleyi kabul etmeyebilirdi.[469] Dayton Müzakereleri sonrasında Balkanlarda iki önemli atılım yapılmıştı. Bunlardan bir tanesi Orta Avrupa Atılımı (CEI), diğeri de Karadeniz Ekonomik İşbirliği (BSEC) idi. Bosna Hersek'de çatışmaların durması ve 1995 yılının sonunda Dayton Barış Anlaşması'nın imzalanması bölgesel işbirliğinin oluşması ümidini doğurdu. Dayton Barış Anlaşması'nın akabinde Amerika ve AB, bölgesel işbirliği için atılımların gerçekleşmesini sağlamaya çalıştı.[470]

4.5.2.1 Orta Avrupa Atılımı (CEI)

Orta Avrupa Atılımı, eski Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin Avrupa ekonomisine ve politikasına uyum sağlamsını amaçlıyordu. Macaristan, Avusturya, İtalya ve eski Yugoslav Federal Cumhuriyeti bu atılıma üye idi. Orta Avrupa Atılımı, Avrupa bütünleşmesine ve AB'ne üye olmayan ülkelerin AB'ne üyeliğine yönelik amaçlar güdüyordu. Zaten, Balkan ülkeleri AB'ne üye olabilmek için uğraşıyorlardı.

---

[466] Şule, KUT, a.g.e, s. 207.
[467] Oral, SANDER, *Türkiye'nin Dış Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006, s. 198.
[468] Oral, SANDER, *a.g.e*, s. 161.
[469] Şule, KUT, *Turkish Diplomatic Initiatives…*, s. 31.
[470] Michael, EMERSON, a.g.m, s. 4.

Orta Avrupa Atılımı, sadece Balkan atılımı olarak algılanmamalıydı. Bu atılım iki önemli ülke olan Yunanistan ve özellikle de Türkiye'yi içeriyordu.[471]

4.5.2.2 Karadeniz Ekonomik İşbirliği(BSEC)

Sovyetler Birliği'nin ve Yugoslav Federasyonu'nun Soğuk Savaş sonrası dağılması, politik ortamı değiştirdi. Ekonomi, Balkan ülkelerinin birinci derecede önem verdiği konu haline geldi. Böylece, Türkiye Karadeniz Ekonomik İşbirliği projesini ortaya koydu. Bu proje, Karadeniz'in çevresindeki ülkelerin ekonomik ilişkilerinin gelişmesini öngörüyordu. Ayrıca, bu ülkelerin tarihsel bağı ve coğrafi yakınlığı önem arz ediyordu. Karadeniz Ekonomik İşbirliği 1992 yılının Haziran ayında İstanbul'da imzalandı. Bu işbirliği anlaşması, barış ve istikrar için yeni umutlar sunabilecek bir gelişmeydi, AT'ye alternatif değil fakat bir tamamlayıcıydı.[472] Bu anlaşma, 7 devleti içeriyordu: Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Moldovya, Romanya ve Rusya Federasyonu, Türkiye ve Ukrayna. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, barışın göstergesi, istikrar ve iyi komşuluk ilişkilerinin sembolü olacaktı. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, diğer üye olmayan fakat ilgili ülkelere de açıktı. Örneğin, Yunanistan, Mısır, İsrail, Hollanda ve Slovakya Cumhuriyeti gibi ülkeler, Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nde gözlemci statüsünde ülkelerdi.[473]

Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin yanı sıra bir de Karadeniz Deniz Kuvvetleri İşbirliği Grubu (Blackseafor), Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna tarafından oluşturuldu. Bu anlaşma, İstanbul'da 2001 yılının Nisan ayında imzalandı. Blackseafor'un amacı insani yardım, güvenliğin sağlanması ve tatbikata yönelik operasyonların yapılmasıydı.[474]

---

[471] a.g.m, s. 5.
[472] Oral, SANDER, *Türkiye'nin Dış Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006, s. 211.
[473] Michael, EMERSON, a.g.m, s. 6.
[474] Nathalie, TOCCI, *EU-Turkey Working Papers, Centre For European Policy Studies*, no:1, Ağustos 2004, s. 13.

4.5.3 Kosova Savaşı Sonrası Türkiye'nin Balkan Politikası: Türkiye'nin Kosova Sorunu-Kürt Sorunu Yaklaşımı

1999 yılında Kosova Savaşı boyunca, Türkiye NATO hava operasyonlarına F–16 savaş uçaklarıyla katılmıştı. NATO Kosova Gücü (KFOR)'un kurulmasıyla birlikte Türkiye, mekanize piyade birlikleriyle Alman-İtalyan tugayına katılım yapmıştı.[475] Türkiye'nin Kosova'ya bu şekilde askeri yardım yaklaşımının yanında Türkiye, Kosova sorununa pek bulaşmak istemiyordu. Çünkü uluslar arası alanda Kosova sorununun Kürt sorunuyla karşılaştırılıyor ve paralellikler kurulmaya çalışılıyordu. Kosova sorununun, Türkiye'ye bu şekilde yansımaları yüzünden Türkiye, 1995 yılında Dayton Barış Anlaşmasının imzalanmasının ardından, Yugoslavya toprak bütünlüğüne ve egemenlik haklarına saygı duyduğunu dile getirmeye başlamıştı. Böyle bir tutum içerisinde olan Türkiye'nin, Kosovalı Arnavutların kurduğu paralel yönetimi pek fazla dikkate almadığı, dolayısıyla Arnavutların gözünde Türkiye'nin Sırp yanlısı bir politika izlediği şeklinde bir izlenim yarattığı, bunun da Kosovalı Türkleri olumsuz etkilediği savunulmaktaydı.[476]

Türkiye, Kosova sorunu ile uğraşırken, Kosova'daki durumla Güneydoğu Anadolu bölgesindeki durum aynı mantığa büründürülmeye çalışılıyordu. Kosova, Tito'nun liderliği boyunca özerk bir statüye sahipti, fakat Türkiye hala birleşik bir devletti. Örneğin, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde hala köy korucuları mevcuttu ki bunlar Kürt kökenli vatandaşlardı. Bu Kürt vatandaşlar, Türkiye'nin terörist eylemlere karşı birlik ve bütünlüğünü korumak için çaba harcamaktaydılar. Fakat Kosova'da Sırplarla ve Arnavutlarla böyle bir birliktelik ve amaç birliği söz konusu değildi. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşları devletin önemli pozisyonlarında görev yapmaktaydılar. Fakat bir Kosovalı Arnavut'un Sırbistan parlamentosunda üst düzey görevlerde çalışması zor bir ihtimaldi. Ayrıca, Arnavutlar Belgrad'da yaşamaya yeltenemezler, zaten Sırplar da bu düşünceyi hoş karşılamazlardı. Kısacası, Kosova ile Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesi aynı durumu yansıtmıyordu.[477]

---

[475] Nathalie, TOCCI, a.g.m, s. 12.
[476] Osman, BAYMAK, a.g.e, s. 230.
[477] Didem, EKİNCİ, 'Turkey and Kosovo: A Chronicle Of Post-Cold War Bilateral Relations', *Balkanlar Özel* Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 291.

Kosova meselesinde, Sırp tarafının kullanmakta olduğu 'Güneydoğu Sorunu' benzetmesi kabul edilmemeliydi. Çünkü Kosova sorunu ile Türkiye'nin güneydoğusunda yaşanan terör arasında benzetme yapmayı mümkün kılacak hiçbir ortak nokta yoktu.[478] NATO'nun Kosova sorunu nedeniyle Yugoslavya'ya yaptığı müdahale, PKK ve PKK yanlısı bazı Batı ülkeleri tarafından sıkça gündeme getirilmeye çalışılmaktaydı. Kürt sorunu, Kosova sorununa benzetilmeye çalışılmaktaydı.[479]

Balkan bölgesinin en hassas sorunu olan Kosova sorunu, Türk dış politikasının yeni bir dinamizm kazanmasının da tetikleyicisi olmuştu. Balkan yarımadasında bulunan toprakları nedeniyle bir bölge ülkesi konumunda bulunan Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında meydana gelen gelişmeleri de çok yakından izlemişti. 1992 yılında Kosovalı Arnavutların lideri İbrahim Rugova'nın Türkiye'yi ziyaret etmesi Türkiye'nin Kosova sorunuyla ilk resmi teması gerçekleşmiş oldu. O dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Demirel ise uluslar arası toplumun gündemine 1998 yılında yoğun olarak giren Kosova sorununu çok daha öncesinden gündemine almış ve çok yakından ilgilenmişti. Cumhurbaşkanı Demirel'e bir gazeteci ' *Clinton ile Blair'in eğer müdahale olmazsa, bu sorun bir Türk-Yunan savaşına yol açabilir*.' değerlendirmeleri karşısında ne düşündüğü sorusuna karşı Demirel şu şekilde bir yorumda bulunmuştu: ' *Kosova sorunu, Yunanistan ile Türkiye'nin değil, dünya ile Miloseviç arasında bir sorundur*'[480]

4.5.4 Kosova'nın Bağımsızlığını Kazanması İle Birlikte Türkiye'nin Balkan Politikası

Kosova krizi sonrası dönemde Balkanlar'da barış ve istikrarın kalıcı kılınması, bölgenin ekonomik açıdan kalkınması ve demokratikleşmesine katkıda bulunması amacıyla 30 Temmuz 1999 yılında Saraybosna'da toplanan ve öncülüğünü Türkiye üstlenen Balkan İstikrar Paktı Zirvesi bölgenin tarihinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştu.[481] Türkiye, 1999 yılındaki NATO'nun Sırbistan'a karşı müdahalesine askeri gücüyle katkıda bulunmasının yanı sıra Kosova'nın statü müzakereleri boyunca

[478] M., ATAY, 'Balkan Jeopolitiği', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4, sayı: 1-2, Ankara, 1998, s. 117.
[479] Fikret, AKFIRAT, 'Emperyalizmin Müdahalesi veya Kendi Sevr'ine Hizmet Etmek', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4, sayı: 1–2, Ankara, 1998, s. 175.
[480] Hüseyin, EMİROĞLU, a.g.e, s. 123.
[481] a.g.e, s. 128.

Türkiye, Kosova'ya Sırbistan'ın bir parçası muamelesi yapan 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının yerini alabilecek yeni bir BM Güvenlik Konseyi kararı üzerinde yapılan çalışmaları desteklemişti.[482]

Kosova, geçmişte kötü badireler atlatmış, İbrahim Rugova'nın 2006 yılının Ocak ayında ölümüyle birlikte yeni Kosova için bir devir başlamıştı. Rugova'nın ölümü çok kritik bir döneme denk gelmişti. Çünkü Kosova'nın statüsüyle ilgili gelişmeler Viyana'da 2006 yılının Ocak ayında başlayacaktı. 2007 yılının Şubat ayının başında Başbakan Çeku Kosova'nın statüsü sonuca bağlandıktan sonra, Türkiye'nin destek verip vermeyeceğini sordu. Bu sorunun cevabının olumlu olduğunu gördü. Bu dönemlerde zaten Türkiye Balkan politikasında, Kosova'nın son statüsü üzerine yoğunlaşmıştı. Kosova, bağımsızlığını kazanmadan önce Türkiye, bağımsız bir Kosova'nın BM'nin işini kolaylaştıracağını da daha önceden belirtmişti.[483] Kosova'yı tanıyan ilk ülkelerden biri Türkiye oldu.

[482] Türkiye, Kosova'nın bağımsızlığına verilen mücadeleyi desteklemiş, bu mücadelede şehit olan Adem YAŞARİ ve 56 arkadaşı adına Bayrampaşa'da şehitler parkı yaptırmıştı. (Türkiye Gazetesi, 03.02.2009, s. 5)

[483] Didem, EKİNCİ, 'Turkey and Kosovo: A Chronicle Of Post Col War Bilateral Relations', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008, s. 281–282.

SONUÇ

Balkanlar, kendisi de bir Balkan ülkesi olması dolayısıyla Türkiye için her zaman önemli bir bölgeydi. Türkiye, özellikle 1990 sonrasında her bir Balkan ülkesiyle ilişkilerini geliştirmeye çalışmış, bu yeni dönemde ilişkilerde komünist dönemde meydana gelen kopukluğu ortadan kaldıracak nitelikte adımlar atmıştı.[484] Türkiye'nin Balkanlarda tarihsel ve kültürel rolü dolayısıyla Türkiye'nin bu yarımadaya olan ilgisini artırıyordu. Osmanlı İmparatorluğu bu bölgede 500 yıl hüküm sürdüğü için Balkan bölgesindeki sorunlar Türkiye'yi ister istemez mutlaka etkiliyordu. Aslında AB, Balkan ülkeleriyle ilişkileri konusunda Türkiye'yi arabulucu ülke olarak kullanmaya çalışmış, Türkiye Bosna, Kosova, Makedonya ve Arnavutluk'a barış ve istikrar konusunda yol gösterici olmak için çaba sarf etmişti.[485] Türkiye'nin jeopolitik konumu, tarihsel sorumluluğu, kültürel mirası ve demografik yapısı Balkanlar'daki dış politikasında aktif olması gerektiğinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyuyordu

Osmanlı Devleti, Balkanları politik ve kültürel merkezi yapmaya amaçlamıştı. Bu bölgede önemsenecek kadar Türk bulunuyordu ve bölgenin Türk kültürüne uyum sağlaması kolay oldu. Osmanlı'nın bölgeden çekilmesinden sonra, bu bölgede tek başına bırakılan Türkler göçler ve salgın hastalıklardan dolayı '*azınlık*' halini almıştı. Türkler, bu bölgede azınlık statüsüne düşünce haklarının korunması gerekiyordu. Bu durumu da Türkiye, doğal olarak üstlendi. Balkan ülkeleri, Türk ve Müslüman nüfustan rahatsızlık duyuyordu. Bu yüzden, durmadan göçe zorlanmışlardı. Bu zorluklara rağmen, Balkanlardaki Türkler ve Müslümanlar 1990'ların başlarında Yunanistan parlamentosuna girdiler, Bulgaristan'daki hükümete katıldılar, Makedonya devletinde önemli görevlerde yer aldılar ve bağımsız Bosna devletinde sözlerini geçirme mücadelesi verdiler.[486]

Balkanlarda beş etnik unsur bulunmaktaydı. Bunlar; Türkler, Arnavutlar, Yunanlılar, Bulgarlar ve Güney Slavları idi. Güney Slavları; Sırplar, Hırvatlar, Slovenler ve Karadağlılar idi. Bu kadar çok çeşitli milliyetçi grupları barındıran

[484] Şule, KUT, a.g.e, s. 217.
[485] Nathalie, TOCCI, *Turkey as a Bridgehead and Spearhead: Integrating EU and Turkish Foreign Policy*, EU-Turkey Working Papers, Center For European Policy Studies, no:1, Ağustos 2004, s. 11.
[486] Hikmet, ÖKSÜZ, a.g.m, s. 178.

Balkanlarda en büyük sorun etnik ayrımcılıktı. Etnik sorunların içinde birinci unsur Arnavutlar ve Türklerdi. Balkanlarda çeşitli diller kullanılmaktaydı ve hiçbir ulus diğerinin dilini öğrenmek için çaba sarf etmemekteydi. Bu nedenle, dil ve kültür çatışması bir bütün halinde devam etmekteydi. Ayrıca, azınlıkların din ve kültür farklılığı kaynaşmaya maniydi. Bloklar sisteminin çökmesi ve ardından Yugoslavya'nın dağılması sonrası Balkanlarda iç savaş kendini göstermişti. Buna karşılık, NATO'nun ilk önemli adımı 1992 yılında BM Koruma Kuvvetine hava desteği vermeyi kabul etmesiydi. Bu başarının ardından, 1999 yılında ABD ve NATO Kosova sorununa sadece hava gücü kullanarak sonuca ulaşmaya çalışmıştı. Bu da Kosova'da sivil halkın göçü ve yoğun bir şekilde mülteci sorunlarının yaşanmasına sebep olmuştu.[487] Kosova ve Bosna sorunundan yola çıkacak olursak Balkanların temel sorunları, toprak bütünlüğü, kendi kaderini tayin hakkı, iç egemenlik, iç işlerine karışmama, azınlıkların haklarının korunması sorunlarıydı. Türkiye için Balkan sorunu ise Balkanlarda yaşayan Türk ve Müslüman azınlık sorunlarıydı.[488] Balkanlarda azınlık sorunu, sadece azınlık haklarının çiğnenmesinden ibaret bir durum değildi. Azınlık sorununun altında yatan temel amaç '*Büyük Arnavutluk*' ve '*Büyük Sırbistan*' düşüncesinin faaliyete geçirilmesiydi. Bu gibi düşünceler de aşırı milliyetçi akımlardan kaynaklanıyordu. Oysaki Boşnaklar, Türkler, Hırvatlar da bazı ülkelerde azınlık konumundaydı. Fakat aşırı milliyetçi tavırlar sergilemiyor, Balkanların dengesini bozacak tavırlar sergilemiyorlardı. Bu azınlıkların tek isteği kişisel, hukuki haklarının ve dil, din, kültür özgürlüklerinin sağlanması ve korunmasıydı. Bu azınlıklar, bırakın haklarını elde etmeyi, aşırı milliyetçi akımların arasında sıkışıp kalmış, hatta şiddet ve vahşete maruz kalmışlardı. Batılı devletler ve uluslar arası güçler ise bu duruma seyirci kalmış, vahşete maruz kalanı vahşeti uygulayana ezdirerek, bazen de bu şiddet eğilimli azınlığı takdir edip, şiddet gören azınlığa çeşitli yaptırımlar uygulayarak cezalandırma yoluna gitmiştir.

Türkiye'nin 1990 sonrasında Balkanlar'da, hem komşularındaki rejim değişiklikleri hem de Yugoslavya'nın dağılması ve özellikle Bosna-Hersek'deki savaş nedeniyle Balkanlarda aktif bir dış politika izlemek durumunda kalmıştı. Türkiye'nin uzun vadeli bir Balkan politikası oluşturması ve bir Balkan vizyonuna sahip olması gerekiyordu. Her devlet gibi Türkiye'nin de ulusal çıkarlarını gözetme çabası

[487] Halil, ŞİMŞEK, *Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi*, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 222–224.
[488] Halil, ŞİMŞEK, a.g.e, s. 226.

yadırganmamalıydı. Bölgede barış, refah ve istikrar Türkiye'nin çıkarınaydı. Türkiye'nin Balkanların karışmasında değil, istikrara kavuşmasında çıkarı vardı. Türkiye, Balkanlar'da herhangi bir ülke değildi, bölgenin en güçlü ülkesiydi. Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasında son derece hassas bir dönemde, kışkırtıcı ve saldırgan bir politika yerine, yatıştırıcı ve soğukkanlı bir politika izlemiş olması, Balkanlar'ın istikrarı açısından önemliydi. ABD'nin tarafları zorlayarak gerçekleştirdiği zorunlu Dayton Anlaşması'ndan sonra BM, NATO ile işbirliği yaparak çok uluslu barış gücünün kurulmasına olanak vermişti. NATO, artık yeni bir rol üstlenmişti. Bu rolün ilk uygulaması Bosna'da ve daha sonra Kosova'da görülmüştü. Rusya için Balkanlar komşu sınır meydanıydı, bu nedenle Balkanlar Rusya tarafından büyük bir ilgi görüyordu.[489] Fakat daha sonraları Rusya Federasyonu'nun Balkanlar'daki etkisi azaldı. Bosna ve Kosova'da saldırgana sözünü geçirebilen tek örgüt NATO olmuştu.[490] Amerika ise NATO'nun lider devleti niteliğini taşıyordu. Amerika, Balkanlar'da NATO üslerine ev sahipliği yapacak bir uydu devleti oluşturmak için Arnavut kozunu oynamaya çalışıyordu. Yani, Amerika için Kosova sorunu büyük bir fırsattı. Bağımsız bir Arnavut Kosova, Türkiye'nin Balkanlar'da yenilenen varlığını güçlendirecekti. Bu durum, eski Sovyet cumhuriyetlerinin zengin petrol yataklarına doğru kuzeye genişlemeyi amaçlayan ABD-Türkiye arasındaki önemli ortaklığını da destekliyordu.[491]

Balkanlar'ın bugünkü karışık durumunu yansıtan jeopolitik bölünmelerin çekirdeği eski Yugoslavya idi. Balkanlar, henüz uluslaşma sürecini yaşamakta ve bu süreci tamamlama aşamasında olan ülkeleri barındırmaktaydı. Bu da Avrupa politikası için büyük bir problemdi. Balkanlar, ekonomik bakımdan da kendini tamamlayamamıştı. Tarımda çeşitlilik yoktu. Yeraltı zenginlikleri sınırlıydı. Ayrıca, Balkanlardaki ülkelerin küçük olması Pazar payını azaltmaktaydı. Avrupa'nın ise Balkanlar'a yatırımı ekonomik değil, siyasi nüfus kazanmaya yönelikti. Yunanistan ve Almanya dışındaki başka ülkeler Balkanlar'a ciddi yatırımlar yapmamaktaydı. Zaten, Almanya'nın yaklaşımı iktisadi değil, Adriyatik denizine açılma arzusundan kaynaklanan siyasi yatırımdı. Yunanistan'ın yatırımı ise bölgenin lideri olma arzusuna yönelikti. Kısacası, Türkiye'nin katkısı olmadan Balkan sorunu çözülemezdi. Diğer

[489] Albert S., CHERNISHEV, 'Balkans and Russia', *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 243.
[490] Şule, KUT, a.g.e, s. 222–223.
[491] Diana, JOHNSTONE, *Ahmakların Seferi: Yugoslavya, NATO ve Batının Aldatmacaları*, çev. Emre ERGÜN, Önsöz Basım Yayınları, Ankara, 2004, s. 309.

ülkeler Balkan sorununu çözeceğine, soruna daha da körükle gitmişlerdi. Hatta Batılı devletler daha da ileri giderek beş asırlık Türk isim ve varlığı olan Balkanlar'ı [492] '*Güneydoğu Avrupa*' ismiyle anmaya çalışmıştı.[493]

Balkanlar, bu kadar çok çeşitli milliyetçikleri barındırdığı için sorun teşkil etmişti. Hala bu bölgedeki sorunlar tam olarak çözüme kavuşturulamamıştı ve bu istikrarsızlık ortamının devam edeceği de ortadaydı. Çünkü YSFC'nin dağılmasından bu yana süregelen durulma devrini Balkanlar tam olarak tamamlayamamıştı. Balkanlardaki haritanın tam olarak oturmamış olması ve bölgedeki belirsiz sınırlar yüzünden barışın sağlanması biraz zor görünmekteydi. Balkanlardaki ülkelerin bölünmesi gibi bir yol seçilmesi durumunda ise, kaynayan kazan niteliğindeki Balkanlar daha da karışacaktı. Batılı devletler, bu bölgede uzun dönemli stratejiler geliştirememiş, sadece geçici çözümler ortaya koymuştu ki bu sorunlar ne askeri operasyonlarla, ne de bölgede geçici yönetimlerin kurulmasıyla çözülebilirdi. Batılı devletler, Balkanlarda meydana gelen çoğu sorunu görmezden gelmişti, hatta '*Balkanlarda herkes birbirine düşman, hangisine yardım edelim?*' gibi basit bir savunma mekanizması uygulamışlar, Bosna'daki katliamdan sonra Kosova'daki çatışmalara ancak dur diyebilmişlerdi. Balkan sorunu, ancak Tito'nun eski Yugoslavya Federal cumhuriyetleri'nde uyguladığı gibi, farklı uluslara siyasal temsil hakkı tanınarak çözüme kavuşturulabilirdi. Yani, bu çok çeşitli milliyetçiklere kendilerine azınlık hissi uyandırmadan birlik ve beraberlik içinde yaşayabileceklerini, bütün hak ve hukuklarının tam olarak sağlanabileceğini garanti eden bir liderin başa geçmesiyle sorun çözülebilirdi. Sorun, uluslararası sorun olmaktan çıkıp tekrar Balkanların kendi sorunu halini alabilirdi. Bu arada, Türkiye ise sadece Türk azınlığın sorunlarıyla ilgilenmeyi bırakıp Balkanlarda lider pozisyonuna geçebilir, Balkanların tekrar kalbini kazanıp, yeni bir Osmanlı hayalini gerçeğe dönüştürebilirdi. Türkiye, Balkanlarda bağımsızlıklarını kazanan ülkeleri tanımanın ötesine geçip Balkanlarda istikrar sağlayıcı ve bütünleştirici çözüm yolları bulmak zorundaydı. Çünkü Balkanlardaki sorunlar bu bölgedeki ülkelere ait sorunlar olmaktan çıkıp '*uluslar arası* sorun' halini almışlardı. Türkiye'nin Balkanlar'daki sorunları bölgenin bir iç sorunu olarak

[492] İngiliz Başbakanlarından Winston Churchill'in Balkanlara yönelik olarak yaptığı, '*Tarih üreten değil, tarih tüketen bir alan*' tanımlaması Balkanlar açısından doğru bir tanımlama niteliği taşıyordu. (Hüseyin, EMİROĞLU, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s. 194.)

[493] Halil, ŞİMŞEK, *Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi*, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 221–222.

düşünmesi, Balkanlardaki istikrarın bozulmaması maksadıyla Balkanlardaki sorunlara bulaşmaması aslında yanlış bir politika izlediğinin belirtileriydi.

Türkiye'nin Kosova'nın bağımsızlığını tanıması, Rusya ve Sırbistan ile ilişkilerini zedelemiş olsa da banker skandalını yaşayan ve ekonomik krize giren Arnavutlara, Türkiye'nin yardım etmemesi dolayısıyla oluşan Arnavutların küskünlüğünü azaltmıştı. Türkiye, bu durumu fırsat bilip bölgede önemini artırabilirdi. 500 yıllık bir Osmanlı mirasına, Türkiye sahip çıkmalı ve bu bölgedeki tarihsel ve kültürel bağları daha da koparmadan bütün Balkan devletleriyle işbirliği yoluna gitmeliydi. Osmanlı Devleti, geçmişte bölgedeki beş etnik gruba nasıl hâkim olmuşsa, Türkiye de bu bölgedeki devletlerin güvenini kazanarak bir şekilde Balkanlar gibi geniş bir bölgeyi ve çok çeşitli ulusları bir arada tutup, söz sahibi olabilirdi.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR

ADANIR, Fikret, Makedonya Sorunu: Oluşumu ve 1908'e kadar gelişimi, çev. İhsan CATAY, İstanbul, 2001.

ANDONYAN, Aram, *Balkan Savaşı*, çev. Zaven BİBERYAN, Aras Yayınları, İstanbul, 2002.

AKMAN, Halil, *Paylaşılamayan Balkanlar*, ed. Deniz ARAÇ, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.

AKŞİN, Sina, *Yakın Tarihimizi Sorgulamak*, Arkadaş Yayınları, Ankara, 2006.

Atatürk, Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, haz. Kemal GURULKAN, Truva Yayınları, İstanbul, Nisan 2007.

AYDIN, Mithat, *Balkanlarda İsyan*, Yeditepe yayınları, İstanbul, 2005.

BAYMAK, Osman, *Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı: Kosova*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren, 2008.

BALBAY, Mustafa, Balkanlar, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2007.

BEYDİLLİ, Kemal, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk İnkılâp Tarihi*, ed. Cemil ÖZTÜRK, Pegem Yayınları, Ankara, 2005.

BLAGOJEVIC, Marina, , *The Road To War in Serbia*, ed. Nebojca POPOV, Central European University Press, Hungary, 2000.

BLITZ, Brad K. , *War and Change in The Balkans*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

CANEFE, Nergis, *Foundational Paradoxes Of Balkan Nationalism: Authenticity, Modernity and Nationhood*, New York University Pres, Toronto, 2002.

CHOMSKY, Noam, *Lessons From Kosovo*, Pluto Press, London, 1999.

CRNOBRNJA, Mıhailo, *The Yugoslav Drama*, Queen's University Press, London, 1994.

CRAMPTON, R. J. , *İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Balkanlar*, çev. Emel KURT, Yayın odası Yayınları, İstanbul, 2007.

CUSHMAN, Thomas, *This time We Knew*, ed. Stjepan G. MESTROVIC, New York University Press, New York, 1996.

ÇELİK, Bilgin, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2008.

DIMITRIJEVIC, Vojin, *The Road To War in Serbia*, ed. Nebojsa POPOV, Central European University Press, Hungary, 2000.

EMİROĞLU, Hüseyin, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006.

FROMKIN, David, , *Kosovo Crossing*, ed. Steven KOMAROV, Free Press, New York, 2002.

GLENNY, Misha, *The Fall Of Yugoslavia*, Penguin Books, Third Edition, London, 1996, s. 235- 237.

GOYTISOLO, Juan, *Saraybosna Yazıları*, çev. Ayşen GÜR, Kent Basımevi Yayınları, İstanbul, 1996

HALL, Richard C. , *Balkan Savaşları*, çev. M. Tanju, AKAD, Homer Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2003.

HOON, Geoffrey, *Britain NATO and The Lessons Of The Balkan Conflicts*, ed. Stephen BASEY; Paul LATAWSKI, London, 2004.

HUPCHICK, Dennis P. , *The Balkans- From ConstantinopleTo Communism,* St. Martin's Pres, New York, 2001.

İZZETBEGOVİÇ, Aliya, *Tarihe Yakınlığım*, çev. Alev ERKİLET; Ahmet DEMİRHAN; Hanife ÖZ, Kurtiş Yayınları, İstanbul, 2003.

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi–1*, çev. İhsan DURDU, Küre Yayınları, İstanbul, 2006.

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi–2*, çev. Zehra SAYAN; Hatice UĞUR, Küre Yayınları, İstanbul, 2006.

JEZERNIK, Bozidar, *Vahşi Avrupa Batı'da Balkan İmajı*, çev. Haşim KOÇ, Küre Yayınları, İstanbul, 2004.

JOHNSTONE, Diana, *Ahmakların Seferi: Yugoslavya, NATO ve Batının Aldatmacaları*, çev. Emre ERGÜN, Önsöz Basım Yayınları, Ankara, 2004.

KARATAY, Osman, *Bosna- Hersek Barış Süreci*, Karam Yayınları, Ankara, 2002.

KAYAPINAR, Levent, *Makedonya'daki Etnik Grupların Türkiye ve Yunanistan Açısından Değerlendirilmesi,* Stratejik Araştırmalar Dergisi, sayı: 3, yıl: 2, Ankara, Şubat 2004.

KURSPAHIC, Kemal, *From Bosnia to Kosovo and Beyond Mistakes and Lessons*, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006.

Makedonya, Harp Akademileri K.lığı Yayınları, İstanbul, 1992.

KUT, Şule, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

LATAWSKI, Paul,; A. SMITH, Martin, The Kosovo Crisis and The Evolution of Post-Cold war Europen Security, Manchster, 2003.

MACFİE, A.L., *Osmanlının Son Yılları*, Kitap Yayınları, İstanbul, 2003.

MALCOLM, Noel, A Short History Of Kosovo, New York University Pres, New York, 1999.

MALCOLM, Noel, *Bosna*, çev. Aşkım KARADAĞLI, Om Yayınevi, İstanbul, 1995.

MALCOLM, Noel, *The War Over Kosovo*, War and Change in The Balkans, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006,

MALCOLM, Noel, Kosova: Balkanlar'ı Anlamak İçin, çev. Özden ARIKAN, Sabah Yayınları, İstanbul, 1999.

MANDACI, Nazif; ERDOĞAN, Birsen, Balkanlarda Azınlık Sorunu Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara Bir Bakış, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001.

MAZOWER, Mark, *The Balkans,* Orionbooks Press*,* London, 2000.

MÜFTÜLER, Meltem, *Turkey's Role In The EU's Security and Foreign Policies*, Bilkent University Press, Ankara, 2000.

MÜTERCİMLER, Erol, *Bu Vatan Böyle Kurtuldu*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006.

ORTAYLI, İlber, *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

ORTAYLI, İlber, *Batılılaşma Yolunda*, Merkez Kitapçılık Yayınları, İstanbul, 2007.

OWEN, David, *Balkan Odyssey*, Cassell Group, London, 1995.

ÖZKAN, İ. Reşat, Türkiye'nin Dış Politika Sorunları, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1999.

RAMET, Sabrina Petra, *Balkan Babel*, Chapter 4, Westwiev Pres, Colorado,1999.

SANDER, Oral, *Türkiye'nin Dış Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih 1918–1994*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007.

TODOROVA, Maria, *Balkanlar'ı Tahayyül Etmek,* çev. Dilek ŞENDİL, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

ÖZDAĞ, Muzaffer, *Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2001.

RAMET, Sabrina P. , *Balkan Babel*, Westview Pres, Colorado, 1999.

SAMARY, Catherine, *Parçalanan Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş*, çev. Bülent TANATAR, İstanbul, 1995.

SAMARY, Cathrine, *Parçalanan Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş*, çev. Bülent TANATAR, İstanbul. 1995.

SANDER, Oral, *Türkiye'nin Dış Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

SHAW, Stanford, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, çev. Mehmet HARMANCI, E Yayınları, İstanbul, 2004.

SLOANE, William. M., *Bir Tarih Laborauarı: Balkanlar*, çev. Sibel ÖZBUDUN, Nesnel Yayınları, İstanbul, 2008.

ŞİMŞEK, Halil, *Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi*, Kültür Sanat Yayncılık, İstanbul, 2002.

II. MAKALELER

ABAZİ, Enika, 'Kosovo/ A Conflict and The Post-Cold War Order: Russia and Turkey Policies', *Turkish Review Of Balkan Studies*, OBIV Dergisi, Bigart Yayımevi, İstanbul, 2008.

AKFIRAT, Fikret, 'Emperyalizmin Müdahalesi veya Kendi Sevr'ine Hizmet Etmek', Yunanistan ve Kosova Özel, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4, sayı: 1–2, Ankara, 1998.

AKTAN, Gündüz, 'Baltık- Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki Kriz Kaynakları ve Bölgelerinin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri', *İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları', Ankara, 2004.

ANCIAUX, Robert, 'Bosnia-Hercegovina: The Laboratory Of The New International Order'*, Balkans,* ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, İstanbul, 1995.

ATAY, M., 'Balkan Jeopolitiği', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4, sayı: 1-2, Ankara, 1998.

ATEŞOĞLU GÜNEY, Nurşin, 'Bosna-Hersek Sorunu ve Barış Görüşmeleri Süreci', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997.

AXT, Heinz- Jurgen, 'Did Genscher Disunite Yugoslavia? Myts and Facts About Foreign Policy Of United Germany', *Balkans – A Mirror Of The New International Order*, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

BAAR, Dirk J. Van, 'The Balkans and Turkey: A European Sideshow?', *Balkans- A mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

BAKLACIOĞLU, Nuray Özgür, 'AB Üyesi Bulgaristan'da Süreklilik ve Değişim', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

BALAC, Smail, 'Bosnian Muslims: Historical Bacground and Present Conflicts', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995.

BANAC, Ivo, 'Nationalism in Serbia', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995

BEBLER, Anton, *The Western Balkans and The International Community*, ed. Sanlı TOPÇUOĞLU, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

BLITZ, Brad K., *Turkey- South Eastern Europe and Russia*, War and Cahnge in The Balkans, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006.

BLUMİ, İsa, 'Makedonya'da Kimik Diplomasi ve Arnavut Sorunu', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosya, Asam Yayınları, cilt: 4, sayı: 1-2, Ankara, 1998.

BORA, Tanıl, *Turkish National Identity- Turkish Nationalism and The Balkan Problem*, 'Balkans', ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

BORA, Tanıl, 'Türk Milli Kimliği, Türk Milliyetçiliği ve Balkan Sorunu', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997.

BOZBORA, Nuray, 'Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu, Gelişimi ve Günümüze Etkileri', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, cilt: 14, sayı: 1, Ankara.

BOZBORA, Nuray, 'Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulması ve Yeni Belirsizlikler', *Yunanistan ve Kosova Özel,* Avrasya Dosyası, cilt: 11, sayı: 2, Ankara, 1998.

BOZBORA, Nuray, 'The Endurance Of Uncertainty in Kosovo', *Turkish Review Of Balkan Studies*, OBIV Dergisi, Bigart Yayınları, İstanbul, 2008.

BOZZO, Luciano; RAGIONIERI, Rodolfo, 'Regional Security in The Balkans and The Role Of Turkey: An Italian Perspective', *Balkans- A mirror Of The New Internatioanl Order*, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

CAMERON, Fraser, 'The European Union's Role in The Balkans', *War and Change in The Balkans*, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006.

CAN, Bülent, Arnavut Dil-Ulusçuluğu ve Alfabe Tartışmalarında İlk Zirve: 100. Yılında Manastır Kongresi, Tarih Dergisi, Yapı Kredi yayınları, İstanbul, Kasım 2008.

CHERNISHEV, Albert S., 'Balkans and Russia', *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

COULOMBIS, T.A,; YANNAS, P., *Greek Security Challenges in The 1990's*, 'Balkans', ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

DEMİRTAŞ, Birgül, 'Geçmişten Günümüze Almanya'nın Balkan Politikasının Analizi: Değişim mi, Süreklilik mi?', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

DİKİCİ, Ali, 'An International Betrayal During The War In Bosnia: The Srebrenica Genocide', *Turkish Rewiev Of Balkan Studies*, Bigart Yayınları, İstanbul, 2008.

DOĞANCI, Yasemin Esra, *Dağlık Karabağ Sorunu ve Bu Soruna ABD, Rusya Federasyonu ile Türkiye'nin Yaklaşımları*, Harp Akademileri Dergisi, yıl: 9, sayı: 25, İstanbul, Şubat 2009.

DONNELLY, Chris, 'Baltık, Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki Kriz Kaynakları ve Bölgelerinin NATO'nun Güvenliğine Etkileri', *İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.

EKİNCİ, Didem, Turkey and Kosovo: A Chronicle Of Post Col War Bilateral Relations, Balkanlar Özel, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

EMERSON, Michael, 'The Regional Cooperation Initiatives in Southeast Europe and The Turkish Foreign Policy', *EU-Turkey Working Papers*, Center For European Policy Studies, no: 1, Ağustos 2004.

HASANİ, E., 'Kosova Krizi', ed. Ümit ÖZDAĞ, *Yunanistan ve Kosova Özel*, Avrasya Dosyası, CİLT:4, SAYI: 1-2, ASAM Yayınları, Ankara, 1998.

HERACLIDES, Alexis, *Negotiating The Agean Dispute: In Quest Of Acceptable Principles And Points Of Convergence*, OBIV Yayınları, İstanbul, 2008.

İDİL ÖZTID, Lâçin, *The EU Presence in The Balkan Region With Particular Attention To Kosovo: The Evaluation Of The Future Role Of The European Union Planning Team*, 'Turkish Rewiev Of Balkan Studies', Bigart Yayımevi, İstanbul, 2007.

IVANOV, Gjorge, 'Macedonia and Its Neighbours Controversies and Challenges', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

KAYAPINAR, Levent, *Makedonya'daki Etnik Grupların Türkiye ve Yunanistan Açısından Değerlendirilmesi*, Stratejik Araştırmalar Dergisi, sayı:3, yıl: 2, Ankara, Şubat 2004.

KILIÇ YAŞİN, Gözde, *Toplu Mezarlar Gölgesinde Bosna-Hersek*, 2023 Dergisi, Sayı: 91, Ay Grup Yayınları, Ankara, 15 Kaım 2008.

KUT, Şule, 'Romanya-Yunanistan Anlaşmazlığının Boyutları', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Ankara, 1997.

KUT, Şule, 'Makedonya-Yunanistan Anlaşmazlığının Boyutları', *Eski Balkanlar Yeni Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997.

KUT, Şule, *Turkish Diplomatic Initiatives For Bosnia- Hercegovina*, 'Balkans- A Mirror Of The New International Order', ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

KUT, Şule, *Kosova: Milliyetçiliğin Kördüğümü*, yıl: 1, sayı: 3, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 1998.

KANSU, Aykut, *Ahmet Rıza Bey'in Diplomasi Mekiği ve Balkan Komitesi'nin Yeni Türkiye'ye Desteği*, Tarih Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Kasım 2008.

KÜMBETOĞLU, Belkıs, 'Göçmen ve Sığınmacı Gruplardan Bir Kesit: Bulgaristan Göçmenleri ve Bosnalı Sığınmacılar', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997.

LAKE, Michael, 'The European Community and The Balkans Today', *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

MAGAS, Branka, 'War in Crotia', *War and Change in The Balkans*, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

MESTROVIC , Stjepan G., *The Balkanization Of The West*, Great Britain Press, Canada, 1994, s. 120.

TÜRBEDAR, Erhan, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Balkanlar ve AB*, Stratejik Analiz, Ankara, Şubat 2003.

NEUHOLD, Hanspeter, *Balkans: A Mirror Of The New Imternational Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

NIKOVA, Ekaterina, 'Changing Bulgaria in The Changing Balkans', *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, İstanbul, 1995.

OLCAY, Osman, 'Is It Possible in a Balkanizing World To Have Less Balkanization in the Balkans?', *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

ÖZCAN, Gencer, 'Türk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim: Balkanlar Örneği', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997.

ÖZCAN, Gencer, *Continuity and Change in Turkish Foreign Policy in The Balkans*, ' Balkans- A Mirror Of The New Internatioanl Order, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

ÖZDAĞ, Ümit, 'Yunanistan'ın Balkan Politikası ', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, cilt:4, sayı: 1- 2, ASAM Yayınları, Ankara, 1998.

ÖKSÜZ, Hikmet, *Turkey's Balkan Policy (2003–2007)*, OBIV Dergisi Balkan Yıllığı, Bigart Yayınları, İstanbul, 2007.

ÖZDAĞ, Ümit, ‘ Yunanistan’ın Balkan Politikası ‘, ed. Ümit ÖZDAĞ, *Yunanistan ve Kosova Özel*, Avrasya Dosyası, cilt: 4, sayı: 1–2, ASAM, Ankara, 1998.

ÖZÖNDER, M. Cihat, *Balkan Gelişmeleri: Makedonya Sorunu*, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı,, cilt: 1, sayı: 1, Ankara, 2001.

ÖZTEK, Güner, *Situation In The Balkans and Turkey’s Balkan Policy*, ‘Turkish Review Of Balkan Studies’, OBIV Dergisi, Bigart Yayımevi, İstanbul, 2008.

ÖZTEK, Güner, *Conference On Latest Developments İn The Balkans*, Foundatioan For Middle East and Balkan Studies, 14 December 2006.

ÖZTÜRK, Osman Metin, *Balkanlar: Genel Durum ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme,* Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, Kök Araştırmalar, Ankara, cilt.1 sayı:2, güz 1999.

PETERMANN, Simon, ‘Europe and The Balkans: The New Challenge’, *Balkans: A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

ROHAN, Albert, ‘Balkanlar’daki Kriz Kaynakları ve Bölgeleri’, *İkinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.

ROSSOS, Andrew, ‘The Fall Of Srebrenica’, *War and Change in The Balkans*, ed. Brad. K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006.

SARINAY, Yusuf, , *Geçmişten Günümüze Kosova*, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, cilt: 1, sayı: 1, Ankara, Bahar 1999.

STANICIC, Mladen, , ‘Problems and Prospects For Crotia’, *Balkans,* ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995.

ŞEN, Sabahattin, Soğuk Savaş Sonrası Dünya Barışına Türkiye’nin Katkıları, Uluslar arası Askeri Tarih Dergisi, Genlkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.

ŞİRİN, N. Aslı, ‘Balkans in The Post Cold War Era: Quest For Stability and The European Union’, *Turkish Rewiev Of Balkan Studies*, OBIV Dergisi, Bigart Yayımevi, İstanbul, 2007.

ŞİRİN, N. Aslı, ‘Small But Successful State: Foreign Policy Of Independent Slovenia’, *Turkish Review Of Balkan Studies*, OBIV Yayınları, İstanbul, 2004.

TERZİ, Özlem, ‘Avrupa Birliği’nin Balkanlar’ın Geleceğine Yönelik Vizyonu’, *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:14, sayı: 1, Ankara, 2008.

TERZİ, Özlem, *The Next Enlargement Of The EU: Balkans and Where Turkey Stands*, Turkish Review Of Balkan Studies, sayı: 9, İstanbul, 2004.

TERZİ, Özlem, ‘Avrupa Birliği’nin Balkanlar’ın Geleceğine Yönelik Vizyonu’, *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

TOCCI, Nathalie, *Turkey as a Bridgehead and Spearhead: Integrating EU and Turkish Foreign Policy*, EU-Turkey Working Papers, Center For European Policy Studies, no:1, Ağustos 2004.

TODOROVA, Maria, ‘Balkanlarda Osmanlı Mirası’, *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, çev. Bernar KUTLUĞ, Ankara, 1997.

TOKAY, A. Gül, ‘Makedonya Sorununa Tarihsel Bir Bakış: 1878–1908’, *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI- Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 1997.

TUDOR, Valeriu, ‘Romania and The Security Problems in The Balkans’, *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN-Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

TUFAN, Muzaffer, *Güvenlik Boyutunda Balkanlar'daki Türk Varlığının Dünü, Bugünü ve Yarını*, Stratejik Araştırmalar Dergisi, sayı: 5, yıl: 3, Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara, Temmuz 2005.

TÜRBEDAR, Erhan, *Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri*, ed. Sanlı TOPÇUOĞLU, Avrasya Dosyası, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

TÜRBEDAR, Erhan, 'Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Balkanlar ve AB', *Stratejik İnceleme Raporu*, Stratejik Analiz, Ankara, Şubat 2003.

TÜRKEŞ, Mustafa, , 'Türkiye'nin Balkan Politikasında Devamlılık ve Değişim', *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

UMAR, Süha, Military Imbalances and Their Adverse Effects in The Balkans, Balknas- A Mirror Of The New International Order, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

ÜLGER, İrfan Kaya, 'Sırplara Göre Kosova Sorunu', *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4 sayı: 1-2, Ankara, 1998.

ÜNAL, Hasan, 'Balkan Diplomasisinden Bir Kesit: Bulgaristan'ın Bağımsızlık İlanı ve Osmanlı Dış Politikası 1908–1909', *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 1997.

ÜNAL, Hasan, 'An Example Of Otoman Diplomacy: Otoman Foreign Policy During The Bulgarian Independence Crisis', *Balkans- A Mirror Of The New International Order*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1995.

ÜNAL, Hasan, 'Balkanlar'da Geniş Arnavut Meselesi ve Türkiye', *Yunanistna ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 4, sayı: 1–2, Ankara, 1998.

ÜNAL, Hasan, ‘ Balkanlarda Geniş Arnavut Meselesi’, *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, , Avrasya Dosyası, CİLT:4, SAYI: 1–2, ASAM Yayınları, Ankara, 1998.

ÜNAL, H., ‘Balkanlar’da Geniş Arnavut Meselesi ve Türkiye’, *Yunanistan ve Kosova Özel*, ed. Ümit ÖZDAĞ, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt:4 sayı: 1-2, Ankara, 1998.

VEREMIS, Thonos, ‘After The Storm: Greece’s Role in Reconstruction’, *War and Change in The Balkans*, ed. Brad K. BLITZ, Cambridge University Pres, Cambridge, 2006.

YASAMEE, F.A.K, ‘Balkans, Nationalism in Balkans’, *Balkans*, ed. Günay Göksu ÖZDOĞAN- Kemali SAYBAŞILI, Eren Yayınları, İstanbul, 1995.

YASAMEE, Feroz A.K, ‘Balkanlarda Milliyet: Makedonya Örneği’, *Yeni Balkanlar Eski sorunlar*, ed. Kemali SAYBAŞILI-Gencer ÖZCAN, çev. Hale YILMAZ, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997.

YÜRÜR, Pınar, ‘Balkanlarda Uluslar arası Himaye Yöntemleri: Bosna-Hersek Örneği’, *Balkanlar Özel*, Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, cilt: 14, sayı: 1, Ankara, 2008.

III. **ANSİKLOPEDİLER**

Eski İslam Ansiklopedisi, 6. Cilt.

Grolier International Americana Encyclopedia, Grolier Incorporated, cilt: 3, İstanbul, 1993.

IV. GAZETELER

Dünya Gündemi, ‘Kosova BM’in Önerisini Geri Çevirdi’, *Avrupa-Balkanlar*, 22.11.2008, s. 9.

Türkiye Gazetesi, 03.02.2009, s. 5.

V. **TEZLER**

EROĞLU, Zehra, Turkish Foreign Policy Towards The Balkans İn The Post Cold War Era, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 2007.

VI. **İNTERNET SİTELERİ**

An Overwiev Of Turkey Foreign Policy in the Balkans and The Midlle East in The 1990, http//www.obiv.org.tr/2004/Balkanlar/002.

http://balkanskidom.com/index.php?, erişim tarihi: 15.04.2009.

http://bal-goc.com/balkan_haritası/8menu_id, erişim tarihi: 15.04.2009.

http://www.obiv.org.tr/2004/Balkanlar/002, erişim tarihi: 02.03.2009.

http://www.kosova.com/artikulli/37510, erişim tarihi: 06.02.2009.

http://www.obiv.org.tr/2004/Balkanlar/002, erişim tarihi: 10.03.2009.

ORAN, Baskın, *Türkiye'nin Balkan ve Kafkas Politikası*, s. 272, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf./50/1/26_baskin_oran_pdf., erişim tarihi: 13.03.2009.

EKLER

EK–1

(Paul, LATAWSKI; Martin A. Smith, The Kosovo Crisis and the Evolution of Post-Cold War European Security, Manchester University Press, New York, 2003, s. 184–189.)

UNSC Resolution 1199(1998)

The Security Council,

Recalling its resolution 1160 (1998) ofMarch 1998,

Having considered the reports of the Secretary-General pursuant to that resolution, and in particular his report of 4 September 1998…

Noting with appreciation the statement of the Foregin Ministers of France, Germany, İtaly, the Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland anad the United States of America (the Contact Group) of 12 June 1998 at the conclusion of the Contacta Group's meeting with the Foreign Ministers of Canada and Japan…and the Further statement of the Contact Group made in Bonn on 8 July 1998…

Noting also with appreciation the joint statement by the Presidents of the Russian Federation and the Federal Republic of Yugoslavia of 16 June 1998…

Noting further the communication by the Prosecuter of the International Tribunel for the Former Yugoslavia to the Contacat Group on 7 July 1998, expressing the wiev that the situation in Kosovo represents an armed conflict within the terms of the mandate of the Tribunal,

Gravely concerned at the recent intense fighting in Kosovo and in rity forces and the Yugoslav Army which hae resulted in numerous civilian casualties and,

according to the estimate of the Secretary-General, the displacement of over 230,000 persons from their homes,

Deeply concerned by the flow of refugees into northern Albania, Bosnia and Hercegovina and other European countries as a result of the use of force in Kosovo, as well as by the increasing numbers of displaced persons within Kosovo, and other parts of the Federal Republic of Yugoslavia, up to 50,000 of whom the United Nations High Commisioner for Refugeeshas estimated are without shelter and other basic necessities,

Reaffirming the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety, and *underlinig* the responsibility of the Federal Republic of Ygoslavia for creating the conditions which allow them to do so,

Condemning all acts of violence by any party, as well as terrorism in pursuit of political goals by any group or individual, and all external support for such activities in Kosovo, including the supply of arms and training for terrorist activities in Kosovo and expressing concern at the reports of continuing violations of the prohibitions imposed by resolution 1160 (1998),

Deeply concerned by the rapid deterioration in the humanitarian situation throughout Kosovo, alarmed at the impending humanitarian catastrophe as described in the report of the Secretary-General, and *emphasizing* the need to prevent this from happening.

Deeply concerned also by reports of incrasing violations of human rights and of international humanitarian law, and emphasizing the need to ensure that the rights of all inhabitants of Kosovo are respected,

Reaffirming the objectives of resolution 1160 (1998), in which the Council expressed support for a peaceful resolution of the Kosovo problem which would include an enhanced status for Kosovo, a substantially greater degree of autonomy, and meningful self-administiration,

Reaffirming also the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia,

Affirming that the deterioration of the situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, constittes a threat to peace and security in the region.

EK–2

(Paul, LATAWSKI; Martin A. Smith, The Kosovo Crisis and the Evolution of Post-Cold War European Security, Manchester University Press, New York, 2003, s. 189–192.)

Statement Issued at the Extraordinary Ministerial Meeting of the North Atlantic Council Brussels April 1999

1. The crisis in Kosovo represents a fundamental challenge to the values of democracy, human rights and the rule of law, for which NATO has stood since its foundation. We are United in our determination to overcome this challenge.

2. The Federal Republic Of Yugoslavia (FRY) has repeatedly violated United Nations Security Council resolutions. The unrestrainde assault by Yugoslav military, police and paramilitary forces, under the direction of President Miloseviç, on Kosovar civilians has created a massive humanitarian catastrophe which also threatens to destabilise the surrounding region. Hundreds of thousands of people have been expelled ruthlessly from Kosovo by the FRY authorities. We condemn these apalling violations of human rights and the indiscriminate use of force by the Yugoslav goverment. These extreme and criminally irresponsible policies, which cannot be defended on any grounds, have made necessary and justify the military action by NATO.

3. NATO's military action against the FRY supports the political aims of the international community: a peaceful, multi-ethnic and democratic Kosovo in which all its people can live in security and enjoy universal human rights and freedoms on an equal basis. In this context, we welcome the statement of the UN Secretary-General of 9th April and the EU Council Conclusions of 8th April.

4. NATO's air strikes will be pursued ntil President Milosevic accedes to the demands of the international community.

5. Responsbility for the present crisis lies with President Milosevic. He has the power to bring a halt to NATO's military action by accepting and implementing irrevocably the legitimate demands of the international community.

6. We underline that NATO is not waging war against the Federal Republic of Yugoslavia. We have no quarrel with the people of the FRY who for too long have been isolated in Europe because of policies of their government.

7. We are greatful fort he strong and material support we have received from our our Partners in the region and more widely in the international community in responding to the crisis.

8. The Alliance shares a common interest with Russia in reaching a political solution to crisis in Kosovo and wants to work constructively with Russia, in the spirit of the Founding Act, to this end.

9. As a result of President Milosevic's sustained policy of ethnic cleansing, hundreds of thousands of Kosovar people are seeking refuge in neighbouring countries, particularly in Albania and the former Yugoslav Republic of Macedonia. Others remain in Kosovo, destitute and beyond the reach of international relief. These people in Kosovo are struggling to survive under conditions of exhaustion, hunger and desperation. We will hold President Milosevic and the Belgrade leadership responsible for the well-being of all civilians in Kosovo.

10. NATO and its members have responded promptly to this emergency. We have activated with our Partners the Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre. NATO forces in the former Yugoslav Republic of Macedonia have constructed emergency accomodation for refugees and have cared for them. NATO troops are also being deployed to Albania to support the humanitarian efforts there and to asist the Albanian authorities in providing a secure environment for them. We will sustain and intensify our refugee and humanitarian relief operations in cooperation with the UNHCR, the lead agency in thi field. NATO-led refugee and humanitarian aid airlift operations for both Albania and the former Yugoslav Republic of Macedonia are already under way and they will increase. The steps being taken by NATO and the efforts of other international organizations and agencies, including the European Union, are complementary and mutually reinforcing.

11. We pay tribute to NATO's servicemen and women whose commitment and skill are ensuring the success of NATO's military and humanitarian operations.

12. Atrocities against the people of Kosovo by FRY military, police and paramilitary forces violate international law. Those who are responsible for the systematic camapaign of violence and destruction against innocent Kosovar civlians and for the forced deportation of hundreds of thousands of refugees will be held accountable for their actions. Those indicted must be brought before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) in The Hague in accordane with international law and the relevant resolutions of the United Nations Security Council. Allies reaffirm there can be no lasting peace without justice.

13. NATO has repeatedly stated that it would be unacceptable if the FRY were to threaten the territorial integrity, political independence and security of Albania and the former Yugoslav Republic of Macedonia. We have consulted closely and ata high level with both countries on their specific concerns. We will respond to any challenges by the FRY to the security of Albania and the former Yugoslav Republic of Macedonia stemming from the presence of NATO forces and their activities on their territory.

14. We are concerned over the situation in the Republic of Montenegro. We reaffirm our support for the democratically elected goverment of President Milo Djukanovic which has accepted tens of thousands of displaced persons from Kosovo. President Milosevic should be in doubt that any move against President Djukanovic and his government will have grave consequences.

15. The Kosovo crisis underscores the need for a comprehensive approach to the stabilisation of the crisis region in South-eastern Europe and to the integration of the countries of the region into the Euro-Atlantic community. We welcome the EU initiative for a Stability Pact for South-Eastern Europe under the auspices of the OSCE, as well as other regional efforts including the South Eastern Europe Co-operation initiative. We are strengthening the security dialogue dynamic partnership with them and have tasked the Council in Permanent Session to develop measures to this end. We look forward to a time whem the people of Serbia can re-establish normal relations with all the peoples of the Balkans. We want all the countries of southeastern Europe to enjoy peace and security.

EK–3

(Paul, LATAWSKI; Martin A. Smith, The Kosovo Crisis and the Evolution of Post-Cold War European Security, Manchester University Press, New York, 2003, s. 200–201.)

The Treaty on European Union

Maastrich December 1991 (excerpt)

The Union shall define and implement a common foreign and security policy covering all areas of foreign and security policy, the objectives of which shall be:

1. To safeguard the common values, fundamental interests, independence and integrity of the Union in comformity with the principles of the United Nations Charter;
2. To strenghten the security of the Union in all ways;
3. To preserve peace and strenghten international security;
4. To promote international cooperation;
5. To develop and consolidate democracy and the rule of law, and respect for human rights and fundamental freedoms.

The common foreign and security policy shall include all questions relating to the security of the Union, including the progressive framing of a common defence policy… which might lead to a common defence, should the European Council so decide… The Western European Union (WEU) is an integral part of the development of the Union providing the Union with Access to an operational capability…

EK–4

(Paul, LATAWSKI; Martin A. Smith, The Kosovo Crisis and the Evolution of Post-Cold War European Security, Manchester University Press, New York, 2003, s. 207–212.)

UNSC Resolution 1244 (1999) (excerpts)

Adopted by the Security Council at its 4011th meeting on 10 June 1999

The Security Council,

Bearing in mind the purposes and principles of the Charter of the United Nations, and the primary responsibility of the Security Council fort he maintenance of international peace and security,

Recalling its resolutions 1160 (1998) of 31 March 1998, 1199 (1998) of 23 September 1998, 12303 (1998) of 24 October 1998 and 1239 (1999)nof 14 May 1999,

Regretting that there has not been full compliance with the requirements of these resolutions,

Determined to resolve the grave humanitarian situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, and to provide for the safe and free return of all refugees and displaced persons to their homes,

Condemning all acts of violence against the Kosovo population as well as terorist acts by any party,

Recalling the statement made by the Secretary-General on 9 April 1999, expressing concern at the humanitarian tragedy taking place in Kosovo,

Reaffirming the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety,

Recalling the jurisdiction and the mandate of the International Tribunal for the Former Yugoslavia,

Welcoming the general principles on a political solution to the Kosovo crisis adopted on 6 May 1999 (S/1999/516, annex 1 to this resolution) and welcoming also the acceptence by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles set foth in points 1 to 9 of the paper presented in Belgrade on 2 June 1999 (S/1999/649, annex 2 to this resolution), and the Federal Republic of Yugoslavia's agreement to that paper,

Reaffirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other States of the region, as set out in the Helsinki Final Act and annex 2,

Reaffirming the call in previous resolutions for substantial autonomy and meaningful self-administration for Kosovo,

Determinig that the situation in the region continues to constitute a threat to international peace and security,

Determined to ensure the safety and security of international personel and the implementation by all concerned of their responsibilities under the present resolution, and acting for these purposes under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. *Decides* that a political solution to the Kosovo crisis shall be based on the general principles in annex 1 and as further elaborated in the principles and other required elements in annex 2;

2. *Welcomes* the acceptance by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles and other required elements referred to in paragraph 1 above, and demands the full cooperation of the Federal Republic of Yugoslavia in their rapid implementation;

3. *Demands* in particular that the Federal Republic of Yugoslavia put an immediate and verifiable phased withdrawal from Kosovo of all military, police and paramilitary forces according to a rapid timetable,

with which the deployment of the international security presence in Kosovo will be synchronized;

4. *Confirms* that after the withdrawal an agreed number of Yugoslav and Serb military and police personel will be permitted to return to Kosovo to perform the functions in accordence with annex 2;

5. *Decides* on the deployment in Kosovo, under United Nations auspices, of international civil and security presences, with appropriate equipment and personel as required, and welcomes the agreement of the Federal Republic of Yugoslavia to such presences;

6. *Requests* the Secretary-General to appoint, in consultation with the Security Council, a Special Representative to control the implementation of the international civil presence, and further requests the Secretary-General to instruct his Special Representative to coordinate closely with the international security presence to ensure that both presences operate towards the same goals and in mutually supportive manner;

7. *Authorizes* Member States and relevant international organizations to establish the international security presence in Kosovo as set out in point 4 of annex 2 with all necessery means to fulfil its responsibilities under paragraph 9 below;

8. Affirms the need for the rapid early deployment of effective international civil and security presences to Kosovo, and demands that the parties cooperate fully in their deployment;

9. Decides that the responsibilities of the international security presence to be deployed and acting in Kosovo will include;

   (a) Deterring renewed hodtilities, maintainig and where necessary enforcing a ceasfire, and ensuring the withdrawal and preventing the return into Kosovo of Federal and Republic military, police and paramilitary forces, except as provided in point 6 of annex 2;

(b) Demilitarizing the Kosovo Liberation Army (KLA) and other armed Kosovo Albanian groups as required in paragraph 15 below;

(c) Establishing a secure environment in which refugees and displaced personscan return home in safety, the international civil presence can operate, a transitional administiration can be established, and humanitarian aid can be delivered;

(d) Ensuring public safety and order until the international civil presence can, as appropriate, take over responsibility fort his task;

(e) Supervising deminig until the international civil presence can, as appropriate, take over responsibility fort his task;

(f) Supporting, as appropriate, and coordinating closely with the work of the international civil presence;

(g) Conducting border monitoring duties as required;

(h) Ensuring the protection and freedom of movement of itself, the international civil presence, and other international organizations;

10. *Authorizes* the Secretary-General, with the assistance of relevant international organizations, to establish an international civil presence in Kosovo in order to provide an interim administration for Kosovo under which the people of Kosovo can enjoy substantioal autonomy within the Federal Republic of Yugoslavia, and which will provide transitional administration while establishing and overseeing the development of provisional democratic self-governing institutions to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants of Kosovo;

11. *Decides* that the main responsibilities of the international civil presence will include:

(a) Promotimg the establishment, pending a final settlement, of substantial autonomy and self-government in Kosovo, taking full account of annex 2 and of the Rambouillet accords…

(b) Performing basic ciivilian administrative functions where and as long as required;

(c) Organizing and overseeing the development of provisional institutions for democratic and autonomous self-govermentpending a political settlement, including the holding of elections;

(d) Transferring, as these institutions are established, its administrative responsibilities while overseeing and supporting the consolidation of Kosovo's local provisional institutions and other peace-building activities;

(e) Facilitating a political process designed to determine Kosovo's future status, taking into account the Rambouillet accords…

(f) In a final stage, overseeing the transfer of authority from Kosovo's provisional institutions established undera political settlement;

(g) Supporting the reconstruction of key infrastructure and other economic reconstruction;

(h) Supporting, in coordination with international humanitarian organizations, humanitarian and disaster relief aid;

(i) Maintaining civil law and order, including establishing local police forces and meanwhile through the deployment of international police personel to serve in Kosovo;

(j) Protecting end promoting human rights;

(k) Assuring the safe and unimpeded return of all refugees and displaced persons to their homes in Kosovo;

12. *Emphasizes* the need for coordinated humanitarian relief operations, and for the Federal Republic of Yugoslavia to allow unimpeded Access to Kosovo by humanitarian aid organizations to cooperate with such organizations so as to ensure the fast and effective delivery of international aid;

13. *Encourages* all Member States and international organizations to contribute to economic and social reconstruction as well as to the safe return of refugees and displaced persons, and emphasizes in thi context the importance of covening an international donors' conference, particularly fort he purposes set out in paragraph 11 (g) above, at the earliest possible date;

14. *Demands* full coperation by all concerned, including the international security presene, with the International Tribunal fort he Former Yugoslavia;

15. *Demands* that the KLA and other armed Kosovo Albanian groups end immediately all offensive actions and comply with the requirements for demilitarization as laid down by the head of the international security presence in consultation with the Special Representative of the Secretary-General;

16. *Decides* that the prohibitions imposed by paragraph 8 of resolution 1160 (1998) shall not apply to arms and related material for the use of the international civil and security presences;

17. *Welcomes* the work in hand in the European Union and other international organizations to develop a comprehensive approach to the economic development and stailization of the region affected by the Kosovo crisis, including the implementation of a Stability Pact for South Eastern Europe with broad international of a Stability Pact for South Eatern Europe with broad international participartion of democracy, economic prosperity, stability and regional cooperation;

18. *Demands* that all States in the region cooperate fully in the implementation of all aspects of this resolution;

19. *Decides* that the international civil and security presences are established for an initial period of 12 months, to continue thereafter unless the Security Council decides otherwise;

20. *Requests* the Secretary-General to report to the Council at regular intervals on the implementation of this resolution, including reports from the leaderships of the international civil and security presences, the first reports to be submitted within 30 days of the adoption of this resolution;

21. *Decides* to remain actively seized of the matter.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Elazığ'da doğan Fatih AYDOĞMUŞ, ilköğrenimini Evren Paşa İlkokulu'nda, ortaöğrenimini Elazığ Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 1995- 1999 yılları arasında Işıklar Askeri Lisesi'nden mezun oldu., 1999- 2003 yılları arasında Kara Harp Okulu'ndaki öğrenimini tamamlamayı müteakip, 2003 yılında Piyade Teğmen olarak mezun oldu. Isparta Dağ Komando Okulu ve Tuzla Piyade Sınıf Okulun'da 1 yıl süreyle stajer teğmen olarak eğitim gördü. 2004- 2006 yılları arasında Tunceli- Hozat'da takım komutanı olarak görev yaptıktan sonra 2006 genel atamalarıyla İstanbul Merkez Komutanlığı 2. Özel Koruma Tabur Komutanlığı'na atandı. Halen görevine 2. Özel Koruma Tabur Komutanlığı'nda devam etmekte olup Zeynep Özer AYDOĞMUŞ ile evli olan Fatih AYDOĞMUŞ, İngilizce ve Yunanca bilmektedir.